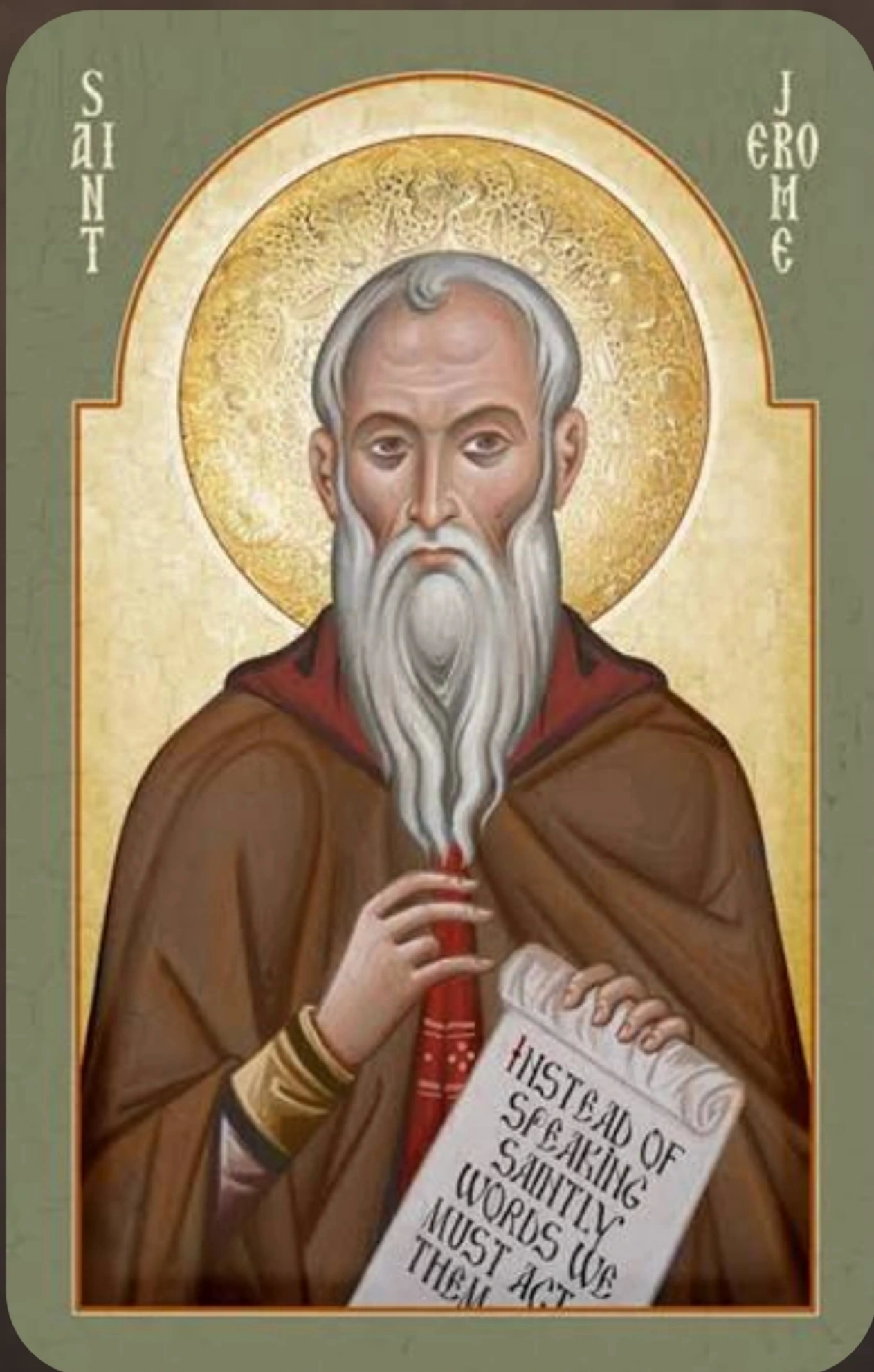

**БЛАЖЕНИ ЈЕРОНИМ
О ЗНАМЕНИТИМ
МУЖЕВИМА**

СВ. ЈЕРОНИМ СТРИДОНСКИ И ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ „ЗНАМЕНИТИХ МУЖЕВА“ (уз превод дела Св. Јеронима)

Радован Пилиповић*
Библиотека Српске
Патријаршије

Апстракт: *Рад се бави контекстуализацијом дела „О знаменитим мужевима“ у целокупном књижевно-богословском ојусу Св. Јеронима Стридонског. Праћећи склоп и тенденцију сајса, представљајући ово њонирско остварење (као прву историју хришћанске књижевности) у зависности од ошћих шокова епохе и њојединих момената из Јеронимове биографије, тежишће текста иде на вредновање њодајака њоменутог сајса за њајроле и историцаре ране Цркве. Такође, њоред прегледа моћуних убикација ањичког Стридона, рад се дошћиче и историје њошћовања Св. Јеронима на хришћанском Истоку и Западу.*

Кључне речи: *Св. Јероним, De viris illustribus, Стридон, кулш Св. Јеронима.*

Четврти век после Христа био је важан период у развоју организације хришћанске Цркве и златно доба стваралаштва на пољу црквене књижевности. Кроз добро позната теоријска сучељавања, идеолошке борбе и богословске распре у IV и V веку, дошло је до учвршћивања црквене догме. Хришћанска вера се ширила најпре на арамејском и јелинском језику, а са њеним даљим ширењем по Римском царству на латинском, коптском и сиријском, а како је време пролазило и на језицима „суседа“ *Pax Romanae* – готском, грузијском, јерменском... Запад

* beriozushka@gmail.com

Римског царства у V веку говорио је латинским језиком и варваризованим варијантама позног латинитета, онако како су се у сеоби народа појављивали на историјској сцени Визиготи, Остроготи, Бургунди и други „дошљаци“ који су насељавали тадашњу Европу.¹

Пролог

По нашем данашњем поимању, латинско хришћанство је повезано за догматском, канонском и еклисиолошком декаденцијом. Ипак, у времену неподељене Цркве, пре Великог раскола 1054. године, латински Запад је еклисијално и културолошки припадао васељенској Цркви Христовој, вери патријаршијске „пентархије“, заједничких святих отаца и предања Седам Васељенских Сабора. Свети оци и учитељи Цркве, као Св. Јероним Стридонски, Св. Августин Хипонски, Св. Иларије Пиктивийски, Св. Амвросије Медиолански и други оставили су за собом богату и обимну богословско-књижевну заоставштину.² У овом низу један свети отац нам је важан у литургијско-предањском смислу, али и у географско-историјском погледу. Почесто ограничени својим (не)свесним „византинизмом“, на то не обраћамо довољно пажње. Реч је, наиме, о Св. Јерониму, подвижнику, богословском писцу, знаменитом преводиоцу Св. Писма на латински језик, теоретичару хришћанске аскезе и историчару Цркве.³ По сведочанству које је на неколико места оставио, а најважније је оно на крају његовог дела „О знаменитим мужевима“, када каже да је рођен у месту Стридон у крајевима далматинско-панонске границе: „Ја Јероним, рођен од оца Јевсевија из града Стридона који се налази у области на граници (*confinia* = крајишту, Крајини) између Далмације и Паноније, а који је био уништен од стране Гота“.⁴

1 За општи историјски контекст епохе видети, нпр.: Џозеф Х. Линч, *Историја средњовековне цркве*, превели с енглеског Драгић Живојиновић и Бранислав Танчић, Београд 1999, стр. 33–76; Сидни Пеинтер, *Историја средњег века (284–1500)*, превели Чедомир Антић, Небојша Порчић, Београд 1997, стр. 9–41; *The Shorter Cambridge Medieval History*, vol. 1 (*The Later Roman Empire to The Twelfth Century*), by the late C. W. Previte-Orton, Cambridge 1978, стр. 77–184.

2 Једна од историјско-богословских разматрања код: Иоанн Мейендорф, *Введение в святоотеческое богословие*, Нью-Йорк 1984.

3 Покушај популарне актуализације у нашој црквеној јавности чинили су текстови: Благоје Пантелић, „Свети Јероним Стридонски“, *Православље – новине Српске патријаршије*, бр. 949, стр. 10–11, као и Р. Пилиповић, „Свети Јероним Стридонски – светитељ Западног Балкана из времена неподељене Цркве“, *Православље – новине Српске патријаршије*, бр. 1070, стр. 28–29.

4 *De viris illustribus*, с. 135.

Животопис Св. Јеронима

Историчари патролошке књижевности на основу сачуваних дела самог Јеронима закључују да се родио између 344. и 347. године. У науци се често назива Софроније Јевсевије Јероним. Међутим реч је о недоследности – он себе назива само Јероним (*Hieronymus*), на једном месту још само Јевсевије, док се властито име Софроније не може ни у којем смислу односити на његову личност.⁵

У „Знаменитим мужевима“ Јероним наводи да се родио у насељу које се латински назива *oppidum*, што не означава у строгом смислу град, већ има значење села, војничке тврђаве, сајмишта, тј. неког мањег урбаног места. Питање тачне локализације Стридона отворено је у науци и дан данас. Јероним се родио у хришћанској породици од крштених родитеља. Његова породица није била сиромашна, имала је извесно имање. Видимо како Јероним из Витлејема шаље брата Павлинијана да 398. године распрода очевину и добијени новац уложи у обнову манастира и гостопримнице у Светој Земљи.⁶ Прво образовање стекао је у родном Стридону, а затим одлази у Рим, где учи реторику и друге сродне дисциплине из тривијума и квадријума код знаменитог учењака Елија Доната. Савладао је низ класичних латинских писаца, а код Доната усваја и основе грчког језика што ће му допринети у каснијем раду на јелинским изворима. У првом боравку у Риму, у тамошњем римском хришћанском кругу одлучује са да прихвати крштење, а неки аутори сматрају да је то било из руку самог папе Либерија. Јероним, надаље, 367. одлази у Трир, који је био царска престоница, седиште царског двора око кога се развио хришћански аскетски живот. Упознавање са Триром и Галијом, обилазак монашких седишта која су тада постојала, нагоне га да према родном Стридону заузме критички став кроз који тамошње хришћане и епископа Лупикина оптужује за неку врсту духовног мртвила.⁷

Јероним је био одређен за одговорније задатке и далекосежнију црквену мисију, те му је „крајиште“ Далмације и Паноније и тамошњи интелектуални и духовни потенцијал био преузак. Документован је његов боравак у Аквилеји од 370. до 373. године. Не би требало сумњати да су гласи о светом животу пустињака и монаха на Истоку потакли

5 Marijan Mandac, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, Makarska 1995, стр. 12.

6 *Исидор*, стр. 14–16. Животописе Св. Јеронима Стридонског доносе студиозни текстови: *Предговор*, стр. 5–176, у: Мирослава Мирковић, *Живот и прејиска светијога Хијеронима*, Београд 2000; затим *Историческое учение об Отцах Церкви*, Филарета архиепископа черниговскаго и нежинскаго, т. II, СПб. 1859, стр. 349–362.

7 М. Mandac, *ibid*, стр. 21–23.

Јеронима да се упути на своје прво поклоничко путовање, према Светој Земљи и њеним суседним крајевима, тј. постојбини и изворишту хришћанског предања и аскетске праксе. На том путу упознаје се са јелинском Атином, као колевком класичне учености која му је блиска и важним местом проповеди апостола Павла, који је у беседи незнабожцима одиграо на карту интеррелигијског дијалога античког света.⁸

На Јеронима оставља утисак натпис на чувеном жртвенику који је гласио: „боговима Азије и Европе и Африке, непознатим и туђинским боговима“. Он стиже у Антиохију у којој болује исцрпљен од дуге пловидбе и путешествија. Станује код пријатеља Евагрија, а близина пустиње Халкис и њене монашке насеобине га необично привлаче. Боравак у Антиохији имао је троструки утицај на његово богословско сазревање: на првом месту присуство јаке монашко-аскетске традиције, затим оригенски спорови који су имали везе са тријадолошком терминологијом и на крају упознавање са антиохијским егзегетским стилем и методама. Крајем 380. године одлази у Цариград у коме остаје скоро годину дана (381) где слуша чувеног беседника Григорија Назијанзина (Богослова).⁹

У пролеће 382. г. из Антиохије се упућује у Рим у пратњи двојице пријатеља, Епифанија са Кипра и Павлина из Антиохије, тадашњих епископа. Римски црквени пастир – папа Дамас – види у Јерониму доброг саветника и сарадника, ученог човека који зна неколико језика и има важно искуство боравка на Истоку. У Риму је Јероним на гласу као духовник око кога се окупља кружок угледних жена матрона као што су Маркела, Павла и Евстохија. Оне га цене као продуховљеног човека од кога траже савете и кога поштују по питањима вере, како учења, тако и праксе. Папа Дамас умире 384. г., а Јероним изгубивши моћног покровитеља и заштитника, наредне године заувек напушта Рим и одлази у Палестину.¹⁰

Одлазећи из вечног града оставља опомену у којој се садржи критика тадашњег римског свештенства и у којој се објављује несклад између велике хришћанске прошлости града, овенчаног стопама апостола и њиховим гробовима, са (не)моралном садашњицом њихових наследника: *„Моћни іраде, іраде који си іосіодар свейша, іраде који је је іохвалила реч айосіола, разуми своје име! Твоје име код Грка значи снаја, код Јевреја узвишеності. Сачувај іо како се зовеш! Снаја ше чини узвишеним, іохойша іониженим! Сіасіішељ іиі је у Оішкривењу за-*

⁸ *Исїо*, стр. 24–27.

⁹ *Исїо*, стр. 28–31.

¹⁰ *Исїо*, стр. 33–36.

*претио проклетством које можеш избећи покајањем. Имаш пример у сџановницима Ниневије!*¹¹

Даје се закључити да је у престоници Јероним био жртва сплетки и извесног покушаја монтираног процеса. На путу за Витлејем у коме ће се коначно скрасити, борави опет код пријатеља Евагрија у Антиохији, а 386. г. успева да се домогне Александрије у којој се дружи и слуша предавања чувеног ученог богослова Дидима Слепог. Са њим је тада у Александрији и Римљанка Павла. Јероним, посматрајући монашке насеобине око Александрије и дубље по Египту, доноси одлуку да се скраси у манастиру у Витлејему, којег је подигао од сопствених средстава, од продате стридонске очевине.¹²

Књижевно-богословски опус Св. Јеронима

Св. Јероним је живео на прелому епоха. Тријумф хришћанске вере, њена друштвена инкултурација, није негирала културна достигнућа паганског света, него је његове форме користила за испуњавање хришћанским садржајем. Искушења и страх од старог интелектуалистичког опредељења симболично се сажима у Јеронимовом сну. Наиме у пустињи Халкис он је имао агонијско виђење у коме је чуо глас: „*Ти ниси хришћанин, нећо цицеронијанац!*“¹³

Јероним је значајан богословски писац; он није велики спекулативни и теоријски дух, али је ненадмашан интелектуални радник који се доказао као стручњак за питања аскетског живота, као историчар (хронограф, биограф, епистолограф). Исто тако он је ненадмашан библијски научник, преводилац светих списа Библије, као и учесник у споровима око Оригеновог догматског система.

Свака систематизација и класификација Јеронимовог књижевно-богословског стваралаштва може бити релативна и условљена тематском и жанровском контекстуализацијом. Једна од могућих предметних библиографских класификација своди се на Јеронимове списе по следећим групама: 1) *Преводи Св. Писма и Св. Оцаца*; 2) *Коментари на Св. Писмо и друга еџеџејска дела*; 3) *Доиматјско-џолемичка дела*; 4) *Биографије и историјска дела*; и на крају: 5) *Омилије и писма*.¹⁴

Св. Јероним се прихватио превођења Св. Писма са оригиналних језика, јеврејског и грчког на подстицај папе Дамаса (†384), који му је

11 PL 23, 352B.

12 *Исџо*, стр. 36–38.

13 Мирослава Мирковић, *Живоџ и џреџиска свеџоџа Хиџеронима*, Београд 2000, стр. 54–55.

14 Juraj Pavić, Tomislav Zdenko Tenšek, *Patrologija*, Zagreb 1993, стр. 238–241.

најпре наложио ревизију старог италског превода. Временом Јероним шири подухват на преводње свих светих списа Библије, јер је на Истоку стекао потребна филолошка знања, научивши јеврејски језик код неофита Никодима, Јеврејина.¹⁵

Од светоотачких дела и црквених писаца Св. Јероним је преводио Оригенове списе: *На Јеремију*, *28 омилија на Језекиља*, *На Песму над ђесмама*, *На Луку*, *На Исаију*, као и важан Александринчев спис *О начелима*. Од Јевсевија Кесаријског је превео *Хронику*, од Дидима Слепог *О Светиome Духу*, а од Епифанија *Посланицу Јовану Јерусалимском*, затим више *Посланица* Теофила Александријског, Пахомијева *Монашка пра-вила*, итд. У групу Јеронимових егзегетских дела спадају: *Књига јеврејских пишања о Постању*, *Књига о тумачењу јеврејских имена*, *Коментари на псалме*, *Коментари на Књигу Пророка Исаију*, *Коментари на Дванаесторицу малих пророка*, *Коментари на Четворицу великих пророка* (међу којима му је најлепши коментар *На пророка Јеремију* у 6 књига), *Коментари на Четворицу Павлове посланице* (*Галатима*, *Ефесцима*, *Тимотију*, *Филимону*), *Коментари на Матфејево Јеванђеље*; у егзегетску групу спада и Јеронимова прерада коментара *На Апокалипсу* од Викторина Петавијског. У догматско-полемика дела долазе: *Расправа између лациферијанаца и православних*, *Против Хелвидија о Маријином приснојевству*, *Против Јовинијана*, *Против Витилијана*, *Против Јована Јерусалимског епископа*, *Апологија против Руфинових списа*, *Трећа књига против Руфинових списа* и *Дијалог против Пелагијанаца у три књиге*. Његова биографска и историјска дела су: *Житије Павла Пустинијана*, *Житије монаха Малха*, *Живот Светио Илариона*, као и *О знаменитим мужевима*.¹⁶ Последњу групу списа Св. Јеронима чине омилије, и то њих око 100 са писмима (аутобиографска, биографска, утешна, аскетска, библијско-егзегетска и догматска). Писма су, дакле, различита по садржају и спадају у његове најлепше књижевне саставе.¹⁷

Јеронимови „Знаменити мужеви“ као хришћанска књижевна алтернатива

Претхришћански антички свет знао је за посебан књижевни жанр који се обележавао синтагмом „Знаменити мужеви“ (*De viris illustribus*). Књиге у којима су се садржале биографије „знаменитих“ биле су прављене по разним критеријумима. Биографије људи вредних похвале и

¹⁵ Драган Милин, *Увод у Свето Писмо Старог Завеша*, Београд 1991, стр. 113–121.

¹⁶ Juraj Pavić, Tomislav Zdenko Tenšek, *ibid.*

¹⁷ Мирослава Мирковић је приредила превод изабраних писама Св. Јеронима, укупно њих 26; види *Живот и прериса светито Хијеронима*, Београд 2000, стр. 201–413.

памћења, писали су знаменити Корнелије Непот (о војсковођама¹⁸), затим Гај Светоније Транквил (о царевима¹⁹), али и мање познати аутори, односно они писци који нису имали срећу да им се опус сачува и допре у класичну науку. Св. Јероним као хришћански биограф није имао узор у свом верском и идеолошком табору, али је као добар познавалац световне књижевности могао да искористи постојеће обрасце. И радио је то изузетно стваралачки и оригинално. Од незнабожачких биографа у уводу својих „Знаменитих људи“ набраја мање познате и данас готово непознате, а то су: Хермип Перипатетичар, Антигон из Кариста, Сатир и Аристоксен, сви су писали на јелинском језику, а од Латина, поред двојице горенаведених су још значајни Варон, Сантра и Хигин. Јероним се жали да нема претходника који су се бавили пописивањем хришћанских аутора, али да су му од највеће користи дела Јевсевија Кесаријског. Јеронимово дело „О знаменитим мужевима“ написано је „четрнаесте године владавине цара Теодосија“, оно је пионирска историја хришћанске књижевности која иде од апостола и апостолских ученика до поменуте хронолошке одреднице. Дело је, дакле, написано, око 392–393. године. Разлог настанка није само направити једно ретроспективно сагледавање дотада написаног у крилу хришћанства колико су апологетски разлози нагонили Јеронима да се прихвати састављања једне заокружене био-библиографије хришћанских писаца. Њен писац саветује префекту преторије Декстеру (Нумију Емилијану Декстеру, сину епископа Пакијана из Барселоне „у подножју Пиринеја“²⁰), на чији подстрек и саставља црквену историју књижевности следеће:

„Пустѝи нека Келс, Порфирије, Јулијан и сва друѝа лајава ѝсѝѝа која су ѝроѝѝивна Хрисѝѝу уче своје следбенике, који сматѝрају како Црква нема философа и ѝоворника и да нема у својим редовима учених људи, сѝознају колико и какви људи су њу основали, изѝрадили и украсили, ѝа да ѝресѝѝѝану са убеђивањем како је нашој вери својсѝѝвена она сељачка

18 Вероватно најпреписиванија и највише прештампавана књига на латинском језику, служи углавном као школско градиво за учење латинског језика. Заправо, њен прави наслов је *Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium* (имали смо издање *Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium cum vitis Catonis et Attici ex libro de historicis latinis et aliis excerptis*, recognovit Rudolfus Dietsch, Lipisae 1853).

19 Било нам је доступно следеће антикварско издање: Caius Suetonius Tranquillus, *De duodecim caesaribus*, ex recensione Francisci Oudendorpii, qui variantes lectiones, suasque animadversiones adjecit, intermixtis J. G. Graevii et J. Gronovii nec non ineditis Caroli Andreae Dukeri adnotationibus, Lugduni Batavorum 1751.

20 *De vir. ill.*, c. 106 : „Pacianus, in Pyrenaei jugis Barcilonae episcopus, castitate et eloquentia, et tam vita, quam sermone clarus, scripsit varia opuscula...“ – Harald Hagendahl, *Latin Fathers and The Classics – A Study on The Apologists, Jerome and Other Christian Writers*, Göteborg 1958, стр. 138–139.

простошћа, признавши тако на крају своје сопствено незнање. Остјај ми здраво у Господу Исусу Христу!“²¹

Ово дело доноси 135 биографија и посебних пописа дела црквених писаца и учитеља, па и неколико нехришћанских писаца чија су дела и писано стваралаштво од изузетног значаја за историју ране Цркве (као што су Сенека, Јосиф Флавије и Филон Александријски). Јероним не заобилази ни неке ауторе који су били плодни као књижевници и богослови, али су, на жалост, у епохи стварања хришћанског учења застрашили и упали у јерес, као што су Евномије Кизички, Маркел Анкирски или Фотин Сирмијумски.²²

Јероним је овде заокупљен пописивањем дела и излагањем живота „наших“, несумњиво оних који су културно преко писане речи изграђивали Цркву и доприносили њеној мисији у паганском грчко-римском свету. Јеронимовски технички термин *nostri, de nostris, ex nostra* односе се на декларисану припадност хришћанском правоверју, али и отклон од религијских схватања и робовања класичној учености која није еклисијално функционализована.

Јероним поставља проблем дистанце, историјске и временске уздржаности, којом се ипак не оптерећује, с обзиром да завршава са разрадом пописа сопствених дела. Међутим, ипак сагледава и оставља нарочито размишљање на примеру Амвросија Миланског. По речима Св. Јеронима, епископ Медиоланума се „до данашњеј дана бави се делатним писањем, а мој суд о њему нећу износити јер је још увек жив, јер моју подједнако (у истој мери) бићи ошужен како не говорим истину или да се договарам“.²³ Такође, научник који се у потпуности определио за монашки начин живота,²⁴ свестан је ризикантности исхода свога посла јер се налази у Витлејему, а недостатак историјске дистанце је опасан с обзиром да је књижевно-богословска продукција још увек активна и у правом смислу речи незаустављив процес, који се тешко прати из малог села у Светој Земљи: „А ако су неки од оних који до данашњеј дана

21 *De vir. ill.* Увод: „Discant ergo Celsus, Porphyrius, Julianus, rabidi adversus Christum canes, discant eorum sectatores (qui putant Ecclesiam nullos philosophos et eloquentes, nullos habuisse doctores) quanti et quales viri eam fundaverint, extruxerint [Al. struxerint], et adnoverint; et desinant fidem nostram rusticae tantum simplicitatis arguere, suamque potius imperitiam agnoscant. Vale in Domino Jesu Christo“!

22 Stefan Rebenich, *Jerome*, London-New York 2002, стр. 48–49.

23 *De vir. ill.* c. 124: „usque in praesentem diem scribit, de quo, quia superest, meum iudicium subtraham, ne in alterutram partem, aut adulatio in me reprehendatur, aut veritas“.

24 О синтези аскетизма и ерудиције: *The Penguin Dictionary of Ancient History*, edited by Graham Speake, London 1995, стр. 346; за опширније разматрање види Megan Hale Williams, *The Monk and the Book (Jerome and The Making of Christian Scholarship)*, Chicago and London 2006, стр. 167–201.

иискарају испишани у овом спису, што треба пре свега да нашоваре себи на душу, а не мени да упишу у їхех. Ниши сам скривао њихова дела, јер их нисам ни прочитио, ниши сам, ипак, могао, јер су та друјима можда и познати, али су мени на овом парченцећу земље (Витлејему) остала сасвим непознати. Наравно, када су већ по својим списима прослављени, неће их многа заболети, ниши ће обраћати пажњу на нашу ћушњу“.²⁵

Ово Јеронимово дело је *laudatio sui ipsius* свих оних славних људи који су Цркву „основали, изградили и украсили“, опширни каталог који почиње апостолом Симоном Петром, а завршава се преко других апостолских мужева, Оригена, антигностичких писаца и савременика IV века, писцем самог каталога Јеронимом из „Стридона у Крајини Далмације и Паноније“.²⁶

Рецепција Јеронимове личности на Западу и Истоку

Као несумњиво највећи познавалац латинске књижевности и по-лихистор патристике Св. Јероним се, захваљујући припадности запад-нохришћанској језичкој подлози (латинитету) и литургијско-богослов-ском кругу слави у Римокатоличкој цркви кроз текст мисне молитве као „*doctorem maxitum in exponendis sacris scripturis*“ – „највећи учишел у излајању Свећој Писма“.²⁷

Св. Димитрије Ростовски у једној од својих беседа каже: „Поћи ћу у ризницу (мисли) Св. Јеронима; и када је сиромашан духом као при-сталица закона, храни смирењем онога ко се заклео, јер није убог по духовном имању (богатству), и није никако међу последњим учитељи-ма Христове Цркве“.²⁸ Независно од ове две, ипак истозначно вредну-јуће традиције Јеронимове важности, писац из времена неподељене Цркве, Св. Јован Касијан, каже: „Његова дела сијају целоме свету, као освештане светилке, он је муж обдарен опширном ученошћу, прове-реног и чистог учења, учитељ правоверних“. Касијан примећује значај спољашње учености и развијене хришћанске доктрине коју Јероним преноси на чланове Цркве.²⁹

²⁵ *De vir. ill.*, увод: „Si qui autem de his qui usque hodie scriptitant [Al. scripserunt], a me in hoc volumine praetermissi sunt, sibi magis quam mihi debent [Al. debent] imputare. Neque enim celantes scripta sua, de his quae non legi, nosse potui, et quod aliis forsitan sit notum, mihi in hoc terrarum angulo (Bethleemi) fuerit ignotum. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentii spendia [Al. spendio] suspirabunt“.

²⁶ S. Rebenich, *ibid.*, стр. 48–49.

²⁷ Juraj Pavić, Tomislav Zdenko Tenšek, *ibid.*

²⁸ *Историческое учение об Отцах Церкви*, Филарета архиепископа черниговска-го и нежинскаго, т. II, СПб 1859, стр. 362.

²⁹ *Исхо.*

У историјској географији биле су примењиване различите могуће локализације Стридона, чињени су многи покушаји и давана разна решења, али им је заједничко да су сви Стридон смештали у Западни Илирик.

У средњем веку је била жива традиција да је Јероним пореклом са балканских простора, оног дела Европе који је настањен словенским становништвом. Аутори који су стварали на подлози хуманизма и ренесансе XV и XVI века су у својим ерудитским покушајима Стридон идентификовали са Зрењом у Истри, античком Сидроном код Скрадина, или су га смештали на „међу Паноније и Далмације“, отприлике код данашњих Окучана. Новија филолошка довијања су Стридон јаче доводили у везу са Зрином, постојбином и поседом грофова Зрињских, у доњем Поуњу.³⁰ У трци за родни крај Св. Јеронима није изостајало ни западно Међумурје, где тамошња црква посвећена овом светитељу у месту Штригову претендује на решавање проблема све-тојеронимовског завичаја. Али то место је дубоко у римској провинцији Панонији, иако вреди поменути да папа Никола V 1447. године заповеда становницима Штригова да подигну цркву у част црквеног оца.³¹ Историчар цркве, археолог и римокатолички свештеник Фране Булић (1846–1934) Стридон идентификује са Босанским Граховом, а то мишљење заокружује у подужој расправи: *Стридон – Грахово њоље у Босни, родно мјесто Св. Јеронима*, Загреб 1920. Разлог да се родни Стридон Св. Јеронима смести јужно од Гламоча, а према Босанском Грахову, је тај што се у том региону налазио градић Сидрона (Σιδρώνα) кога помиње стари географ Птоломеј), а у предавгустово време, уочи рођења Господа Исуса Христа, кроз те крајеве је заправо и пролазила међа провинције Далмације и Паноније.

Пре Франа Булића, Јеронимов Стридон је на тремеђу у околину Босанског Грахова смештао и францисканац Матија Петар Катанчић (1750–1825), историчар и географ, који у своме делу *Orbis Antiquus* (први том, Будим 1824) каже да је Стридон „данашња Стрмица (*hodie Stermitza*)“, додајући: „Божански писац, када каже да се Стридон

30 Има разних аутора који су се бавили локализацијом Стридона, у нашем суседству, углавном натурализованих Хрвата – нпр. Josip Florschütz и Antun Mayer; од нешто новијих хрватских аутора: R[oko] Rogošić, „Rodno mjesto Sv. Jeronima“, *Nova Revija* (1928), стр. 522–567; Vinko Grubišić, „Trojica humanista o rodnome mjestu Svetog Jeronima: Flavio Biondo, Marko Marulić i Jose de Espinoza de Siguenza“, *Colloquia Maruliana* XVII (2008), стр. 287–298.

31 *Историческое учение об Отцах Церкви*, Филарета архиепископа черниговского и нежинского, т. II, СПб 1859, стр. 349. За шири културолошки осврт на Јеронимов култ је важан и рад: Marija Mirković, „Poruka zidnih slika u crkvi Sv. Jeronima u Štrigovi“, *Bogoslovska smotra* 1–4 (1994), стр. 423–432.

налази на граници Паноније и Далмације, јасно указује на она места, где се данас додирују (*сѣичу* = *concurrunt*) границе Хрватске, Босне и Далмације“. ³² Занимљиво да су тамошњи антички археолошки локалитети, као света места, у народу тога краја позната као „црквине“ или „градине“, били и у сакралном животу и традицији Православне Цркве утеловљени и присутни. У новије време у радовима западних историчара Цркве Стридон се смешта у околину Аквилеје.

Археолошким испитивањима Стридон до дана данашњег никада није поуздано убициран; међутим, према радовима који негују историјско-филолошки приступ, но ипак недовољно материјално поткрепљеном интуитивношћу, ти крајеви би се могли односити на пространо крашко поље које се протеже од Бушког блата до обронака Динаре, а данас је познато као Лијевањско и у његовом продужетку Граховско поље. ³³

Активном културном политиком Римокатоличка црква је користила везаност Св. Јеронима за простор „Далмације и Паноније“ како би култ његове личности користила не само мисионарске и у прозелитистичке сврхе. Тако је средином XVI века устројен „Колегијум Св. Јеронима илирског у Риму“ (*Collegium Sancti Hieronymi Illyricorum in Urbe*), установа која је имала за циљ да школује свештенички кадар на простору од Истре до Дрине, што је по западњачком поимању *Illyricum Sacrum*. ³⁴ Јеронимов лик је често лајтмотив у великим културним делима на простору Далмације, као и Босне и Херцеговине. Вредно је помена да чувени грбовник из Фојничког самостана, цртан и писан крајем XVII века, на „славу Сѣиѣана Немањића цара Србљана и Бошњака“, као једну од уводних илустрација има Св. Јеронима. ³⁵

Босански фрањевци из времена турократије негују немањићке државотворне традиције и успомене, али и старохришћанске вредности. Језуита Данијеле Фарлати (1690–1773) у свом „Светом Илирику“ има неколико иконографских представа Св. Јеронима као „Илира“. У задарском музеју *Сребро и злато* на једном уметничком делу приказан је Св. Јероним како се бије у прса молећи за опроштај: „*Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum!*“ – „Опрости ми, Господе, што сам

³² Матија Петар Катанчић, *Orbis Antiquus*, први том, Budaе 1824, стр. 336; с друге стране било је аутора, старијих Катанчићевих савременика, који су заичај Св. Јеронима смештали у Међумурје као Јосип Бедековић, *Natale solum magni Ecclesiae Doctoris sancti Hieronymi in rudibus Stridonis occultatum...*, Бечко Ново Место 1752.

³³ Поменућа расправа: Frane Bulić, *Stridon (Grahovo polje u Bosni) rodno mjesto Svetoga Jeronima*, Zagreb 1920.

³⁴ Радослав М. Грујић, *Полиѣичко-верска активност на Балкану кроз векове*, приредио Вељко Ђурић Мишина, Горњи Милановац 2007, стр. 38–39.

³⁵ *Fojnički grbovnik*, uredili Nijaz Mutevelić, Željko Marjanović, Sarajevo 1972.

Далматинац!³⁶ Не само да је таква флагелантска интенција за осуду, са становишта поимања аскезе историјског светитеља сасвим и нетачна, него и приметно романско ниподаштвање словенске источне обале Јадрана, глагољашке литургијске традиције. Острвски и приморски „глагољашки“ су своје писмо и традицију везивали за ауторитет великог Стридоњанина, а то древно словенско писмо се често назива *scriptura hieronymitana*. У календару Православне Цркве, Св. Јероним се празнује 15/28. јуна, на Видовдан,³⁷ а тај дан је значајан и за још једног знаменитог Граховљака новије српске и европске историје.

Епилог

„О знаменитим мужевима“ је омање дело Св. Јеронима, али у том погледу ништа мање значајно за историју ране Цркве у периоду пред доношење Миланског едикта, за историју патрологије и проучавање свеукупне хришћанске културе. За превод дела, који је објављен у *Теолошким погледима* 2/2012 (стр. 15–46) и 3/2012 (стр. 3–35), текст смо преузели из PL 23 у издању Жака Пола Миња. Ради контролисања богословског смисла, консултовали смо и модерне преводе на енглески и руски језик. Понегде, ради истицања наше националне традиције, али и задржавања смисла нисмо бежали од неких решења као што су *Turris Stratonis* – *Стратонови Ступови*; *Confinia* – *Крајина*; *Adamantius* – *Тврџко*, итд. *De viris illustribus* су кратко, али информативно дело, написано збијеним фактографско-позитивистичким стилем, али опет драгоцено антикварско штиво за оног историчара који се бави како Јеронимовим временом тако и историјом прва три века хришћанства. Јероним је знатижељан дух који је скупљао списе и књиге, интересовао се за биографске податке хришћанских писаца код својих и њихових савременика, много путовао, који је сам имао велику библиотеку и посећивао сва књигохранилишта која су му тада била на располагању. Због рудиментарности стила и концепције, *De viris illustribus* није развијена историја књижевности, више се може назвати симпатичном био-библиографијом, али и као таква остаје важан приручник за урањање у воде потоњих још озбиљнијих патролошких истраживања у нас.

³⁶ Ivo Petricioli, *Permanent Exhibition of Religious Art Zadar*, Zadar 1980, стр. 135–138.

³⁷ Јустин Поповић, *Житија Светијих за месец јуни*, Београд 1975, стр. 400.

* * *

Резиме

De viris illustribus (О знаменитим мужевима) Св. Јеронима Стридонског су драгоцено дело за историју ранохришћанске књижевности. Као систематичан каталог интелектуалних остварења црквених писаца и учитеља до последње деценије IV века, пружа нам увид у ниво њиховог образовања. Тенденција дела је апологетска: да прикаже хришћанске писце као ерудите који не заостају за паганском класиком и чија дела имају својих нарочитих литерарних вредности. Написано у духу тадашње биографске књижевности говори о заслужним људима „који су Цркву основали и утврдили“, али не прећуткује и оне ауторе који су застранили у јерес и паганске писце који су значајни за историју Цркве.

* * *

Библиографија:

Џозеф Х. Линч, *Историја средњовековне цркве*, превели с енглеског Драгић Живојиновић и Бранислав Танчић, Београд 1999.

Сидни Пеинтер, *Историја средњег века (284–1500)*, превели Чедомир Антић, Небојша Порчић, Београд 1997.

The Shorter Cambridge Medieval History, vol. I (*The Later Roman Empire to The Twelfth Century*), by the late C. W. Previte-Orton, Cambridge 1978.

Penguin Dictionary of Ancient History, edited by Graham Speake, London 1995.

Josip Bedeković, *Natale solum magni Ecclesiae Doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum...*, Бечко Ново Место 1752.

Матија Петар Катанчић, *Orbis Antiquus*, први том, Budaе 1824.

Frane Bulić, *Stridon (Grahovo polje u Bosni) rodno mjesto Svetoga Jeronima*, Zagreb 1920.

R[oko] Rogošić, „Rodno mjesto Sv. Jeronima“, *Nova Revija* (1928), стр. 522–567.

Vinko Grubišić, „Trojica humanista o rodnome mjestu Svetog Jeronima: Flavio Biondo, Marko Marulić i Jose de Espinoza de Siguenza“, *Colloquia Maruliana* XVII (2008), стр. 287–298.

Fojnički grbovnik, uredili Nijaz Mutevelić, Željko Marjanović, Sarajevo 1972.

Радослав М. Грујић, *Полиптичко-верска активност на Балкану кроз векове*, приредио Вељко Ђурић Мишина, Горњи Милановац 2007.

Ivo Petricoli, *Permanent Exhibition of Religious Art Zadar*, Zadar 1980.

Иоанн Мейендорф, *Введение в святоотеческое богословие*, Нью-Йорк 1984.

Marijan Mandac, *Sveti Jeronim Dalmatinac*, Makarska 1995.

Stefan Rebenich, *Jerome*, London-New York 2002.

Juraj Pavić, Tomislav Zdenko Tenšek, *Patrologija*, Zagreb 1993.

Megan Hale Williams, *The Monk and the Book (Jerome and The Making of Christian Scholarship)*, Chicago and London 2006.

Andre Tuilier, „Jean Stojković de Raguse, lecteur de saint Jerome“, *Croatica Christiana Periodica*, Vol. 54 (2004), стр. 9–18.

Мирослава Мирковић, *Животи и прејиска светиога Хијеронима*, Београд 2000.

Harald Hagendahl, *Latin Fathers and The Classics – A Study on The Apologists, Jerome and Other Christian Writers*, Göteborg 1958.

Драган Милин, *Увод у Светио Писмо Старио Заветиа*, Београд 1991.

Историческое учение об Отцах Церкви, Филарета архиепископа черниговского и нежинского, т. II, СПб. 1859.

Иероним Стридонский, *О знаменитых мужах*, Киев 2000.

St. Jerome, *On Illustrious Men*, translated by Ernest Cushing Richardson, Bieber Publishing 2011.

Јустин Поповић, *Житија Светиих за месец јуни*, Београд 1975.

Радован Пилиповић, „Свети Јероним Стридонски – светитељ Западног Балкана из времена неподељене Цркве“, *Православље – новине Српске патријаршије*, бр. 1070, стр. 28–29.

Благоје Пантелић, „Свети Јероним Стридонски“, *Православље – новине Српске патријаршије*, бр. 949, стр. 10–11.

Примљено: 15.3.2012.

Исправљено: 3.4.2012.

Одобрено: 6.4.2012.

СВ. ИЕРОНИМ СТРИДОНСКИЙ И ИСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ ЕГО СОЧИНЕНИЯ „О ЗНАМЕНИТЫХ МУЖАХ“

Радован Пилипович

Библиотека Сербского Патриархата

Резюме: *De viris illustribus* (О знаменитых мужах) Св. Иеронима Стридонского представляет драгоценное для истории раннехристианской литературы произведение. Как систематичный каталог интеллектуальных осуществлений церковных писателей и учителей вплоть до последнего десятилетия IV века, предоставляет нам осознание уровня их образования. Тенденция произведения апологетическая: показать христианских писателей, как эрудитов, не отстающих от языческой классики и чьи произведения имеют особую литературную ценность. Написано в духе тогдашней биографической литературы, это произведение говорит о заслуженных людях «которые Церковь основали и утвердили», но не оставляет без внимания и тех авторов, которые уклонились в ересь и языческих писателей, являющихся значительными для истории Церкви.

Ключевые слова: Св. Иероним, „О знаменитых мужах“, Стридон, культ Св. Иеронима

ST. JEROME AND THE HISTORICAL CONTEXT OF HIS WORK „ON ILLUSTRIOUS MEN“

Radovan Pilipović

Library of the Serbian Patriarchate

Summary: *The author deals with the contextualisation of the work „On Illustrious Men“ in the overall St. Jerome's literary-theological work. By following the structure and the tendency of St. Jerome's work and by setting this pioneering achievement (as the first written history of christian literature) in relation to the general currents of that era and certain moments from St. Jerome's biography, the assessment of the mentioned work for the theologians and historians of the Early Church becomes the center of this article. Moreover, in addition to the review of possible ubications of ancient Stridon, the article also deals with the history of veneration of St. Jerome in both Eastern and Western christian traditions.*

Key words: *St. Jerome, De viris illustribus, Stridon, the cult of St. Jerome*

DE VIRIS ILLUSTRIBUS

О ЗНАМЕНИТИМ МУЖЕВИМА*

631 Eusebius Hieronymus Stridonensis

Свети Јероним Стридонски

Prologus

A Hortaris me, Dexter, ut Tranquillum sequens, ecclesiasticos Scriptores in ordinem digeram et quod ille in enumerandis Gentilium litterarum Viris fecit Illustribus, ego [Al. id ego] in nostris faciam, id est, ut a passione Christi usque ad decimum quartum Theodosii imperatoris annum, omnes qui de Scripturis sanctis memoriae aliquid prodiderunt, tibi breviter exponam. Fecerunt quidem hoc idem apud Graecos, Hermippus peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus vir, et longe omnium doctissimus Aristoxenus musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, et ad cujus nos
634 A exemplum provocas, Tranquillus. Sed non mea est et illorum similis conditio: illi enim historias veteres annalesque replicantes, potuerunt quasi de ingenti prato non parvam opusculi sui coronam texere. Ego

Предговор

Соколиш ме, Декстере, да следећи Транквила, разврстам по реду црквене писце, јер као што је он написао *О знаменитим мужевима* на бројне незнабожачке писце, да и ја тако учиним са нашим, наима да ти укратко изложим о свима онима који су у Светом Писму о себи оставили неку успомену, то јест од страдања Христовог све до четрнаесте године владе цара Теодосија. Исто овако су код Грка чинили Хермип Перипатетичар, Антигон Кариштанин, Сатир учен човек и најученији од свих Аристоксен Музичар. Код Латина су, такође, Варон, Сантра, Непот, Хигин, и онај чији нам је пример највише пред очима – Транквил. Али мој и њихов положај није нимало сличан, јер док су они имали старе историје и анале које су проналазили, могаху као са неке широке ливаде својим делима да плету не тако малене венце. А кога да следим ја, сињи кукавац, који немам никаквих

* Изворник: J. P. Migne, PL 23, 631A–698B (Paris 1883).

quid aucturus, qui nullum praevium sequens, pessimum, ut dicitur, magistrum memetipsum habeo? Quamquam Eusebius Pamphili in decem ecclesiasticae Historiae libris, maximo nobis adjumento fuerit, et singulorum, de quibus scripturi sumus, volumina aetates auctorum suorum saepetestentur. Itaque Dominum Jesum Christum precor, ut quod Cicero tuus, qui in arce Romanae eloquentiae stetit, non est facere dedignatus in Bruto, Oratorum Latinae linguae texens catalogum, id ego in ejus Ecclesiae Scriptoribus enumerandis, digne cohortatione tua impleam. Si qui autem de his qui usque hodie scriptitant [Al. scripserunt], a me in hoc volumine praetermissi sunt, sibi magis quam mihi debebunt [Al. debent] imputare. Neque enim celantes scripta sua, de his quae non legi, nosse potui, et quod aliis forsitan sit notum, mihi in hoc terrarum angulo (*Bethleemi*) fuerit ignotum. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentii dispendia [Al. dispendio] suspirabunt. Discant ergo Celsus, Porphyrius, Julianus, rabidi adversus Christum canes, discant eorum sectatores (qui putant Ecclesiam nullos philosophos et eloquentes, nullos habuisse doctores) quanti et quales viri eam fundaverint, exstruxerint [Al. struxerint], et adornaverint; et desinant fidem nostram rusticae tantum simplicitatis arguere, suamque potius imperitiam agnoscant. Vale in Domino Jesu Christo.

638 I. Simon Petrus, filius Joannis,
В provinciae Galileae, e vico Bethsaida, frater Andreae apostoli (*Matth.* IV, 18), et princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis Ecclesiae, et pra-

петходника, већ само себе најгорег учитеља? Но ипак, највише ми је био на помоћи Јевсевије Памфил у својих десет књига *Црквене историје* и посебни списи о онима о којима ћемо писати, који сведоче о својим састављачима за своје време. Зато молим Господа Исуса Христа, да као што се *твој Цицерон*, који стоји на врху римске речитости, није у *Бруту* снебивао да састави попис латинских говорника, да тако и ја о бројним писцима Његове (Христове) Цркве, и одговорим достојно на твој подстрек. А ако су неки од оних који до данашњег дана пискарају испуштени у овом мом спису, то треба пре свега да натоваре себи на душу, а не мени да упишу у грех. Нити сам скривао њихова дела, јер их нисам ни прочитао, нити сам, пак, могао, јер су та другима можда и позната, али су мени на овом парченцету земље (Витлејему) остала сасвим непозната. Наравно, када су већ по својим списима прослављени, неће их много заболети нити ће обраћати пажњу на нашу ћутњу.

Пусти нека Келс, Порфирије, Јулијан и сва друга лајава псета која су противна Христу уче своје следбенике, који сматрају како Црква нема философа и говорника и да нема у својим редовима учених људи, спознају колико и какви људи су њу основали, изградили и украсили, па да престану са убеђивањем како је нашој вери својствена она сељачка простота, признавши тако на крају сопствено незнање.

Остај ми здраво у Господу Исусу Христу!

1. Симон Петар, син Јована, из села Витсаиде у провинцији Галилеји, брат Андрије апостола и начелник (*princeps*) апостола (*apostolorum*). Након епископовања у Антиохијској Цр-

edicationem dispersionis eorum qui de circumcissione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, et Bithynia (I Petr. I, 1), secundo Claudii imperatoris anno, ad expugnandum Simonem magum, Romam pergit, ibique viginti quinque annis Cathedram Sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo et affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, et in sublimi pedibus elevatis: asserens se indignum qui sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quae Catholicae nominantur: quarum secunda a plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed et Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus et interpret fuit, hujus dicitur.

639 Libri autem, e quibus unus Actorum
A ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius Praedicationis, quartus Apocalypseos, quintus Judicii, inter apocryphas scripturas repudiantur. Sepultus Romae in Vaticano, juxta viam Triumphalem, totius orbis veneratione celebratur.

II. Jacobus, qui appellatur frater Domini (Galat. I, 19), cognomento Justus, ut nonnulli existimant, Joseph ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariae sororis matris Domini (Joan. XIX, 25), cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus, unam tantum scripsit Epistolam, quae de septem Catholicis est, quae et ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto Commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: *Suscepit Ecclesiam*

кви и проповедања у расејању вернима из обрезања (у Понту, Галатији, Азији и Витинији), дошао је у Рим друге године Клаудијеове владе ради (у циљу) разобличавања Симона Мага. Тамо је пуних двадесет и пет година држао свештеничку катедру, све до последње године Неронове владе, то јест лета четрнаестог. Од стране тога цара је и био прибијен на крст, главом према земљи, а ногама увис и овенчан мученичком славом. Притом је говорио да није достојан да буде разапињан онако како је био сам Господ. Написао је две *Посланице* које се називају *Саборне*, од којих се *Друга* од многих одбацује као његово дело, због стила којим од *Прве* одудара. За *Јеванђеље од Марка*, који је био његов слушацац и тумач, каже се да је његов спис. Са друге стране, књиге које му се приписују: прво *Дела*, друго *Јеванђеље*, треће *Пророк*, четврто *Ошкривење*, пето *Суђење*, треба сместити међу апокрифне списе. Сахрањен је у Риму, у Ватикану поред Тријумфалног пута, слављен и поштован у целом свету.

2. **Јаков** који се зове Брат Господњи (Гал. 1, 19) са надимком Праведни је, како неки сматрају, син од Јосифове друге жене, али како мени изгледа сестре Марије Мајке Божије, оне коју Јован у свом спису помиње (Јн. 19, 25). После Господњег Страдања, одмах је од стране апостолâ био одређен за јерусалимског епископа. Написао је само једну *Посланицу* која се убраја међу седам *Саборних*. За ту посланицу неки тврде да је само сређена под његовим именом и, да је, како је време процицало, мало по мало, стекла ауторитет. Игисип, близак апостолском времену, у петој књизи својих *Коментара* говорећи о Јакову каже: „Након апостола Јерусалимску Цркву прихватио је Ја-

Hierosolymorum post Apostolos frater Domini Jacobus, cognomento Justus. Multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus fuit, nec unctus fuit unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibibus laneis non utebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur templum, et fixis genibus pro populo deprecabatur, in tantum, ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit et alia multa, quae enumerare longum esset. Sed et Josephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, et Clemens in septimo ὑποτυπώσεως, mortuo Festo, qui Judaeam regebat, missum esse a Nerone successorem ejus Albinum, qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregavit, et compellens publice Jacobum, ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari jussit. Qui cum praecipitatus de pinna templi, confractis cruribus, adhuc semianimis tendens ad coelum manus, diceret: Domine, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt (Luc. XXIII, 34); fullonis fuste, quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantae eum sanctitatis fuisse, et celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Hierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas: Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini (Galat. I, 19). Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur (Actor.

642
A

B

ков Брат Господњи прозван Јуст. О Јакову многи говоре. Да је од мајчине утробе био свет, да није пио вина ни сикера, меса није нимало јео никада се није бријао ни мазао миришљавим мастима, нити користио јавна купатила. Њему самом је било допуштано да улази у Светињу над светињама. Заиста се није одевао у мекано рухо, него у једноставно ланено. А када је сам улазио у храм молио се за народ приклонивши колена тако да се верује да су његова колена потпуно стекла камиљу отпорност.“ О Јакову се говори много чега другог што је све тешко пребројати. Тако Јосиф у двадесетој књизи својих *Сѣшарина* и Климент у седмој својих *Υποτυπώσεως* износе да је након смрти Феста, који је управљао Јудејом, Нерон за његовог наследника послао Албина. Док овај још није стигао у провинцију, свештеник Анан, одрастао Анијанов син, распитивао се о свештеничком роду. Искористивши околности безвлашћа (ἀναρχίας), окупио је збор приморавајући јавно Јакова да порекне у потпуности Христа Сина Божијег. Исповедника и речитог противника наредио је да каменују.

Када је стрмоглављен са врха храма, сломивши удове, док је још показивао знаке живота, говорио је подижући руке ка небу: „Госпode опрости им јер не знају шта чине“ (Лк. 23, 34). Дотукли су га ударцем у главу, сукнарском мотком којом се ваља влажно платно, тако да му се расуо мозак. И Јосиф доноси исто, да је био толике светости и поштовања у народу, да се верује да је због његове смрти и дошло до пропасти Јерусалима. О њему апостол Павле пише Галатима: „Али другог од апостола не видех, осим Јакова Брата Господњег“ (Гал. 1, 19). Поврх овога и *Дела айосѣолска* дају

I, 13; et XXII, 17; et XV, 13). Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebraeos, et a me nuper in Graecum Latinumque sermonem translatum est, quo et Origenes saepe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: *Dominus autem cum dedisset sindonem servo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, et apparuit ei. Juraverat enim Jacobus, se non comesturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a dormientibus*. Rursusque post paululum: *Afferte*, ait Dominus, *mensam et panem. Statimque additur: Tulit panem et benedixit, ac fregit, et dedit Jacobo justo, et dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus*. Trīginta itaque annos Hierosolymorum [Al. Hierosolymis] rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, et juxta templum ubi et praecipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi, et ultimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam e nostris in monte Oliveti eum putaverunt conditum, sed falsa eorum opinio est.

III. Matthaeus, qui et Lovi, ex publicano apostolus (*Matth.* IX, 9; *Marc.* II, 14; *Luc.* V, 27), primus in Judaea propter eos qui ex circumcisione crediderant, Evangelium Christi Hebraicis litteris verbisque composuit: quod quis postea in Graecum transtulerit, non satis certum est. Porro ipsum Hebraicum habetur usque hodie in Caesariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit. Mihi quoque a Nazaraeis, qui in Beroea urbe Syriae hoc volumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animadvertendum,

чешћа сведочанства (Дап. 1, 13; 21, 18; 15, 13). А Јеванђеље које називају *Друіо ђо Јеврејима* и које сам ја недавно на грчки и латински језик превео, којим се и Ориген често користи, после Васкрсења Господњег износи: „А Господ када је предао дар служи свештеничком, дошао је код Јакова и показао се пред њим. Јер се Јаков заклео да неће јести хлеба до онога часа и да пије из чаше Господње, док не види Њега који је устао из уснутих“. Мало касније опет читамо: „Прихвати“, рече Господ, „јестиво и хлеб“. А Јеванђеље одмах наставља: „Узе хлеб и благослови га и преломи га и даде га Јакову Праведном и рече му: Мој брате, једи хлеб свој, јер је Син Човечији васкрсао из мртвих.“ Тако је тридесет година управљао Јерусалимском црквом, све до седмог Нероновог лета, и поред храма са кога су га стрмоглавице бацили био је сахрањен. Натпис о овоме је био изложен све до (*времена*) опсаде под Титом, (*а*) и после у време Хадријана. Неки од наших сматрали су да му је гробно место у Маслинској гори, али њихова мишљења се не могу одржати.

3. **Матеј**, звани Леви постао је од цариника апостол. (Мт. 9, 9; Мк. 2, 14; Лк. 5, 27). Први је у Јудеји од оних који су поверовали у Јеванђеље Христово из обрезања. Саставио је Јеванђеље јеврејским писменима (словима) и речима, а (*џо*) да га је неко превео на грчки језик није сасвим сигурно. Даље, треба рећи да се сам јеврејски текст налази до дана данашњег у Кесаријској библиотеци, коју је Памфил мученик прилежно попуњавао. У сиријском граду Верији користи се овај спис од стране Назарена, али је мени било тешко да га препишем. Јеванђелиста у тексту са

646
A quod ubicumque Evangelista, sive ex persona sua, sive ex persona Domini Salvatoris, veteris Scripturae testimoniis abutitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam, e quibus illa duo sunt: *Ex Aegypto vocavi filium meum*; et: *Quoniam Nazaraeus vocabitur*.

IV. Judas frater Jacobi parvam, quae de septem Catholicis est, Epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur, tamen auctoritatem vetustate jam et usu meruit, et inter sanctas Scripturas computatur.

B V. Paulus apostolus, qui ante Saulus (*Act. VII, 58*), extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin et oppido Judaeae Giscalis fuit, quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciae commigravit (*Act. XIII, 12*), a quibus ob studia Legis missus Hierosolymam, a Gamaliele viro doctissimo, cujus Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, et acceptis a pontifice templi epistolis, ad persequendos eos, qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quae in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad praedicationem ejus Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus, et juncto C sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Hierosolymam, a Petro, Jacobo et Joanne Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de ejus co-

великом пажњом користи стара сведочанства Писма, делом у првом лицу, а делом кроз уста Господа Спаситеља. Међутим, он не следи ауторитет превода Седамдесеторице већ јеврејштину, што се види из следећа два цитата: „Из Египта дозвах сина свога“, и „Пошто ће се Назарећанином називати“.

4. Јуда, брат Јакова Малог, међу седам *Саборних Посланица* оставио је једну своју. С обзиром да је из апокрифне Енохове књиге наводио сведочанства, посланица је од многих одбацивана. Како је ауторитет стекла старином и употребом, рачуна се у књиге Светог Писма.

5. Павле, апостол који се пре звао Савле (Дап. 7, 58) налази се изван броја дванаесторице апостола. Из племена је Венијаминовог и града Гискалис у Јудеји. Када су га Римљани заузели преселио се са својим родитељима у Тарс Киликијски (Дап. 13, 12). Ови су га дали у Јерусалим на изучавање закона. Обучавао се код најученијег човека Гамалила, кога и Лука спомиње. Присуствовао је смрти првомученика Стефана и примивши писмо од свештеника храма упутио се у Дамаск ради прогона оних који су у Христа поверовали. Откривењем је нагнан на веру и од прогонитеља постао сасуд изабрани, како пише у Делима апостолским. Први је у његову проповед поверовао проконзул на Кипру, Сергије Павле, и с обзиром да је захваљујући апостолу ушао у веру Христову, овај је заузврат узео његово име. Прошавши многе градове заједно са Варнавом, вратио се у Јерусалим где је од Петра, Јакова и Јована одређен за апостола незнабожаца. Пошто је у делима апостолским доста написано о његовом

647 nversatione scriptum est, hoc tantum
 A dicam, quod post passionem Domini
 vicesimo quinto anno, id est, secu-
 ndo Neronis, eo tempore, quo Festus
 procurator Judaeae successit Felici,
 Romam vinctus mittitur, et biennium
 in libera manens custodia, adversus
 Judaeos de adventu Christi quotidie
 disputavit. Sciendum autem in prima
 satisfactione, necdum Neronis imp-
 erio roborato, nec in tanta erumpente
 scelera, quanta de eo narrant histor-
 iae, Paulum a Nerone dimissum, ut
 Evangelium Christi in Occidentis qu-
 oque partibus praedicaretur, sicut
 ipse scribit in secunda Epistola ad
 Timotheum, eo tempore quo et passus
 est, de vinculis dictans Epistolam: *In*
prima mea satisfactione nemo mihi aff-
uit, sed omnes me dereliquerunt: non eis
imputetur. Dominus autem mihi affuit,
et confortavit me, ut per me praedicatio
compleretur, et audirent omnes gentes,
et liberatus sum de ore leonis (I Tim. IV,
 16). Manifestissime leonem propter
 В crudelitatem Neronem significans. Et
 in sequentibus: *Liberatus sum de ore*
leonis. Et statim: *Liberabit me Dom-*
inus ab omni opere malo, et salvabit
me in regnum suum coeleste, quod sc-
 ilicet praesens sibi sentiret imminere
 martyrrium. Nam et in eadem Epistola
 praemisera: *Ego enim jam immolor,*
et tempus resolutionis meae instat (I
 Tim. IV, 6). Hic ergo quarto decimo
 Neronis anno, eodem die quo Petrus
 Romae, pro Christo capite truncatur,
 sepultusque est in via Ostiensi, anno
 post passionem Domini tricesimo se-
 ptimo. Scripsit autem novem ad se-
 ptem Ecclesias Epistolas, ad Romanos
 unam, ad Corinthios duas, ad Galatas
 unam, ad Ephesios unam, ad Phili-
 ppenses unam, ad Colossenses unam,
 ad Thessalonicenses duas, praeterea

раду, о овом мужу ћу рећи толико: да
 је у оковима послат у Рим двадесет пе-
 те године после Господњег Страдања,
 односно друге године Неронове владе,
 у време када је Фестус прокуратор Ју-
 деје наследио Феликса. Тамо је провео
 две године у кућном притвору и сваки
 дан се расправљао са Јеврејима о до-
 ласку Месије. Треба знати да је након
 своје прве одбране ослобођен да би
 се Јеванђеље Христово проповедало
 у Западним странама, док Нерон још
 није учврстио власт, нити се предста-
 вио у толиким гадостима, како о њему
 сведоче историчари. О томе апостол
 пише у *Другој посланици* Тимотеју у
 времену када је трпео страдања, о
 свом сужањству он каже: „При мојој
 првој одбрани нико не оста са мно-
 мого ме сви оставише. Нека им се
 не урачуна, али Господ би са мно-
 мого и оснажи ме, да се кроз мене рашири
 проповијед и да ме чују сви незнабо-
 шци и бих избављен из уста лавових“
 (2 Тим 4, 16). Ово последње означава
 Неронову окрутност. У реченицама:
 „Бих избављен из уста лавових“ и „Из-
 бавиће ме Господ од свакога зла дјела
 и спасти за Царство своје небеско“ (2
 Тим. 4, 18) види се да апостол у себи
 предосећа приближавање мученичког
 часа. Наиме, у истој посланици спреда
 каже: „Јер ја се већ приносим на жр-
 тву и врејеме мојега одласка настаде“
 (2 Тим. 4, 6). То се и збило четрнаесте
 године Неронове владе, истог оног да-
 на у коме је Петар за Христа изгубио
 главу. Сахрањен је на путу за Остију,
 тридесет седме године након Господ-
 њег Страдања. Написао је девет По-
 сланица упућених на седам Цркава:
Римљанима једну, *Коринћанима* две,
Галатима једну, *Ефесцима* једну, *Фи-*
лићанима једну, *Колошанима* једну,
Солунјанима две; а поред ових и својим

c ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quae fertur ad Hebraeos, non ejus creditur, propter styli sermonisque dissonantiam, sed vel Barnabae, 650 juxta Tertullianum, vel Lucae Evangelistae, juxta quosdam, vel Clementis Romanae postea Ecclesiae Episcopi, quem aiunt ipsi adjunctum sententias Pauli proprio ordinasse et ornasse sermone. Vel certe quia Paulus scribebat ad Hebraeos, et propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverit. Scripserat ut Hebraeus Hebraice, id est, suo eloquio disertissime, ut ea quae eloquenter scripta fuerant in Hebraeo, eloquentius verterentur [Ms. vertisse] in Graecum, et hanc causam esse, quod a caeteris Pauli Epistolis discrepare videatur. Legunt quidam et ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

B VI. Barnabas Cyprius (*Act.* IV, 36), qui et Joseph Levites, cum Paulo Gentium apostolus ordinatus (*Act.* XIII, 2; *Gal.* II, 9), unam ad aedificationem Ecclesiae pertinentem Epistolam composuit, quae inter apocryphas scripturas legitur. Hic postea propter Joannem discipulum, qui et Marcus vocabatur (*Act.* XV, 37), separatus a Paulo, nihilominus Evangelicae praedicationis adjunctum sibi opus exercuit.

VII. Lucas medicus Antiochenus, ut ejus scripta indicant, Graeci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, et omnis peregrinationis ejus comes, scripsit Evangelium, c de quo idem Paulus: *Misimus, inquit, cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias* (II *Cor.*

ученицима: *Тимошеју* две, *Тишу* једну, *Филимону* једну. Међутим, сматра се да посланица упућена *Јеврејима* није његова због разлика у стилу и језику, па је или Варнавина (по Тертулијану), или Јеванђелисте Луке (према некима), или Климента Римског, за кога кажу да је сакупио Павлове изреке поређавши их и изложивши на свој начин. Могуће да је Павле заиста писао Јеврејима, али због мржње и зависти коју су они имали против њега, своје име је на почетку поздрава, а на крају посланице изоставио. С обзиром да је Јеврејин писао би на јеврејском, на језику у ком је био најизвештенији. Те списе који су били речито састављени на јеврејском још речитији су превели на грчки. Ово је разлог да неки у овоме виде несклад у односу на друге Павлове посланице. Неки говоре да је писао и Лаодикијцима, али већина то одбацује.

6. Варнава Кипранин, познат и као Јосија Левит одређен је са апостолом Павлом на апостолство незнабошцима. (Дап. 4, 36; 13, 2 Гал. 2, 9) Саставио је једну веома вешту *Посланицу* за изграђивање Цркве, али се она узима као апокрифни спис. Овај се касније због апостоловог ученика Јована, званог и Марко, одвојио од Павла. Али, ништа мање није узимао на своја плећа рад око ширења јеванђелске проповеди.

7. Лука је лекар из Антиохије. Његови списи показују како је био вичан у грчком језику. Написао је једно Јеванђеље, био је следбеник апостола Павла и сапутник на свим његови путовањима, а о њему апостол Павле овако збори: „Посласмо с њим и брата кога хвале по свима црквама због проповиједања Је-

VIII, 18); et ad Colossenses: *Salutat vos Lucas medicus charissimus* (Coloss. IV, 14); et ad Timotheum: *Lucas est tecum solus* (II Tim. IV, 11). Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo Apostolicarum πράξεων prae-notatur, cujus historia usque ad 651 biennium Romae commorantis Pauli pervenit, id est, usque ad quartum Neronis annum (Act. II, 8, 30). Ex quo intelligimus, in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περίόδους [Ms. περίοχας] Pauli, et Theclae, et totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuuus comes Apostoli, inter caeteras ejus res hoc solum ignoraverit? Sed et Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quemdam in Asia σπουδαστὴν apostoli Pauli, convictum apud Joannem, quod auctor esset libri, et confessum se hoc Pauli amore fecisse, loco excidisse. Quidam suspicantur, quotiescumque in Epistolissuis Paulus dicit, *juxta Evangelium meum*, de Lucae significare volumine, et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse Evangelium, qui cum 652 Domino in carne non fuerat, sed et a caeteris Apostolis. Quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens: *Sicut ut tradiderunt nobis, qui a principio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis*. Igitur Evangelium sicut audierat, scripsit. Acta vero Apostolorum sicut viderat, composuit. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem vicesimo Constantii anno, ossa ejus cum reliquiis Andreae apostoli translata sunt.

654 VIII. Marcus discipulus et interpres Petri, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romae a

ванђеља“ (2 Кор. 8, 18). А Колошанима: „Поздравља вас Лука лекар љубљени“ (Кол. 4, 14) и Тимотеју: „Лука је сам код мене“ (2 Тим. 4, 10). Отишао је у Рим са намером да дотера изузетан спис, који носи наслов *Дела айостѿолска*, а чије приповедање иде до двогодишњег заточеништва апостола Павла, тј. четврте године Неронове владе (Дап. 28, 30). Из текста сазнајемо да га је у истом граду уобличио. Међутим, *Дела Павла*, *Дела Текле* и смешну *Причу о кршћеном лаву* убројаћемо у апокрифне књиге. Јер, како је, дакле, могуће да нераздвојни друг апостола, упознат са већином његових ствари, једино у овој буде потпуна незналица. Тако и Тертулијан, његов млађи савременик, говори о неком свештенику у Азији, ватреном присталици апостола Павла (σπουδαστὴν), кога је Јован оптужио да је био аутор ових књига, признавши да их је написао из љубави према апостолу Павлу, због чега је изгубио [свештенички] положај. Неки претпостављају да сваки пут кад апостол Павле у својим посланицама каже: *По мом Јеванђељу*, баш мисли на Лукин спис. Али Лука се није само од апостола Павла подучавао Јеванђељу, него и од других апостола, јер Господа није видео док је Он био у телу. Управо то на почетку свога списка објављује, говорећи: „Како нам је предано, од оних који су у почетку сами видели и били слуге Речи“ (Логоса) [Лк. 1, 2]. Укратко, Јеванђеље је написао онако како је сазнавао слушањем, а *Дела апостолска* онако како је видео. Почива у Константинопољу, у ком граду су му пренесене мошти двадесете године Константинове владе заједно са моштима Андрије апостола.

8. **Марко**, ученик и тумач апостола Петра. Пошто је од истог слушао науку, на молбу браће из Рима, написао

fratribus, breve scripsit Evangelium. Quod cum Petrus audisset, probavit, et Ecclesiis legendum sua auctoritate edidit, sicut Clemens in sexto ὑποτύπωσεων libro scribit et Papias Hierapolitanus episcopus. Meminit hujus Marci, et Petrus in Epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: *Salutat vos quae in Babylone est coelecta, et Marcus filius meus* (I Petr. V, 13). Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, et primus [Ms. primum] Alexandriae Christum annuntians, constituit Ecclesiam, tanta doctrina [Al. doctrinae] et vitae continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Judaeorum, videns Alexandriae primam Ecclesiam adhuc judaizantem, quasi in laudem gentis suae librum super eorum conversatione scripsit (Act. II, 44). Et quomodo Lucas narrat, Hierosolymae credentes omnia habuisse communia: sic et ille quod Alexandriae sub Marco fieri doctore cernebat, memoriae tradidit. Mortuus est autem octavo Neronis anno, et sepultus Alexandriae, succedente sibi Anniano.

B

C

IX. Joannes Apostolus, quem Jesus amavit plurimum (Jo. XIII, 23, et XIX, 26, et XX, 2, et XXI, 7), filius Zebedaei, frater Jacobi apostoli (Matth. IV, 21, et X, 2; Marc. X, 35; Luc. V, 10), quem Herodes post passionem Domini docellavit (Act. XII, 2 seqq.), novissimus omnium scripsit Evangelium, rogatus ab Asiae episcopis, adversus Cerinthum, aliosque haereticos, et maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Unde et compulsus est divinam ejus nativitatem edicere. Sed et aliam

је Јеванђеље у кратким цртама. Када га је Петар саслушао дао је за њега одобрење, а читањем у црквама стекло је своју пуноважност, баш као што Климент у шестој књизи својих ὑποτύπωσεων и Папије, епископ јерапољски, пишу. Овога Марка спомиње и Петар у својој Првој посланици, сликовито означавајући Рим именом Вавилона: „Поздравља вас Црква у Вавилону, избрана као и ви, и Марко син мој“ (1 Пет. 5, 13) Предузевши посао око Јеванђеља које је сам написао, дошао је у Египат и први благовестећи Христа у Александрији, образовао је црквену заједницу таквог учења и умерености у живљењу, да су многи Христови следбеници били њеним примером подстакнути. Па и Филон, најученији међу Јудејима, гледајући прву александријску цркву како једнако јудејствује, написао је књигу о њеном раду, а у похвалу свога рода. Исто онако како је Лука писао да су верујући у Јерусалиму имали све заједничко такву су успомену оставили и они у Александрији, под Марковом управом. Упокојио се осме године Неронове владе и сахрањен је у Александрији, остављајући за собом Анијана као наследника.

9. Јован Апостол, кога је Исус највише волео (Јн. 13, 23 и 19, 26 и 20, 2 и 21, 7), син Зеведејев, брат апостола Јакова (Мт. 4, 21 и 10, 2; Мк. 10, 35, Лк. 5, 10), коме је Ирод после Господњег страдања одсекао главу, написао је Јеванђеље после свих, умољен од епископа из Азије, против Керинта и других јеретика, а највише против Евионита, тада установивши учење на основу кога су говорили да Христос пре Марије није постојао. Међутим, постоје и други разлози због којих је писао, јер када је читао Матеја, Марка и Луку,

655 causam hujus scripturae ferunt, quod
 A cum legisset Matthaei, Marci et Lucae
 volumina, probaverit quidem textum
 historiae, et vera eos dixisse firmaverit,
 sed unius tantum anni, in quo et passus
 est, post carcerem Joannis [Ms. *tacet*
 Joannis], historiam texuisse. Praeter-
 misso itaque anno, cujus acta a tribus
 exposita fuerant, superioris temporis
 antequam Joannes clauderetur in carc-
 erem, gesta narravit: sicut manifestum
 esse poterit his qui diligenter quatuor
 Evangeliorum volumina legerint. Quae
 res etiam διαφωνίαν (*dissonantiam*),
 quae videtur Joannis esse cum caet-
 eris, tollit. Scripsit autem et unam Ep-
 istolam, cujus exordium est: *Quod fuit*
ab initio, quod audivimus, et vidimus oc-
ulis nostris, quod perspeximus, et manus
nostrae contrectaverunt de verbo vitae,
 B quae ab universis Ecclesiasticis et erud-
 itis viris probatur. Reliquae autem duae,
 quarum principium est: *Senior Ele-*
ctae dominae et natis ejus, et sequentis:
Senior Caio charissimo, quem ego diligo
in veritate, Joannis presbyteri asseru-
 ntur, cujus et hodie alterum sepulcrum
 apud Ephesum ostenditur, etsi nonnulli
 putant duas memorias ejusdem Joannis
 Evangelistae esse, super qua re cum per
 ordinem ad Papiam auditorem ejus ve-
 ntum fuerit, disseremus. Quarto decimo
 igitur anno, secundum post Neronem
 persecutionem movente Domitiano, in
 Patmos insulam relegatus, scripsit Ap-
 ocalypsim, quam interpretatur Justinus
 Martyr et Irenaeus. Interfecto autem
 Domitiano, et actis ejus ob nimiam cr-
 udelitatem a senatu rescissis, sub Nerva
 C principe redit Ephesum, ibique usque
 658 ad Trajanum principem perseverans,
 A totas Asiae fundavit rexitque Ecclesias,
 et confectus senio, sexagesimo octavo
 post passionem Domini anno mortuus,
 juxta eandem urbem sepultus est.

уверио се у историјско казивање тек-
 ста и сложио се са реченим, али тамо
 је описана само једна година, у којој
 је Јован (Крститељ) утамничен и стра-
 дао, он се прихватио даљег састављања
 историје. Испустивши ону годину, чије
 су чињенице од тројице биле изложене,
 писао је о стварима (догађајима) рани-
 јих времена, пре којих је Јован био за-
 точен у тамници. Тако је то објављено
 онима који са усрдношћу читају списе
 четворице Јеванђелиста. Несагласност
 (диафонија) коју неки виде између Јо-
 вана и осталих, на овај начин се откла-
 ња. Написао је и једну Посланицу, чији
 почетак гласи: „Шта беше од почетка,
 што смо чули, и видели очима нашим
 и рукама нашим опипали“, а која се од
 свих учених црквених људи прихвата. А
 остале две, чији је почетак: „Презвитер
 (старији, старешина) изабраној госпођи
 (господарици) и њеним најрођенијима
 (укућанима)“, и још једна која следи:
 „Презвитер (старији, старешина) нај-
 љубљенијем Гају, кога у истини љубим“,
 каже се да припадају презвитеру Јова-
 ну, чији се до данас други гроб показу-
 је у Ефесу, мада неки мисле да је реч о
 два спомена на истог Јована Јеванђели-
 ста, а о овој ствари ћемо излагати по ре-
 ду, када дођемо до Папија, његовог слу-
 шаоца (ученика). А када је, четрнаесте
 године после Нерона, друго гоњење по-
 кренуо Домицијан, повукао се на остр-
 во Патмос, написао Апокалипсу, коју
 су тумачили Јустин Мученик и Иринеј.
 После Домицијановог смакнућа, када
 су његова дела због испољене велике
 суровости одбачена у Сенату, вратио
 се за владе цара Нерве у Ефес, где је,
 бораваћи све до цара Трајана, оснивао
 и уређивао Цркве по целој Азији. Умро
 је, опхрван старошћу, шездесет осме
 године после страдања Господњег, са-
 храњен поред истог (поменутог) града.

X. Herman, cujus Apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit: *Salutate Asyncritum, Phlegonta, Herman, Patroban, Hermen, et qui cum eis fratres sunt* (Rom. XVI, 14), assenserunt auctorem esse libri, qui appellatur *Pastor*, et apud quasdam Graeciae Ecclesias jam publice legitur. Revera utilis liber, multique de eo Scriptorum veterum usurpavere testimonia. Sed apud Latinos pene ignotus est.

- B XI. Philo Judaeus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco a nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci evangelistae apud Alexandriam scribens Ecclesia, in nostrorum laude versatus est, non solum eos ibi, sed in multis quoque provinciis esse memorans, et habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet talem primum Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur [Ms. imitantur] et cupiunt, ut nihil cujusquam proprium sit, nullus inter eos, dives, nullus pauper. Patrimonia egentibus dividuntur [Al. dividunt], orationi vacatur [Al. vacant], et Psalmis, doctrinae quoque et continentiae, quales et Lucas refert (Act. II, 44, et IV, 32), primum Hierosolymae fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romae periclitatum, quo legatus gentis suae missus fuerat. Cum secunda vice venisset ad Claudium, in eadem urbe locutum esse cum apostolo Petro, ejusque habuisse amicitias, et ob hanc causam, etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus suis. Exstant hujus praeclara et innumerabilia opera, in quinque libros Moysi, de Confusione linguarum liber unus, de Natura et Inventione liber unus, de
- 659 A

10. **Јерма**, кога помиње апостол Павле пишући Римљанима: „Поздравите Асинкрита, Флеронта, Јерму, Патрова, Јермија, и браћу која су с њима“ (Рим. 16, 14). Сматра се аутором књиге која се назива *Пасџир* и која се у неким црквама Грчке увелико (*јам*) јавно чита. Заиста је корисна књига, а многи стари писци из ње наводе сведочанства. Међутим, међу Латинима је готово (*репе*) непозната.

11. **Филон Јудејин** од поднебља Александријског и рода свештеничког, смештамо га међу црквене писце на основу тога што је пишући књигу о првој цркви код Александрије јеванђелисте Марка, ударио у нашу похвалу, и то не само у том крају, него још да им је спомен у многим другим крајевима и да се њихова станишта називају манастири. Из овога следи да је првобитна црква оних који су веровали у Христа била попут данашњих монаха који настоје да их опонашају, да ништа међу њима није сопствено имање, да од њих нико није посебно богат или сиромашан. Очевино своју деле онима који оскудевају, проводе у молитвама и псалмима, у учењу и уздржању, како и Лука говори (Дап. 2, 44 и 4, 32), ето такви су били верници у Јерусалиму. Кажу да се у време Гаја Калигуле вратио у Рим где је био послан као изасланик свога народа. Када је у другом наврату дошао код Клаудија, у истом граду се нашао са апостолом Петром, са којим је био у пријатељству и да је из тих разлога обасуо својим похвалама Маркове ученик. Постоје његова изузетна и бројна дела: *На Мојсијево њешокњижје*, једна књига *О њомејњи језика*, једна књига *О Природи и ѡроналазачким даровима*, једна књига *О Ономе шћо наша чула желе а ми избе-*

His quae sensu precamur et detestamur liber unus, de Eruditione liber unus, de Haerede divinarum rerum liber unus, de Divisione aequalium et contrariorum liber, de Tribus virtutibus liber unus, Quare quorundam in Scripturis mutata sunt [Mss. sint] nomina liber unus, de Pactis libri duo, de Vita sapientis liber unus, de Gigantibus liber unus, Quod somnia mittantur a Deo libri quinque, Quaestionum et solutionum in Exodo libri quinque, de Tabernaculo et Decalogo libri quatuor, necnon de Victimis et Repromissionibus, sive Maledictis, de Providentia, de Judaeis, de Conversatione vitae, de Alexandro, et Quod propriam rationem muta animalia habeant, et Quod omnis insipiens servus sit, et de Vita nostrorum liber unus, de quo supra diximus, id est, de Apostolicis viris, quem et inscripsit περί Βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, quod videlicet coelestia contemplentur, et semper Deum orent. Et sub aliis indicibus, de Agricultura duo, de Ebrietate duo. Sunt et alia ejus monumenta ingenii, quae in nostras manus non pervenerunt. De hoc vulgo apud Graecos dicitur, ἢ Πλάτων φιλωνίξει, ἢ Φίλων πλατωνίξει: id est, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo: tanta est similitudo sensuum et eloquii.

В

662 XII. Lucius Annaeus Seneca
A Cordubensis, Sotionis Stoici discipulus, et patruus Lucani poetae, continentissimae vitae fuit, quem non ponerem in catalogo Sanctorum, nisi me illae Epistolae provocarent, quae leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, et Senecae ad Paulum. In quibus cum esset Neronis magister, et illius temporis potentissimus, optare se dicit, ejus

іавамо, једна књига О образовању, једна књига О наследнику божанских ствари, књига О расподелі једнакости и супротистављености, једна књига О шри врлине, једна књига О шоме зашито су некима промењена имена у Светом Писму, две књиге О Завешу, једна књига О живошу мудраца, једна књига О дивовима, пет књига О шоме да су снови послаши од Бога, пет књига О њишањима и одговорима на Излазак, четири књиге О шаштору од састанка и Декалогу, а тако и О жртвама и обећањима или о проклетствима, О провиђењу, О Јудејима, О промени живљења, О Александру, Да немушће живошине имају исправан разум, Да сваки малоумник треба бићи робом, и једна књига О живошу наших, о којој смо малопре говорили, то јест О аџостолским мужевима, која и почиње пері Βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, који су заправо созерцавали небеске ствари и вазда се Богу молили. И под следећим насловима: две књиге О пољопривреди, две О њијанштву. Постоје и друга сведочанства његовог генија, али та до наших руку нису дошла. О њему (Филону) код Грка је распрострањено мишљење: ἢ Πλάτων φιλωνίξει, ἢ Φίλων πλατωνίξει, то јест или је Платон следио Филона или је Филон Платона, толика је сличност у њиховом размишљању и изразу.

12. Луције Анеј Сенека Кордовљанин, ученик Сотииона стоика и чича песника Лукана био је толико уздржаног живота, да га не бих ни ставио у каталог (списак) Светих, да ме његове Посланице: Павле Сенеки и Сенека Павлу нису изазвале, које се од стране многих читају. У онима написаним за време док је био учитељ Нерону, док је овај био на врхунцу моћи, говорио је за себе отворено да жели

esse loci apud suos, cujus sit Paulus apud Christianos. Hic ante biennium quam Petrus et Paulus coronarentur martyrio, a Nerone interfectus est.

да има оно место код својих које Павле има код Хришћана. На две године пре него што су се Петар и Павле овенчали мучеништвом, убијен је од стране Нерона.

- B** XIII. Josephus Matthiae filius, ex Hierosolymis sacerdos, a Vespasiano captus, cum Tito filio ejus relictus est. Hic Romam veniens, septem libros Judaicae captivitatis Imperatoribus patri filioque obtulit, qui et bibliothecae publicae traditi sunt, et ob ingenii gloriam, statuam quoque meruit Romae. Scripsit autem et alios viginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, usque ad decimum quartum annum Domitiani Caesaris, et duos Ἀρχαιότητος, adversum Appionem grammaticum Alexandrinum, qui sub Caligula legatus missus ex parte Gentilium, contra Philonem etiam librum, vituperationem gentis Judaicae continentem, scripserat. Alius quoque liber ejus, qui inscribitur περὶ Αὐτοκράτορος λογισμοῦ, valde elegans habetur, in quo et Machabaeorum sunt digesta martyria. Hic in decimo octavo Antiquitatum libro, manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum, Christum a Phariseis interfectum, et Joannem Baptistam vere prophetam fuisse, et propter interfectionem Jacobi apostoli, dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de Domino in hunc modum: Eodem tempore fuit Jesus
- C** vir sapiens, si tamen virum oportet eum dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, et doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimos quoque tam de Judaeis quam de gentibus sui habuit sectatores, et credebatur esse Christus. Cumque invidia nostrorum Principum, cruci
- 663**
- A**

13. Јосиф (Флавије), син Матије, пореклом од јерусалимских свештеника, заробљен од стране Веспасијана и Тита, па пуштен на слободу. Овај је, долазећи у Рим, *Седм књија о јудејском ројсџу* предочио царевима, оцу и сину, које су похрањене у јавној библиотеци и због славе својих душевних способности зарадио је статуу-попрсје у Риму. Написао је затим и других Двадесет књига *Сџарина*, од постања света па све до четрнаесте године владе цара Домицијана. И две књиге Архиотита, *Проџив Аџиона* александријског граматичара, који је за владе Калигуле послат као легат у крајеве незнабожаца; затим књигу *Проџив Филона*, [побијајући је] јер садржи ишчашености на рачун јеврејског народа. Исто тако, друга његова књига која почиње (која је насловљена) *Перџ Аџтокрáторос лоџисмоῦ*, држе за веома углађену, у којој говори о мученичкој смрти Макавеја. Овај у Осамнаестој књизи *Сџарина* најотвореније признаје да је због величине чудеса Христос убијен од стране Фарисеја, и Јован Крститељ је уистину пророком био, и да је због убиства апостола Јакова, Јерусалим разорен. Такође је писао о Господу на овај начин: „У то време је био Исус, мудар човек, ако се може називати само човеком. Беше творац чудесних дела и учитељ оних који су слободно прихватили истину. Привукао је многобројне следбенике, како од Јевреја, тако и од незнабожаца који вероваху да је Месија и када је због зависти наших главешина Пилат донео пресуду да га разапну,

eum Pilatus addixisset, nihilominus qui primum dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertia die vivens. Multa et haec alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus, et usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum, non defecit.

упркос свему томе, они који су га испрва волели, били су и даље постојани у тој љубави. Нашли су га у трећи дан да је жив. Много чега другога налази се у песмама пророка и у другим проштвима, а све до данашњег дана постоји род хришћански, назван управо по Њему“.

B **XIV.** Justus Tiberiensis, de provincia Galilaea, conatus est et ipse Judaicarum rerum historiam texere, et quosdam Commentariolos de Scripturis componere: sed hunc Josephus (*In Just. Vita*) arguit mendacii. Constat autem illum eo tempore scripsisse, quo et Josephus.

14. Јуст из Тиверијаде у провинцији Галилеји покушао је и сам да састави историју јудејских прилика и да напише неке коментаре на Писмо. Међутим, онај Јосиф га хвата у нетачностима (у *Живоју Јустиновом*). Зна се још да је стварао у исто време када и поменути му опонент (супарник).

XV. Clemens, de quo Apostolus Paulus ad Philippenses scribens, ait, *Cum Clemente et caeteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitae* (*Philip. IV, 3*), quartus post Petrum Romae episcopus: siquidem secundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametsi plerique Latinorum, secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem. Scripsit ex persona Romanae Ecclesiae ad Ecclesiam Corinthiorum valde utilem Epistolam, quae et in nonnullis locis publice legitur, quae mihi videtur characteri Epistolae, quae sub Pauli nomine ad Hebraeos fertur, convenire. Sed et multis de eadem Epistola, non solum sensibus, sed juxta verborum quoque ordinem abutitur. Omnino grandis in utraque similitudo est. Fertur et secunda ejus nomine Epistola, quae a veteribus reprobatur. Et Disputatio Petri et Appionis longo sermone conscripta, quam Eusebius in tertio historiae Ecclesiasticae volumine coarguit. Obiit tertio Trajani anno, et nominis ejus memoriam usque hodie Romae exstructa Ecclesia custodit.

15. Климент за кога апостол Павле пишући Филипланима каже: „са Климентом и осталим помоћницима мојим, чија су имена у књизи живота.“ (*Филип. 4, 3*). Био је четврти епископ у Риму после Петра, уколико је други био Лин, а трећи Анаклет, мада многи од Латина на друго место после апостола Петра стављају Климента. Написао је са положаја Римске цркве врло корисну *Посланицу* цркви Коринћана која се у неким местима јавно чита. Како се мени чини, посланица, по својим особинама, иде под руку са оном *Посланицом Јеврејима* која носи име апостола Павла. И остало (*multis*) се у истој посланици, не само у мислима него и у реду речи, слаже. Напросто, у оба погледа сличност је велика. И *Друја посланица* се везује за његово име, али је од старих одбацивана. Исти је случај и са *Расправљањем Петра и Ајиона*, писаним развученим стилем, коју Јевсевије у трећем тому своје *Црквене историје* разобличава. Умро је у трећој години Трајанове владе, а црква назидана у Риму чува успомену на његово име до данашњег дана.

666

A

XVI. Ignatius Antiochenae Ecclesiae tertius post Petrum apostolum episcopus, persecutionem commovente Trajano, damnatus ad bestias, Romam vinctus mittitur. Cumque navigans Smyrnam venisset, ubi Polycarpus, auditor Joannis, episcopus erat, scripsit unam Epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallenses, quartam ad Romanos, et inde egrediens scripsit ad PhiladelphEOS, et ad Smyrnaeos; et proprie ad Polycarpum, commendans illi Antiochensem Ecclesiam, in qua et de Evangelio quod nuper a me translatum est, super persona Christi ponit testimonium dicens: *Ego vero et post resurrectionem in carne eum vidi, et credo quia sit. Et quando venit ad Petrum, et ad eos qui eum Petro erant, dixit eis: Ecce, palpate me, et videte, quia non sum daemonium incorporale. Et statim tetigerunt eum, et crediderunt. Dignum autem videtur, quia tanti viri fecimus mentionem, et de epistola ejus, quam ad Romanos scribit [Al. scripsit], pauca ponere. De Syria usque ad Romam pugno ad bestias, in mari et in terra, nocte dieque ligatus cum decem leopardis, hoc est, militibus, qui me custodiunt: quibus et cum benefeceris, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea do-*

B

C

667

A

ctrina est, sed non idcirco justificatus sum. Utinam fruar bestiis, quae mihi sunt praeparatae, quas et oro mihi veloces esse ad interitum, et alliciam eas ad comedendum me, ne sicut aliorum Martyrum, non audeant corpus meum attingere. Quod si venire noluerint, ego vim faciam, ego me ingeram, ut devorer. Ignoscite mihi, filiioli: quid mihi prosit, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quae videntur desiderans, ut Jesum Christum inveniam. Ignis, crux, bestiae, confractio ossium,

16. Игњатије, епископ антиохијске цркве, трећи после Петра, у гоњењу које је подигао Трајан, окован је, отправљен у Рим и бачен зверовима. Када су се пловeћи приближавали Смирни, где је Поликарп, слушаца Јованов био епископ, написао је једну *Посланицу Ефесцима*, другу *Магнежанима*, трећу *Тралијцима*, четврту *Римљанима*, а отуда настављајући пут писао је *Филadelphљанима*, и *Смирњанима*, и још *Поликарпу*, ономе који је предводио антиохијску цркву, у којој о Јеванђељу што сам га онедавно превео, о Христовој личности оставља сведочанство говорећи: „Ја сам га заиста после Васкрсења видео у телу, и веровао како јесте. И када је дошао Петру и онима који су били са Петром, рекао је: *Ејшо, ойийајше ме и видише како нисам бeштeлесни демон*. И почеше одмах да га додирују и вероваху“. Одавде се довољно види о каквом човеку чинимо успомену (говоримо) и из његове Посланице коју је писао Римљанима, доносимо мало: „Од Сирије до Рима ратујем са зверовима, по мору и на земљи, дању и ноћу везан, са десеторицом леопарда, тј. војника, који ме чувају, којима што више чиниш добра, постају све гори. Њихово неправдовање за мене је поука, али нисам по томе избављен. О, нека бих имао користи од зверова које су ми припремљене, и молим се да за мене буду нарогушене, и подстакнућу их да ме прождру, да други мученици не би слушали како се моје тело растрзава. А ако не буду хтеле, учинићу напор, раздраживши их, да ме прождру. Опростите ми, дечице, знам шта је најкорисније за мене. Сада почињем да бивам Христов ученик, не желећи ничега од видљивих ствари, да нађем самога Исуса Христа. Огањ, крст, зверови, ломљење костију, сечење удова, и целог тела сатрвење, сва ђавољ-

membrorum divisio, et totius corporis contritio, et tota tormenta diaboli, in me veniant, tantum ut Christo fruatur. Cumque jam damnatus esset ad bestias, ardore patiendi, cum rugientes audiret leones, ait: Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar. Passus est anno undecimo Trajani. Reliquiae corporis ejus Antiochiae jacent extra portam Daphniticam in coemeterio.

В

XVII. Polycarpus, Joannis apostoli discipulus, et ab eo Smyrnae episcopus ordinatus, totius Asiae princeps fuit. Quippe qui nonnullos Apostolorum, et eorum qui viderant Dominum, magistros habuerit, et viderit. Hic propter quasdam super die Paschae quaestiones, sub imperatore Antonino Pio, Ecclesiam in Urbe regente Aniceto, Romam venit, ubi plurimos credentium, Marcionis et Valentini persuasione deceptos, reduxit ad fidem. Cumque ei fortuito obviam fuisset et Marcion, et diceret: *Cognosce nos*: Respondit: *Cognosco primogenitum diaboli*. Postea vero, regnante M. Antonino, et L. Aurelio Commodus, quarta post Neronem persecutione, Smyrnae, sedente Proconsule, et universo populo in amphitheatro adversus eum personante, igni traditus est. Scripsit ad Philippenses valde utilem Epistolam, quae usque hodie in Asiae conventu legitur.

С

ска мучења, да на мене дођу, само да са Христом будем и са Њим се радујем"! А када је био препуштен зверовима, са мученичким жаром, када је чуо лавове који пуштају грозне гласе, рекао је: „Пшеница сам Христова, мељем се зубима зверова, да се нађем хлеб света“. Страдао је једанаесте године Трајанове владе. Остаци његовог тела (мошти) положене су на Антиохијском гробљу, у крај Дафнијских врата.

17. Поликарп, ученик апостола Јована, који га је и одредио за епископа у Смирни, био је првак целе Азије. Свакако је видео и имао за учитеље неке од апостола и оних који су видели Господа. Он је ради извесних спорних питања о дану празновања Пасхе отишао у Рим у дане цара Антонина Пија, када је црквом у Граду управљао Аникета. Тамо је мноштво верника, отпалих Маркионовим и Валентиновим мешетарењем, вратио вери. Када му је Маркион случајно наишао на сусрет и рекао: „Да ли нас познајеш?“, одговорио је: „Познајем Првенче Ђаволово.“ Одмах затим, за владе Марка Антонија и Луција Аурелија Комода, у току четвртог гоњења после Нерона, био је постављен на ломачу, пред заседајућим проконзулом у Смирни и целим народом који је против њега урлао у амфитеатру. Написао је *Филијљанима* врло корисну посланицу, која се до данас чита на сабрањима у Азији.

670

XVIII. Papias, Joannis auditor Hierapolitanus in Asia episcopus, quinque tantum scripsit volumina, quae praenotavit, Explanatio sermonum Domini. In quibus cum se in praefatione asserat, non varias opiniones sequi, sed Apostolos habere auctores, ait: *Considerabam, quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Ph-*

А

18. Папије, Јованов слушалац, епископ јерапољски у Азији, написао је укупно пет списа, које је насловио *Израдање речи Господњих*. Како сам у предговору излаже, неће следити различита мишљења, него ће узети апостоле за ауторитет. Па, каже: „Промишљао сам шта је Андрија, а шта Петар говорио,

ilippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Joannes, quid Mattheus, vel alius quilibet discipulorum Domini: quid etiam Aristion, et Senior Joannes, discipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quantum viva vox, usque hodie in suis auctoribus personans. Ex quo apparet in [Al. ex] ipso catalogo nominum, alium esse Joannem, qui inter Apostolos ponitur, et alium Seniore Joannem, quem post Aristionem enumerat. Hoc autem diximus, propter superiorem opinionem, quam a plerisque retulimus traditam, duas posteriores Epistolas Joannis, non Apostoli esse, sed Presbyteri. Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse δευτέρωσιν, quem secuti sunt Irenaeus, et Apollinarius, et caeteri qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis Dominum regnaturum. Tertullianus quoque in libro de Spe fidelium, et Victorinus Petabionensis, et Lactantius hac opinione ducuntur.

B

C

672

A

XIX. Quadratus Apostolorum discipulus, Publio Athenarum episcopo, ob Christi fidem martyrio coronato, in locum ejus substituitur, et Ecclesiam grandi terrore dispersam, fide et industria sua congregat. Cumque Hadrianus Athenis exegisset hiemem, invisens Eleusina, et omnibus pene Graeciae sacris initiatus dedisset occasionem bis, qui Christianos oderant, absque praecepto Imperatoris vexare credentes; porrexit ei librum pro religione nostra compositum, valde utilem, plenumque rationis et fidei, et Apostolica doctrina dignum, in quo et antiquitatem suae aetatis ostendens, ait, plurimos a se visos qui sub Domino variis in Judaea oppressi calamitatibus, sanati fuerant, et qui a mortuis resurrexerant.

шта Филип, шта Тома, шта Јаков, шта Јован, шта Матеј, или други било који од ученика Господњих, шта су, рецимо, Аристион и старији Јован, ученици Господњи, казивали. И не толико да сам морао њихове књиге да ишчитавам, колико је жива реч до дана данашњег кроз њихова дела одјекивала“. Из самог списка имена произлази да је други Јован, који се убраја у апостоле, а други Јован старији који се набраја после Аристиона. Ово управо говоримо, ради изнетог мишљења, које је и од многих прихваћено, наиме, да две посланице презвитера Јована нису од апостола. Он говори о Хиљадугодишњици након Другог доласка, чији су следбеници Иринеј, Аполинарије и сви остали који кажу да ће после Васкрсења владати у телу са свецима Господњим. Тако и Тертулијан у књизи *О надању верних*, као и Викторин Петовијски и Лактанције ово мишљење заступају.

19. Квадрат, апостолски ученик, долази на место Публија, епископа атинског, који се због вере у Христа крунисао мучеништвом. Расуту Цркву је, притиснуту великим страхом, својом вером и залагањем поново окупио. Када је Хадријан провео зиму у Атини, (са намером) да види елеусинске мистерије, и скоро у све грчке обреде посвећен био, дао је прилику онима који су мрзели хришћане да без цареве заповести подигну хајку на верне. Пружио му је (на увид) књигу написану у корист наше вере, врло корисну и пуну разложности и благочашћа. У спису удостојеном апостолског учења и пројављујућем дух његовог времена, сведочи: да је видео многе у Јудеји оптерећене различитим болештинама који су од Господа били исцељени и из мртвих васкрснули.

В XX. Aristides Atheniensis philosophus eloquentissimus, et sub pristino habitu discipulus Christi, volumen nostri dogmatis rationem continens, eodem tempore quo et Quadratus, Hadriano principi dedit, id est, Apologeticum pro Christianis, quod usque hodie perseverans, apud philologos ingenii ejus indicium est.

С А XXI. Agrippa, cognomento Castor, vir valde doctus, adversum viginti quatuor Basilidis haeretici volumina, quae in Evangelium confecerat, fortissime disseruit, prodens ejus universa mysteria, et prophetas enumerans, Barcaban et Barcob, et ad terrorem audientium alia quaedam barbara nomina: et Deum maximum ejus *Abraxas*, qui quasi annum continens, si juxta Graecorum numerum supputetur. Moratus est autem Basilides, a quo Gnostici, in Alexandria temporibus Hadriani, qua tempestate et 674 Cochebas dux Judaicae factionis, Christianos variis suppliciis enecavit. А

В XXII. Hegesippus vicinus Apostolicorum temporum, et omnes a passione Domini usque ad suam aetatem Ecclesiasticorum actuum texens historias, multaque ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans, quinque libros composuit, sermone simplici, ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem. Asserit se venisse sub Aniceto Romam, qui decimus post Petrum episcopus fuit, et perseverasse usque ad Eleutherum ejusdem urbis episcopum, qui Aniceti quondam diaconus fuerat. Praeterea adversum idola disputans, ex quo primum errore crevissent, subtextit historiam,

20. **Аристид**, најречитији философ Атињанин, ученик Христов у философском оделу, у исто време када и Квадрат дао је цару Хадријану спис са подробним излагањем наших догмата. Била је то *Одбрана за хришћане* која је сачувана све до наших дана. Филолози је узимају као сведочанство његових духовних моћи.

21. **Агрипа**, са надимком *Кастјор*, муж веома учен, расправљао је снажно против двадесет и четири књиге које је јеретик Василид написао против Јеванђеља. Наступајући против његовог уопштеног мрачњаштва и обрачунавајући се са Баркабаном и Баркобом, и другим „пророцима“ варварских имена које је грдно чути, као и са њиховим врховним богом *Абраксасом*, који по грчком рачунању броји толико и толико (не знам колико) година. Василид, од кога су гностици, умро је у Александрији у доба Хадријана, када је и Кохба, вођа јудејске странке, различитим пакостима мрцварио хришћане.

22. **Игисип**, млађи савременик апостолске епохе, састављајући историју о свим црквеним догађајима од страдања Господњег па све до свога времена и прикупљајући многе, за читаоце корисне и битне чињенице, написао је пет књига једноставним стилем. Све то да би судбине оних које је пратио (истраживао) и карактере приказао кроз њихов начин говора. Вели да је дошао у Рим у доба Аникете, десетог епископа после Петра, а да је остао тамо све до Елефтерија, епископа у истом граду, а раније ђакона код Аникете. Сем тога, расправљајући против идола, исплео је приповест (написао је историју) (почевши) од првобитне заблуде из које су поникли, из које се види време у коме се истицао (од-

ex qua ostendit, qua floruerit aetate. Ait enim: *Tumulos mortuis templaque fecerunt, sicut usque hodie videmus: e quibus est et Antinous servus Hadriani Caesaris, cui et gymnicus agone exercetur apud Antinuum civitatem, quam ex ejus nomine condidit, et statuit prophetas in templo.* Antinum autem in deliciis habuisse Caesar Hadrianus scribitur.

ликовао). Па каже: „Правили су храмове и погребне хумке умрлима, као што видимо да се ради и у наше дане на примеру Антиноја, слуге цара Хадријана, у чију су се част одржавале игре и надметања поред града Антинојума, основаног по његовом имену, ради кога су и мази (*prophetas*) у храму устројени“. А о цару Хадријану је остало написмено да је живео у љубавној вези са Антинојем.

C **XXIII.** Justinus philosophus, habitu quoque philosophorum incedens, de Neapoli urbe Palaestinae, patre Prisco Bacchio pro religione Christi plurimum laboravit: in tantum, ut Antonino quoque Pio, et filiis ejus, et Senatui librum (*Apologia longior*) contra Gentes scriptum daret, 675 ignominiamque Crucis non erubesceret: et alium librum (*Altera brevior*) successoribus ejusdem Antonini, M. Antonino Vero, et L. Aurelio Commod. Exstat ejus et aliud volumen (*Oratio ad Graecos*) contra Gentes, ubi de daemonum quoque natura disputat: et quartum adversus Gentes, cui titulum praenotavit ἑλεγχος: sed et alius de Monarchia Dei, et alius liber, quem praenotavit Psalten, et alius de anima. Dialogus contra Judaeos, quem habuit adversus Tryphonem principem Judaeorum: sed et contra Marcionem insignia volumina, quorum Irenaeus quoque in quarto adversus haereses libro meminit; et alius liber contra omnes haereses, cujus facit mentionem in Apologetico, quem dedit Antonino Pio. Нис 675 cum in urbe Roma haberet διατριβάς, et Crescentem Cynicum, qui multa adversum Christianos blasphemabat, redarguere gulosum, et mortis timidum, luxuriaequae et libidinum sectatorem, ad extremum studio ejus et

23. Јустин, из града Наполиса у Палестини од оца Бахија Приска, учинио је много за веру Христову, радећи испод философског плашта. Утолико да је представио Антонину Пију, његовим синовима и Сенату књигу написану *Против незнабожаца* (дужу Апологију) не зазирући од срамоте и (лудости) Распећа. А другу књигу предочио је (преосталу краћу) Марку Антонију Веру и Луцију Аурелију Комоду, наследницима поменутог Антонина. Постоји још један његов спис *Реч (Говор) Хеленима*, тј. *Против незнабожаца*, у коме је расправљао о природи демона. Четврти је његов спис против *Незнабожаца* који почиње насловом ἑλεγχος, други *О јединоначалију Божијем*, затим књига која је насловљена као *Псалтир (Psalten)*, и једна *О души*. Још је написао *Дијалој против Јудеја*, вођеног са Трифоном јудејским прваком (*principem*), као и значајне списе *Против Маркиона*, које Иринеј у четвртој књизи својих *Против јереси* помиње, и једну књигу *Против свих јереси* о којој оставља успомену у *Апологији* преданој Антонину Пију. Када је у граду Риму држао дијатрибу (*διατριβάς*) раскринкао је Крискента киника, који је клеветао Хришћане да су прождрљивци, да се плаше мртваца, да су лакомци и следбеници слепих жеља. Крискентовим крајњим настојањем, претворно

insidiis accusatus, quod Christianus esset, pro Christo sanguinem fudit.

(подмукло) оптужен да је хришћанин, за Христа је пролио крвцу.

XXIV. Melito Asianus, Sarden-
sis episcopus, librum imperatori
M. Antonino Vero, qui Frontonis
oratoris discipulus fuit, pro Christi-
ano dogmate dedit. Scripsit quoque
et alia, de quibus ista sunt, quae
subjecimus: De Pascha libros duos,
de Vita Prophetarum librum unum,
de Ecclesia librum unum, de Die
Dominica librum unum, de Sens-
ibus librum unum, de Fide librum
unum, de Plasmate librum unum,
de Anima et Corpore librum unum,
de Baptismate librum unum, de
Veritate librum unum, de Generat-
ione Christi librum unum, de Pro-
phetia sua librum unum, de Philox-
enia librum unum, et alium librum
qui Clavis inscribitur; de diabolo
librum unum, de Apocalypsi Joa-
nnis librum unum, περὶ Ἑνσωμάτων
Θεοῦ librum unum, et Ἐκλογῶν
libros sex. Hujus elegans et decl-
amatorium ingenium Tertullianus
in septem libris, quos scripsit adve-
rsus Ecclesiam pro Montano, cavill-
atur, dicens eum a plerisque nostr-
orum prophetam putari.

XXV. Theophilus sextus Antioche-
nsis Ecclesiae episcopus, sub imperat-
ore M. Antonino Vero librum contra
Marcionem composuit, qui usque hodie
exstat. Feruntur ejus et ad Autolycum
tria volumina, et contra haeresim He-
rmogenis liber unus: et alii breves el-
egantesque tractatus ad aedificationem
Ecclesiae pertinentes. Legi sub nomine
ejus in Evangelium et in Proverbia Sal-
omonis Commentarios, qui mihi cum
superiorum voluminum elegantia et
phrasi non videntur congruere.

24. Мелитон Азијац, епископ сардски, (пре)дао је књигу импера-
тору Марку Антонину Веру, ученику
беседника Фронтонa, о хришћанском
учењу (у корист хришћанског учења).
Такође је написао и друге, од којих
су те (ове) које сада приводимо: две
књиге *О Пасхи*, једна књига *О живоју
џорока*, једна књига *О цркви*, једна
књига *О дану Господњем*, једна књига
О чулима, једна књига *О вери*, једна
књига *О благољетију (Plasmate)*, једна
књига *О души и телу*, једна књига *О
кршћењу*, једна књига *О истини*, јед-
на књига *О Рођењу Христовом*, једна
књига *О својим џорошћивима* и једна
књига *О јосћољубљу*. (Још је написао)
једну књигу која је насловљена *Кључ*,
једну књигу *О Ђаволу*, једну књигу *О
Ошкривењу Јовановом*, једну књигу
О ошеловљеном Боју (Περὶ Ἑνσωμάτων
Θεοῦ), и шест књига *Еклоџа* (Εκλογῶν)
Његову углађеност и књижевне спо-
собности Тертулијан у седам књи-
га које је написао против Цркве, а у
Монтанову корист, извргује руглу, го-
ворећи за њега да су га многи од на-
ших сматрали пророком.

25. Теофило, шести епископ ан-
тиохијске цркве, у доба цара Мар-
ка Антонина Вера, саставио је књигу
Проштив Маркиона која се сачувала до
данас. Од њега потичу и *Три књије Ав-
штилику*, као и једна књига *Проштив Хер-
моџенове јереси* и други кратки, углађе-
ни и систематични трактати (написи)
на изграђивање Цркве. Читао сам *Ко-
меншаре на Јеванђеље* и *Приче Соломо-
нове* под његовим именом, али је очи-
гледно да се са горњим списима не
слажу по лепоти и изразу.

XXVI. Apollinaris Asiae Hierapolitanus episcopus, sub imperatore M. Antonino Vero floruit, cui et insigne volumen pro fide Christianorum dedit. Exstant ejus et alii quinque adversum gentes libri, et de veritate duo, adversum Cataphrygas tunc primum exortos cum Prisca et Maximilla insanis vatibus, incipiente Montano.

XXVII. Dionysius Corinthiorum Ecclesiae episcopus, tantae eloquentiae et industriae fuit, ut non solum suae civitatis et provinciae populos, sed et aliarum urbium et provinciarum episcopos epistolis erudiret. Ex quibus est una ad Lacedaemonios, alia ad Athenienses, tertia ad Nicomedien-
 C
 ses, quarta ad Cretenses, quinta ad Ecclesiam Amastrinam, et ad reliquas Ponti Ecclesias, sexta ad Cnossianos, et
 679
 A ad Pinytum ejusdem urbis episcopum, septima ad Romanos, quam scripsit ad Soterem episcopum eorum, octava ad Chrysophoram, sanctam feminam. Claruit sub imp. M. Antonino Vero, et L. Aurelio Commodo.

XXVIII. Pinytus Cretensis, Cnossiae urbis episcopus, scripsit ad Dionysium Corinthiorum episcopum valde elegantem epistolam: in qua docet, non semper lacte populos nutriendos, ne quasi parvuli ab ultimo occupentur die; sed et solido vesci debere cibo, ut in spiritalem proficiant senectutem. Et hic sub M. Antonino Vero, et L. Aurelio Commodo floruit.

XXIX. Tatianus, qui primum Oratoriam docens, non parvam sibi ex arte Rhetorica gloriam comparaverat, Justinii martyris sect-

26. Аполинарије, епископ Јерапоља азијског, истицао се за владаvine цара Марка Антонина Вера, коме је предао одличан спис у корист вере хришћанске. Сачувано је његових пет књига *Против незнабожаца*, две *О истини*, затим *Против Каџафрижана*, која је написана одмах пошто је Монтан кренуо са Приском и Максимилом да шири нездрава пророштва.

27. Дионисије, епископ цркве Коринћана, био је толике речитости и марљивости, да је подучавао не само народ свога града и области (*civitatis et provinciae*), него је својим посланицама и епископе других градова и крајева. Од којих је једна *Лакедемоњанима*, друга *Аџињанима*, трећа *Никомидијанима*, четврта *Крићанима*, пета *Цркви Амастрине и дружим Црквама Понтија*, шеста *Кношанима* и Пиниту епископу истог града, седма *Римљанима* – коју је написао Сотиру њиховом епископу, осма *Хрисофори*, светој жени (*sanctam feminam*). Прославио се за царева Марка Антонина Вера и Луција Аурелија Комода.

28. Пинит Крићанин, епископ града Кнососа, написао је Дионисију, епископу Коринћана, врло дотерану (углађену) посланицу, у којој поучава да народ не треба увек хранити млеком, јер би их тако неодгојене уграбио последњи (судњи) дан, већ им треба давати и чврсте оброке, да би духовно напредовали до старости (поодмаклог доба). И овај је стварао (био познат) у доба Марка Антонина Вера и Луција Аурелија Комода.

29. Татијан, који је прво (најпре) изучавајући (предајући) беседништво стекао за себе не малу славу у реторичкој вештини, био је следбеник Јустина Муче-

ator fuit, florens in Ecclesia, quamdiu ab ejus latere non discessit. Postea vero inflatus eloquentiae tumore, novam condidit haeresim quae Εγκρατικῶν dicitur, quam postea Severus auxit, a quo ejusdem partis haeretici Severiani usque hodie appellantur. Porro Tatianus infinita scripsit volumina, e quibus unus contra Gentes florentissimus exstat liber, qui inter omnia opera ejus fertur insignis. Et hic sub imperatore M. Antonino Vero, et L. Aurelio Commodo floruit.

C XXX. Philippus, episcopus Cretensis, hoc est, urbis Gortynae, cujus Dionysius in epistola sua meminit, quam scripsit ad ejusdem civitatis Ecclesiam, praeclarum adversum Marcionem edidit librum, temporibusque M. Antonini Veri, et L. Aurelii Commodi claruit.

XXXI. Musanus non ignobilis inter eos, qui de ecclesiastico dogmate scripserunt, sub imperatore M. Antonino Vero confecit librum ad quosdam fratres, qui de Ecclesia ad Encratitarum haeresim declinaverant.

D 682 A XXXII. Modestus et ipse sub imperatore M. Antonino, et L. Aurelio Commodo, adversum Marcionem scripsit librum, qui usque hodie perseverat. Feruntur sub nomine ejus et alia syntagmata, sed ab eruditis quasi ψευδόγραφα repudiantur.

XXXIII. Bardesanes in Mesopotamia clarus habitus est, qui primum Valentini sectator, deinde co-

ника истичући се у цркви (и истакнут у Цркви) све док једног дана није напустио (престао да држи) његову страну. После је, одиста, под утицајем терета учености (*inflatus eloquentiae tumore* – обременен нагушшошћу) основао јерес коју називају (прозвану) енкратитском, коју је Север проширио, по коме се присталице ове јереси и зову Северијани до данас. Још је Татијан написао подугачке списе од којих је најизузетнија књига *Против незнабожаца*, међу свим његовим делима произлази као најзначајнија. И он се истицао (*floruit*) за владе Марка Антонина Вера и Луција Аурелија Комода.

30. Филип епископ критски, али је овај из града Гортине, спомиње га Дионисије у својој посланици, упућеној Цркви истог града. Израдио (издао) је изврсну књигу против Маркиона, а прославио се у време Марка Антонина Вера и Луција Аурелија Комода.

31. Музан није непознат (незнатан) међу онима који су писали о црквеном учењу (догматским стварима). За владе цара Марка Антонина Вера саставио је књигу за ону браћу (братију) који су од Цркве отпали и пришли енкратитској јереси.

32. Модест је исто (*ipse*) за цара Марка Антонина и Луција Аурелија Комода написао књигу *Против Маркиона* која се сачувала до данас (дана данашњег). Под његово име се подводе и други састави (*syntagmata*), али се од учених одбацују као лажни списи (ψευδόγραφα).

33. Вардесан је заузимао знатан положај у Месопотамији, најпре Валентинов следбеник (присталица), затим по-

nfutator, novam haeresim condidit. Ardens ejus a Syris praedicatur ingenium, et in disputatione vehemens. Scripsit infinita adversum omnes pene haereticos, qui aetate ejus pullulaverant. In quibus clarissimus ille et fortissimus liber, quem M. Antonino *de Fato* tradidit: et multa alia super persecutione volumina, quae sectatores ejus de Syra lingua verterunt in Graecam. Si autem tanta vis est et fulgor in interpretatione, quantam putamus in sermone proprio?

B XXXIV. Victor, tertius decimus Romanae urbis episcopus, super quaestione Paschae, et alia quaedam scribens opuscula, rexit Ecclesiam sub Severo principe annis decem.

C XXXV. Irenaeus, Pothini episcopi, qui Lugdunensem in Gallia regebat Ecclesiam, presbyter, a martyribus ejusdem loci, ob quosdam Ecclesiae quaestiones legatus Romam missus, honorificas super nomine suo ad Eleutherum episcopum perfert litteras. Postea jam Pothino prope nonagenario, ob Christum martyrio coronato, in locum **683** ejus substituitur. Constat autem Polycarpi, cujus supra fecimus mentionem, sacerdotis et martyris, hunc fuisse discipulum. Scripsit quinque adversus haereses libros, et contra gentes volumen breve, et de disciplina aliud, et ad Martianum fratrem de Apostolica praedicatione, et librum variorum tractatum, et ad Blastum de Schismate, et ad Florinum de Monarchia, sive quod Deus non sit conditor malorum, et de Ogdoadе egregium commentarium, in cujus fine significans se Apostol-

бијач (*confutator*), (да би затим) основао је нову јерес. Његове изузетне дарове (*ardens ingenium*) признавали су Сиријци (јер је) у расправљању био жесток. Писао је надугачко (*infinita*) против скоро свих јеретика који су бујали (*pullulaverunt*) у његово време. Од тих књига најсјајнија је и најјача она *О судбини* коју је уручио Марку Антонину, а све списе превазилази (надвисује) *О ѱроіону* кога су његове присталице са сиријског језика превеле на грчки. Када је толике снаге и муњевитости било у преводу, колико, можемо мислити, беше на његовом властитом језику?

34. Виктор, тринаести епископ римског града, десет година је управљао Црквом у доба цара Севера, пишући *О ѱишању Пасхе* и још нека друга делца (нека друга мања дела).

35. Иринеј, презвитер епископа Потина, који је управљао Лугдунумском Црквом у Галији, од стране исповедника (мученика) истог места отпослат је као легат (посланик) у Рим, ради неких црквених питања, епископу Елефтерију је однео часне (*honorificas*) написе (*litteras*) који су насловљени његовим именом. Затим је дошао на место Потина који је скоро као деведесетогодишњак (старац од деведесет љета – *nonagenarius*) за Христа овенчан мученишвом. Овај је био ученик Поликарпа, свештеника и мученика, о коме смо већ говорили. Написао је: *Пет њиіа ѱроіиів јереси*, кратак спис *Проіиів незнабожаца*, други *О држању* (*disciplina*), *Браіу Маріијану о Аіо-стіолској ѱроіоведи*, *Књиу различиіих иіітраживања* (*tractatum*), *Бласіу о расколу*, *Флорину о монархији* или *О ііоме да Боі није ііворац зла*, изузетне (изврсне) коментаре *О Оідоадама*(аги) у којима на крају обележава себе као

icorum temporum vicinum fuisse, sic subscripsit: *Adjuro te, qui transcribis librum istum, per Dominum Jesum Christum, et per gloriosum ejus adventum, quo judicaturus est vivos et mortuos, ut conferas, postquam transcripseris, et emendes illum ad exemplar, unde scripsisti, diligentissime: hanc quoque obtestationem similiter transferas, ut invenisti in exemplari.* Feruntur ejus et aliae ad Victorem episcopum Romanum de quaestione Paschae epistolae: in quibus commonet eum, non facile debere unitatem collegii scindere. Siquidem Victor multos Asiae et Orientis episcopos, qui decima quarta luna cum Judaeis Pascha celebrabant, damnandos crediderat. In qua sententia hi, qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus. Floruit maxime sub Commodio principe, qui M. Antonino Vero in imperium successerat.

B

C

XXXVI. Pantaenus, Stoicae sectae philosophus, juxta quamdam veterem in Alexandria consuetudinem, ubi a Marco evangelista semper Ecclesiastici fuere Doctores, tantae prudentiae et eruditionis tam in Scripturis divinis, quam in saeculari litteratura fuit, ut in Indiam quoque rogatus ab illius gentis legatis, a Demetrio Alexandriae episcopo, mitteretur. Ubi reperit, Bartholomaeum de duodecim Apostolis, adventum Domini nostri Jesu Christi juxta Matthaei Evangelium praedicasse, quod Hebraicis litteris scriptum, revertens Alexandriam secum detulit. Hujus multi quidem in sanctam Scripturam exstant commentarii: sed magis viva voce Ecclesiis profuit. Docuitque sub

686

A

блиског апостолском времену, подвлачећи следеће: „Заклињем те, који преписујеш ову књигу, Господом Исусом Христом и његовим славним доласком, којим ће судити живима и мртвима, да пошто препишеш, добро упоредиш и дотераш онај (препис) са примерком одакле си преписао, али и ову заклетву коју си пронашао у предлошку исто тако препиши.“ Од њега потичу и друге посланице, упућене Виктору епископу Рима, *О њишању Пасхе*, у којима га упозорава да не треба лако разбијати јединство сабора (*collegii*). С обзиром да је Виктор многе епископе Азије и Истока који су прослављали Пасху четрнаестог у месецу, када и Јудеји, сматрао проклетима (*damnados crediderant*). У овим стварима, први који су се размимоилазили са другима, Виктору нису давали подршку (*non dederunt manus*). Највише се истицао у доба цара Комода који је наследио у управи Марка Антонина Вера.

36. Пантен, философ стоичке школе, према неком старом обичају (који је владао) у Александрији, где су (почев) од јеванђелиста Марка увек црквени људи (*ecclesiasticos*) били учењаци (*doctores*), био је толике мудрости и образованости, како у божанским писмима тако и у световној књижевности. Из тих разлога је послат у Индију од стране Димитрија, епископа александријског, а на захтев изасланика тога народа. Тамо је пронашао Матејево јеванђеље, *написано јеврејским писменима*, по коме је Вартоломеј из броја дванаесторице апостола, проповедао долазак Господа Нашег Исуса Христа, па га је, враћајући се у Александрију, донео са собом. Сачували су се многи од његових *коменшара* на Свето Писмо, али је црквама била од веће користи његова жива реч. Поучавао

Severo principe, et Antonino, cognomento Caracalla.

је у доба цара Севера и (цара) Антонина, са надимком Каракала.

XXXVII. Rhodon, genere Asianus, a Tatiano, de quo supra diximus, Romae in Scripturis eruditus, edidit plurima: praecipuumque adversus Marcionem opus, in quo refert, quomodo ipsi quoque inter se Marcionitae discrepent; et Apellem senem alium haereticum a se quondam fuisse conventum, et risui habitum, eo quod Deum, quem coleret, ignorare se diceret. Meminit in eodem libro, quem scripsit ad Callistionem, Tatiani se Romae fuisse auditorem. Sed et in Hexaemeron elegantes tractatus composuit, et adversum Phrygas insigne opus; temporibusque Commodi et Severi floruit.

XXXVIII. Clemens, Alexandriae Ecclesiae Presbyter, Pantaeni, de quo supra retulimus, auditor, post ejus mortem Alexandriae ecclesiasticam scholam tenuit, et κατηχήσεων magister fuit. Feruntur ejus insignia volumina, plenaque eruditionis et eloquentiae, tam de Scripturis divinis, quam de saecularis litteraturae instrumento. E quibus illa sunt, στρωματεῖς, libri octo; ὑποτυπώσεων libri octo; adversus Gentes, liber unus; Paedagogi libri tres, de Pascha liber unus, de jejuniis disceptatio, et alius qui inscribitur *Quisnam dives ille sit, qui salvetur*; de obtreptione liber unus; de Canonibus ecclesiasticis, et adversum eos, qui Judaeorum sequuntur errorem, liber unus, quem proprie Alexandro, Hierosolymorum episcopo, προσεφώνησε. Meminit autem in Stromatibus suis, voluminis Tatiani adversus Gentes, de quo

37. Родон, родом Азијац, је од Татијана (о коме смо напред говорили) био упућен у Писма, издао (написао) је много, а нарочито (му је) дело *Против Маркиона* у коме излаже да су сами Маркионити између себе били у споровима (*discrepent*), и да је старог Апела, другог јеретика, затекавши (који) се (затекао) једаред код њега, извргао руглу (*risui habitum*), зато што је говорио да не познаје Бога кога поштује. У истој књизи, коју је написао Калистиону, говори за себе да је био у Риму слушалац Татијанов. Такође је саставио и углађен спис (*tractatus*) *На шестоднев*, као и значајно дело *Против (Ката) Фрижана*. Истицао (*floruit*) се у времена Комодова и Северова.

38. Климент, свештеник александријске цркве, слушалац Пантена (о коме смо горе излагали) после његове смрти преузео је црквену школу у Александрији и био је учитељ катихуменима (κατηχήσεων). Од њега потичу знаменити списи, пуни науке и речитости, урешени (украшени) како у божанским писмима, тако и у световној књижевности. Од њих су: Осам књига *Стромота* (Стρωματεῖς), осам књига ὑποτυπώσεων, једна књига *Против Незнабожаца*, *Педагог* у три књиге, једна књига *О Пасхи*, *Расправа о њој*, и једна која има наслов *Који се бојаши сјасава?*, једна књига *О клевети*, *О црквеним канонима*, као и *Против оних који следе јудејску заблуду*, књигу коју је баш посветио јерусалимском епископу Александру. Исто тако, у својим *Стромотама* спомиње Татијанове списе *Против Незнабожаца* (и о њему смо већ говорили) и *Овие времена*

supra diximus, et Casiani cujusdam χρονογραφίας, quod opusculum invenire non potui. Necnon et de Judaeis Aristobulum quemdam et Demetrium et Eupolemum scriptores adversus Gentes refert, qui in similitudinem Josephi ἀρχαιογονίαν Moysi et Judaicae gentis asseverant. Exstat Alexandri Hierosolymorum episcopi, qui cum Narcisso postea rexit Ecclesiam, epistola super ordinatione Asclepiadis confessoris ad Antiochenses, congratulantis eis, in qua ponit in fine: *Haec vobis, domini ac fratres, scripta transmisi per Clementem beatum presbyterum, virum illustrem et probatum, quem vos quoque scitis, et nunc plenius recognoscetis, qui cum huc venisset juxta providentiam et visitationem Dei, confirmavit et auxit Domini Ecclesiam. Constat, Origenem hujus fuisse discipulum. Floruit autem Severi et Antonini filii ejus temporibus.*

C XXXIX. Miltiades, cujus Rhodon in opere suo, quod adversus Montanum, Priscam, Maximillamque composuit, recordatur, scripsit contra eosdem volumen praecipuum, et adversus Gentes Judaeosque libros alios, et Principibus illius temporis Apologeticum dedit. Floruit autem M. Antonini Comodique temporibus.

XL. Apollonius, vir disertissimus, scripsit adversus Montanum, Priscam et Maximillam insigne et longum volumen, in quo asserit Montanum, et insanas vates ejus periisse suspensio: et multa alia, in quibus de Prisca et Maximilla refert: *Si negant eas accepisse munera, confiteantur non esse Prophetas, qui accipiunt: et mille hoc testibus approbabo. Sed et ex aliis*

(Χρονογραφίας) неког Касијана, делце које нисам могао да пронађем. Исто и неке писце од Јудеја: Арисиобула, Деметрија и Еуполема, који су писали против незнабожаца и подобно Јосифу Флавију озбиљно доказивали преимућство (ἀρχαιογονίαν) Мојсија и јеврејског народа. Постоји писмо Александра, јерусалимског епископа, који је касније са Наркисом управљао црквом, упућено Антиохијцима којим им честита намештење (ordinatione) исповедника Асклепијада, у коме се на крају чита (ponit): „Послао сам Вам, господе и браћо, ове списе (scripta) по Клименту, часном презвитеру, човеку изузетном и поштену, кога Ви већ знате, а сада ћете га још боље упознати јер је дошао по провиђењу и старању (visitationem) Божијем, да учврсти и увећа Цркву Божију.“ Познато је да је Ориген био његов ученик. А (он) се истицао за времена Северова и његовог сина Антонина.

39. Милтијад, кога се сећа Родон у своме делу састављеном против Монтана, Приске и Максимила, против њих је написао одличан спис, (као) и друге књиге *Прошав Незнабожаца и Јудеја*, а царевима онога времена предао је *Апологетичку*. Истицао се у времена Марка Антонина и Комода.

40. Аполоније, човек врло речит, написао је против Монтана, Приске и Максимила значајан и дугачак спис у коме тврди за Монтана и његове екстатичке „пророчице“ (insanes vates) да су скончали обесивши се, и много (чега) другог где о Приски и Максимили казује: „Ако они одричу да нису примили дарове нека признају да оне које прихватају (и) нису пророци, и хиљаду (других) доказа ћу изнети. Јер се и по осталим

fructibus probantur Prophetae. Dic mihi, crinem fucat Prophetes? stibio oculos linit? Prophetae vestibus et gemmis ornantur? Prophetes tabula ludit et tesseris? Propheta fenus accipit? Respondeant, utrum hoc fieri liceat, an non: meum est approbare, quod fecerint. Dicit in eodem libro, quadragesimum esse annum usque ad tempus, quo ipse scribebat librum, ex quo haeresis Cataphrygarum habuerit exordium. Tertullianus sex voluminibus adversus Ecclesiam editis, quae scripsit περὶ ἑκστάσεως, septimum proprie adversus Apollonium elaboravit, in quo omnia, quae ille arguit, conatur defendere. Floruit autem Apollonius sub Commodo Severoque principibus.

XLI. Serapion, undecimo Comodi imperatoris anno Antiochiae episcopus ordinatus, scripsit epistolam ad Caricum et Pontium, de haeresi Montani, in qua et haec addit: *Ut autem sciatis falsi hujus dogmatis, id est, novae prophetiae ab omni mundo insaniam reprobari, misi vobis Apollinaris beatissimi, qui fuit in Hierapoli Asiae episcopus, litteras. Ad Domninum quoque, qui persecutionis tempore ad Judaeos declinaverat, volumen composuit; et alium de Evangelio, quod sub nomine Petri fertur, librum ad Rhosensem Ciliciae Ecclesiam, quae in haeresim ejus lectione diverterat. Leguntur et sparsim ejus breves epistolae, auctoris sui ἀσχήσει et vitae congruentes.*

XLII. Apollonius, Romanae urbis senator, sub Commodo principe a servo Severo proditus, quod Christi-

плодовима пророци препознају. Кажите ли да ли пророци боје косу? Да ли сјајем мажу очи (*stibio oculos linit*)? Да ли се украшавају хаљинама и драгим камењем? Да ли подврискују за мењачким столовима или се коцкају (*tabula ludit et tesseris*)? Да ли пророци узимају камату? Нека ми одговоре да ли је дозвољено ово што чине или није, ако ли није, моје је да обнародујем (објавим) шта они чине.“ У истој књизи каже да је имао четрдесет година у време када је сам писао и када се јерес катафрижанска помањала (*habuerit exordium*). Тертулијан је (уз својих) шест књига издатих против Цркве, а насловљених *Περὶ ἑκστάσεως*, додао и седму израђену баш против Аполонија. Ту покушава да одбрани све што онај побија. А Аполоније се истицао за владе царава Комода и Севера.

41. Серапион је једанаесте године (владавине) цара Комода постао епископ у Антиохији, написао је посланицу Карику и Понтију о Монтановој јереси у којој и ово придодаје: „Да знате да су лажна учења оних, то јест, нова пророштва су у целом свету одбачена као нездрава (*insanam*), а шаљем вам посланице блаженог Аполинарија који је био епископ у Јерапољу азијском.“ Саставио је спис и за Домнина пошто се у време прогона приклонио Јеврејима (пришао Јеврејима), а другу књигу *О Јеванђељу које се зове Петрово*, за цркву Розене Киликијске (*Rhosenet Ciliciae*), која се читањем (исте) спасила од јереси. Читају се и његове кратке раширене посланице које пристају (сведоче о) уз аскетски (*ἀσχήσει*) начин живота њиховог аутора.

42. Аполоније, сенатор из града Рима, за владе цара Комода проказан од свога роба Севера да је хришћанин,

anus esset, impetrato, ut rationem fidei suae redderet, insigne volumen composuit, quod in senatu legit; et nihilominus sententia senatus, pro Christo capite truncatus est veteri apud eos obtinente lege, absque negatione non dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium pertracti essent.

XLIII. Theophilus, Caesareae Palaestinae (quae olim Turris Stratonis vocabatur) Episcopus, sub Severo principe, adversum eos, qui decima quarta luna cum Judaeis Pascha faciebant, cum caeteris Episcopis synodicam valde utilem composuit epistolam.

XLIV. Bacchylus, Corinthi episcopus, sub eodem Severo principe clarus habitus, de Pascha ex omnium qui in Achaia erant episcoporum persona, elegantem librum scripsit.

XLV. Polycrates, Ephesiorum episcopus, cum caeteris episcopis Asiae, qui juxta quamdam veterem consuetudinem cum Judaeis decima quarta luna Pascha celebrabant, scripsit adversus Victorem, episcopum Romanum, epistolam synodicam, in qua docet, se apostoli Joannis, et veterum auctoritatem sequi: de qua haec pauca excerpsimus: *Nos igitur inviolabilem celebramus diem, neque addentes aliquid, neque dementes. Etenim in Asia elementa maxima dormierunt, quae resurgent in die Domini, quando venturus est de coelis in maiestate sua, suscitaturus omnes sanctos: Philippum loquor de duodecim Apostolis, qui dormivit Hierapoli, et duas filias ejus, quae virgines senuerunt, et aliam ejus filiam, quae Spiritu sancto plena in Ep-*

добивши дозволу да да образложење своје вере, саставио је значајан спис кога је прочитао у сенату. Али му је, упркос мишљењу сената, одрубљена глава због вере у Христа, према старом закону који се код њих држао, да се једном изведен пред њихов суд не пусти све док се не одрекне хришћана (везе са хришћанима).

43. Теофило, епископ Кесарије Палестинске (зване некада Стратонових Ступови – *Turris Stratonis*), у доба цара Севера, против оних који су четрнаестог у месецу чинили Пасху, када и Јудеји, са другим епископима саставио је врло корисну синодску посланицу.

44. Бахил(ије), коринтски епископ, за владе истог цара Севера заузимао је сјајан (високи) положај, као представник свих епископа који су били у Ахаји, написао је врло углађену књигу *О Пасхи*.

45. Поликрат епископ Ефешана је са још неким епископима из Азије, који су према неком старом обичају, са Јудејима четрнаестог у месецу славили Пасху, написао против Виктора, римског епископа, синодску посланицу из које доносимо понешто: „Ми стога неповређено прослављамо дан, не додајући ништа и ничег не одузимајући. И у Азији су највећи остаци (мошти) оних који спавају, и који ће васкрснути у Дан Господњи, када буде дошао са небом у својој слави (величини) и подићи ће све свете, кажем: Филипа једног од дванаесторице апостола, који је уснуо у Јерапољу, и његове две кћери, које су остариле као девице, и другу његову кћи која је умрла у Ефесу испуњена Светим Духом. И Јована који је био приљубљен на Господње груди, који је

heso occubuit. Sed et Joannes, qui super pectus Domini recubuit, et pontifex ejus auream laminam in fronte portans, martyr et doctor in Epheso dormivit: et Polycarpus, episcopus et martyr, Smyrnae cubat. Thrases quoque episcopus et martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris episcopi et martyris recordari, qui in Laodicea soporatur, et Papirii beati, et Melitonis in sancto Spiritu eunuchi, qui semper Domino serviens, positus est in Sardis, et exspectat in adventu ejus resurrectionem? Hi omnes observaverunt Paschae diem decima quarta luna, ab Evangelica traditione in nullam partem declinantes, et Ecclesiasticum sequentes canonem. Ego quoque minimus omnium vestrum Polycrates, secundum doctrinam propinquorum meorum, quos et secutus sum: septem siquidem fuerunt propinqui mei episcopi, et ego octavus: semper Pascha celebravi, quando populus Judaeorum azyma faciebat. Itaque, fratres, sexaginta quinque annos aetatis meae natus in Domino, et a multis ex toto orbe fratribus eruditus, peragrata omni Scriptura, non formidabo eos, qui nobis minantur. Dixerunt enim majores mei: Obedire Deo magis oportet, quam hominibus. Haec propterea posui, ut ingenium et auctoritatem viri ex parvo opusculo demonstrarem. Floruit temporibus Severi Principis, eadem aetate qua Narcissus Hierosolymae.

XLVI. Heraclitus sub Commodo Severique imperio in Apostolum Commentarios composuit.

XLVII. Maximus, sub iisdem principibus famosam quaestionem insigni volumine ventilavit, unde malum, et quod materia a Deo facta sit.

био Његов свештеник и на челу носио златну плочицу, мученик и учитељ који спава у Ефесу, и Поликарпа, епископа и мученика који почива у Смирни. Тра сеја епископа и мученика из Еуменије који је у истој Смирни сахрањен. Зар није потребно сећати се још и Сагарија, епископа и мученика, који у Лаодикији отпочива; и блаженог Папирија и Мелитона „евнуха“ у Духу Светоме који је увек служио Господу, а положен је у Сарду и очекује о Другом Доласку Васкрсење? Они су сви прослављали Пасху четрнаестог дана у месецу по Јеванђељском предању неисквареном ни у једном делу, следећи црквене каноне. Стога, ево и ја, Поликрат, најмањи од свих старијих, друго учење немам до оно од мојих претходника, које и следим, јер пре мене је било седморица епископа и ево ја осми, и увек смо славили Пасху када је и јеврејски народ имао дан у који је јео пресне хлебова. Стога, браћо, шездесет и пет година је узраста мога (доби моје) откако сам рођен у Господу, и поучаван од многе браће из целог света и истраживши Писмо, нећу се плашити оних који нам се супротстављају. Јер, мени су великани говорили: „Богу се треба пре покоравати него људима!“ Ово наводим да на малом примеру покажем његове способности и ауторитет. Истицао се у време цара Севера, у исто време када и Нарцис у Јерусалиму.

46. Хераклит је за владе Комодове и Северове саставио *Коментаре на Ајосџол*.

47. Максим је под истим владарима (царевима) у значајном спису обрадио чувено питање о происхођењу зла и (о томе) како је материја од Бога створена.

XLVIII. Candidus, regnantibus supra scriptis, in Hexaemeron pulcherrimos tractatus edidit.

XLIX. Appion, sub Severo principe, similiter in Hexaemeron tractatus fecit.

L. Sextus sub imperatore Severo, librum de resurrectione scripsit.

LI. Arabianus sub eodem principe, edidit quaedam opuscula ad Christianum dogma pertinentia.

C **LII.** Judas de septuaginta apud Daniele hebdomadibus plenissime disputavit, et chronographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi produxit annum. In qua erroris arguitur, quod adventum Antichristi circa sua tempora futurum esse dixerit: sed hoc ideo, quia magnitudo persecutionum praesentem mundi minabatur occasum.

698 **LIII.** Tertullianus presbyter,
A nunc demum primus post Victorem et Appollonium Latinorum ponitur, provinciae Africae, civitatis Carthaginiensis, patre Centurione Proconsulari. Hic acris et vehementis ingenii, sub Severo principe et Antonino Caracalla maxime floruit, multaque scripsit volumina, quae quia nota sunt pluribus, praetermittimus. Vidi ego quemdam Paulum Concordiae, quod oppidum Italiae est, senem, qui se beati Cypriani, jam grandis aetatis, notarium, cum ipse admodum esset adolescens, Romae vidisse diceret, referreque sibi solitum numquam Cyprianum absque Tertulliani lectione unum diem praeterisse, ac

48. Кандид је, док су владали горепоменути, издао прелепи састав (истраживање – трактат) *На Шестодневу*.

49. Апион је слично њему под царем Севером издао трактат (преиспитивање) *О Шестодневу*.

50. Секст је у доба цара Севера написао књигу *О Вскрсењу*.

51. Арабијан је за владе истог цара уредио неко делце намењено за учвршћивање хришћанског учења.

52. Јуда је највише расправљао о седамдесет (недеља) седмица код пророка Данила. Написао је *Хронографију* о прошлим временима, па је продужио до десете године Северове владе. Оптужује се за погрешку коју је направио у том делу јер је говорио да ће долазак Антихриста бити врло близу његовог времена. Међутим, ово је било стога што је силаина прогона наговештавала скори крај света.

53. Тертулијан, свештеник (који се сада сматра првим латинским (писцем) након Виктора и Аполонија, из провинције Африке, града Картагине, од оца Центуриона, проконзула. (Био је) човек напрасит и (личност) продорна, за владе цара Севера и Антонина Каракале највише се истицао, написавши многе списе, од којих многе изостављамо, с обзиром да су нам (итекако) познати. Ја сам видео извесног Павла из Конкордије, града у Италији, јако старог (*senem*), а који је баш када је био младић био и секретар (бележник – *notarius*) блаженом Кипријану, већ зашлом у године. Он је сам говорио (сведочио) како је видео у Риму да Кипријан никада није проводио ниједан дан без читања Тертулијана и да

В sibi crebro dicere, *Da magistrum: Tertullianum videlicet significans. Hic cum usque ad mediam aetatem presbyter Ecclesiae permansisset invidia postea et contumeliis clericorum Romanae Ecclesiae, ad Montani dogma delapsus, in multis libris Novae Prophetiae meminit, specialiter autem adversum Ecclesiam texuit volumina, de pudicitia, de persecutione, de jejuniis, de monogamia, de ecstasi libros sex, et septimum, quem adversum Apollonium composuit. Ferturque vixisse usque ad decrepitam aetatem, et multa, quae non exstant opuscula condidisse.*

му је често говорио: „Дај ми учитеља!“, мислећи наравно на Тертулијана (њега). Овај је све до средине свога века (зрелости) остајао презвитер Цркве Божије, али је касније упао у Монтаново учење због зависти (сумњичења) и погрда (злоупотреба) клирика Римске Цркве. У многим књигама спомиње нова пророштва, а посебно је против Цркве саставио списе: *О скромности (смерности), О ђроџону, О ђосџовима, О једнобрачју (моноџамију)*, шест књига *О екџази*, а седму је саставио против Аполонија. Сматра се да је доживео позну старост (*decrepitam aetatem*) и да је многа мања дела саставио (написао) која се нису сачувала.

превод са латинског:
Радован Пилиповић

DE VIRIS ILLUSTRIBUS

О ЗНАМЕНИТИМ МУЖЕВИМА*

Eusebius Hieronymus Stridonensis

Свети Јероним Стридонски

698 LIV. Origenes, qui et Ada-
 B mantius, decimo Severi Pertina-
 cis anno adversum Christianos
 699 persecutione commota, a Leonide
 A Patre, Christi martyrio coronato,
 cum sex fratribus et matre vidua,
 pauper relinquitur, annos natus
 circiter decem et septem. Rem
 enim familiarem ob confessionem
 Christi fiscus occupaverat. Hic
 Alexandriae dispersa Ecclesia,
 decimo octavo aetatis suae anno,
 κατηχήσεων opus aggressus, post-
 ea a Demetrio, ejus urbis episco-
 po, in locum Clementis presbyteri
 confirmatus, per multos annos
 floruit: et cum jam mediae es-
 set aetatis, et propter Ecclesias
 Achaiae, quae pluribus haeresi-
 bus vexabantur, sub testimonio
 Ecclesiasticae epistolae Athe-

54. Ориген, који се зове и Ада-
 мантије (Твртко), када је десете
 године цара Севера Пертинакса
 против хришћана покренут про-
 гон, од оца Леонида, који се ра-
 ди Христа овенчао мучеништвом,
 остављен је сирот, са шесторицом
 браће и удовом мајком у узрасту
 од приближно седамнаест година.
 Породично имање је због испове-
 дања хришћанске вере заплењено
 од стране државне касе. Овај је у
 растушеној Цркви Александрије, у
 осамнаестој својој години, преду-
 зео рад са катихуменима, а касније
 од Димитрија, епископа тога града,
 уместо презвитера Климента ру-
 коположен. Истицао се кроз многе
 године, а када је већ био у средњој
 доби, ради Цркава Ахаје, које су
 биле оптерећене многим јересима,

* Изворник: J. P. Migne, PL 23, 698B–739A (Paris 1883). Наставак из претходног броја.

nas per Palaestinam pergeret, a Theoctisto et Alexandro, Caesareae et Hierosolymorum episcopis, presbyter ordinatus Demetrii offendit animum; qui tanta in eum debacchatus est insania, ut per totum mundum super nomine ejus scriberet. Constat eum, antequam Caesaream migraret, fuisse Romae sub Zephyrino episcopo, et statim Alexandriam reversum, Heraclan presbyterum, qui sub habitu philosophi perseverabat, adiutorem sibi fecisse κατηχήσεως, qui quidem et post Demetrium Alexandrinam tenuit Ecclesiam. Quantae autem gloriae fuerit, hinc apparet, quod Firmilianus, Caesareae episcopus, cum omni Cappadocia eum invitavit, et diu tenuit, et postea sub occasione sanctorum locorum Palaestinam veniens, diu Caesareae in sanctis Scripturis ab eo eruditus est. Sed et illud, quod ad Mammeam, matrem Alexandri imperatoris, religiosam feminam, rogatus venit Antiochiam, et summo honore habitus est: quodque ad Philippum imperatorem, qui primus de regibus Romanis Christianus fuit, et ad matrem ejus litteras fecit, quae usque hodie exstant. Quis ignorat et quod tantum in Scripturis divinis habuerit studii, ut etiam Hebraeam linguam, contra aetatis gentisque suae naturam edisceret: et exceptis Septuaginta interpretibus, alias quoque editiones in unum congregaret volumen: Aquilae scilicet Pontici pros-

путовао је у Атину преко Палестине на основу ауторитета црквене посланице. Од стране Теоктиста и Александра, кесаријског и јерусалимског епископа, рукоположен је за свештеника што је увредило Димитрија, који је по целом свету писао не би ли наружио његово име. Са њим даље беше овако: пре него што је дошао у Кесарију, био је у Риму код епископа Зефирина, и одмах, вративши се у Александрију, узео је себи за помоћника катихетске школе презвитера Иракла, који је под философским плаштом истрајавао и после Димитрија преузео управу над Александријском Црквом. Стекао је, између осталог, такву славу што се види када је Фирмилијан, епископ Кесарије, који га је, заједно са свима епископима Кападокије, позвао и држао га дуго код себе. И затим, када је приликом обиласка светих места Палестине, по васдан у Кесарији од њега бивао поучаван у Светом Писму. Али и даље: када га је Мамеја, мајка цара Александра, продуховљена жена, умолила да дође у Антиохију, где је био обасипан великом чашћу, одакле је цару Филипу, који је први од римских царева био хришћанин, и његовој мајци слао писма, која су се сачувала до данашњег дана. Има ли кога да не зна са коликом је марљивошћу прионуо на изучавање Светог Писма, да је чак јеврејски језик, насупрот времену и обичајима своје околине почео да учи, и узевши превод Седамдесеторице тумача и друга издања, све је

elyti, et Theodotionis Hebionei, et Symmachi ejusdem dogmatis, qui in Evangelium quoque κατὰ Ματθαῖον scripsit commentarios, de quo et suum dogma confirmare conatur. Praeterea quintam et sextam et septimam editionem, quas etiam nos de ejus bibliotheca habemus, miro labore reperit, et cum caeteris editionibus comparavit. Et quia indicem operum ejus in voluminibus epistolarum, quas ad Paulam scripsimus, in quadam epistola contra Varronis opera conferens posui, nunc omitto: illud de immortalis ejus ingenio non tacens, quod dialecticam quoque et geometriam, et arithmetica, musicam, grammaticam et rhetoricam, omniumque philosophorum sectas ita didicit, ut studiosos quoque saecularium litterarum sectatores haberet, et interpretaretur eis quotidie, concursusque ad eum miri fierent: quos ille propterea recipiebat, ut sub occasione saecularis litteraturae in fide Christi eos institueret. De crudelitate autem persecutionis, quae adversum Christianos sub Decio consurrexit, eo quod in religionem Philippi desaeviret, quem et interfecit, superfluum est dicere: cum etiam Fabianus, Romanae Ecclesiae episcopus, in ipsa occubuerit, et Alexander Babylasque Hierosolymorum et Antiochenae Ecclesiae pontifices, in carcere pro confessione Christi dormierint. Et super Origenis statu si quis scire velit, quid actum

у једну књигу спојио, тачније: *Аквиле* прозелита са Понта, *Теодотиона* Евионите, и *Симаха* присталице истог учења, који је на Јеванђеље по Матеју написао Коментаре, из кога се трудио да утврди своја убеђења. А мимо ових, *петти*, *шестти* и *седми* превод, које такође налазимо у његовој Библиотеци, са великом љубављу је преписивао, и са осталим издањима упоређивао. И пошто сам дао списак његових дела у посланицама које сам писао Павли, тј. у оној посланици упереној против Варонових дела, сада ћу га свесно испустити, не желећи, ипак, да прећутим ону величину његових бесмртних дарова. Он је дакле, дијалектику, а такође и геометрију, као и аритметику, музику, грамматику и реторику и све философске школе тако изучио, да је имао прилежне слушаоце те светске књижевности, учећи их посведневно, да беше чудо Божије посматрати масу која се око њега стицала. Он је такве примао управо због тога не би ли их под видом световне учености увео баш у веру Христову. А о суровости прогона које је против хришћана подигао Декије, који је потпуно беснео против Филипове вере, кога је и убио, излишно је и говорити, у коме гоњењу је Фабијан, епископ Римске Цркве, и сам пострадао, као и Александар и Вавила, првосвештеници Јерусалимске и Антиохијске Цркве, који су у тамницама за веру Христову уморени. Ко жели да сазна шта је било са Оригеновом судбином, ка-

703 sit, primum quidem de epistolis
A ejus, quae post persecutionem ad
diversos missae sunt: deinde de
sexto Eusebii Caesariensis eccle-
siasticae historiae libro, et pro eo-
dem Origene in sex voluminibus,
poterit liquido cognoscere. Vixit
usque ad Gallum et Volusianum,
id est, usque ad LXIX aetatis suae
annum; et mortuus est Tyri, in
qua urbe et sepultus est.

LV. Ammonius, vir disertus et
valde eruditus in philosophia, eo-
dem tempore Alexandriae clarus
habitus est: qui inter multa inge-
nii sui et praeclara monumenta
etiam de consonantia Moysi et
Jesu elegans opus composuit, et
evangelicos canones excogitavit,
quos postea secutus est Eusebius
Caesariensis. Hunc falso accusat
Porphyrius, quod ex Christiano
Ethnicus fuerit, cum constet eum
usque ad extremam vitam Chris-
tianum perseverasse.

706 B LVI. Ambrosius primum
Marcionites, deinde ab Origene
correctus, Ecclesiae diaconus,
et confessionis Dominicae gloria
insignis fuit, cui et Protoceto
presbytero liber Origenis de
Martyrio scribitur. Hujus indu-
stria, et sumptu et instantia ad-
jutus infinita Origenes dictavit
volumina. Sed et ipse, quippe
ut vir nobilis, non inelegantis
ingenii fuit, sicut ejus ad Orige-
nem epistolae indicio sunt. Obiit
ante mortem Origenis; et in hoc

ко се са њим збило, може онајпре
из његових *Посланица*, које је после
прогона слао различитим људи-
ма, затим из шесте књиге *Црквене*
историје Јевсевија Кесаријског и из
његових шест списа *За Оригена*, за-
иста се може живо дознати. Живео
је све до времена Гала и Волусија-
на, тј. све до шездесет и девете го-
дине свога живота и умро је у Тиру,
у граду у коме је и сахрањен.

55. **Амоније**, човек речит и ве-
ома образован у философији у исто
време је у Александрији уживао
сјајан углед. Међу многим дивним
споменицима његових духовних
моћи (способности) намеће се *Сла-*
тање Мојсија и Исуса, дотерано дело
које је саставио. Такође је израдио
и *Јеванђељске каноне* које је доцније
користио Јевсевије Кесаријски. Ње-
га лажно оптужује Порфирије да је
од хришћанина постао незнабожац
пошто је (сасвим) сигурно да је до
краја живота остао хришћанином.

56. **Амвросије**, најпре марки-
онит, затим исправљен од Оригена,
ђакон Цркве, због исповедања Го-
спода стече велику славу. Њему је
и свештенику Протоктету Ориген
написао књигу *О мучеништву*. Ње-
говом марљивошћу, предузимљиво-
шћу и решеношћу охрабрен Ориген
је безбројна дела израдио (=издик-
тирао). Али и сам, с обзиром да бе-
ше човек благородан, није био ли-
шен духовности (књижевног дара)
како сведоче његова писма упућена
Оригену. Скончао је пре Оригенове

a plerisque reprehenditur, quod vir locuples amici sui senis et pauperis moriens non recordatus sit.

LVII. Tryphon, Origenis auditor, ad quem nonnullae ejus exstant epistolae, in Scripturis eruditissimus fuit. Quod quidem et multa ejus sparsim ostendunt opuscula, sed praecipue liber, quem composuit de Vacca rufa in Deuteronomio, et de Dichotomematibus, quae cum columba et turture Abraham ponuntur in Genesi.

LVIII. Minucius Felix, Romae insignis causidicus, scripsit Dialogum Christiani et Ethnici disputantium, qui *Octavius* inscribitur. Sed et alius sub nomine ejus fertur de Fato, vel contra mathematicos, qui cum sit et ipse disertus hominis, non mihi videtur cum superioris libri stylo convenire. Meminit hujus Minucii et Lactantius in libris suis.

B LIX. Gaius, sub Zephyrino Romanae urbis episcopo, id est sub Antonino Severi filio, disputationem adversum Proculum, Montani sectatorem, valde insignem habuit, arguens eum temeritatis, super Nova Prophetia defendenda, et in eodem volumine Epistolas quoque Pauli, tredecim tantum enumerans; decimam quartam quae fertur ad Hebraeos,

смрти, али је од многих прекореван што се као имућан човек није умирући сетио (у тестаменту) свог старог и сиромашног пријатеља.

57. Трифон, Оригенов слушаца коме су и упућене неке од његових сачуваних посланица, био је веома извежбан (опробан) у Светом Писму (Писмима). А ово показују на разним местима и многа његова дела, а нарочито књига коју је саставио *О црвеном јовечешу* у Законима поновљеним, и *О јарчадима* које су са голубом и грлицом биле узнешене Аврамом у Постању (како сведочи Постање).

58. Минуције Феликс, познати парничар (одличан адвокат), написао је дијалог хришћанина и незнабошца, научну расправу која је насловљена као *Октавије*. Али и други спис *О судбини или пројив математичара* везује се за његово име. Мада је и ово (дело написано) од речитог човека, чини ми се да се са претходном (горњом) књигом не подудара у стилу. Овога Минуција помиње Лактанције у својим списима.

59. Гај, у доба Зефирина епископ града Рима, то јест за владе Антонина сина (Септимија) Севера. Издао је врло значајну расправу *Пројив Прокла*, Монтановог следбеника оптужујући га за непромишљену махнитост (плаховитост) у браћењу Нових Пророштава. И у истом спису набрајајући само тринаест Павлових посланица, за четрнаесту, упућену *Јеврејима*, каже

dicit non ejus esse, sed et apud Romanos usque hodie quasi Pauli apostoli non habetur.

C **LX.** Beryllus, Arabiae Bostrenus episcopus, cum aliquanto tempore gloriose rexisset Ecclesiam, ad extremum lapsus in haeresim, quae Christum ante incarnationem negat, ab Origene correctus. Scripsit varia opuscula, et maxime epistolas, in quibus Origeni gratias agit, sed et Origenis ad eum litterae sunt. Exstat dialogus Origenis et Berylli, in quo haereseos coarguitur. Claruit autem sub Alexandro, Mammeae filio, et Maximino et Gordiano, qui ei in imperium successerunt.

707 **LXI.** Hippolytus, cujusdam Ecclesiae episcopus, nomen quippe urbis scire non potui, rationem Paschae temporumque Canones scripsit, usque ad primum annum Alexandri imperatoris, et sedecim annorum circulum, quem Graeci ἑκαίδεκαετηρίδα vocant, reperit, et Eusebio, qui super eodem Pascha Canonem, decem et novem annorum circulum, id est, ἑννεακαίδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit. Scripsit nonnullos in Scripturas commentarios, e quibus hos reperi: in ἑξάμηρον, et in Exodum, in Canticum Canticorum, in Genesim, et in Zachariam: de Psalmis, et in Isaiam, de Daniele, de Apocalyp-

да није његова. Међутим, и код Римљана до данашњег дана се сматра да она не потиче од апостола Павла.

60. Берил, епископ Бостре арабијске, сјајно је управљао Црквом, мада маловремено, јер је напослетку пао у јерес тако што је порицао Христа пре Оваплоћења. Ориген га је исправљао. Написао је различита делца (мања дела), понајвише посланице у којима узноси похвале Оригену, али и Ориген има писма упућена њему. Сачуван је *Дијалог између Оригена и Берила* у коме се разобличавају јереси. Додајмо да се истицао за владе Александра сина Мамејиног, и у доба Максимијана и Гордијана који су га наследили у царевању.

61. Иполит, епископ неке Цркве, у граду чије име, упркос свему, нисам могао да докучим, написао је *Каноне* по питању празновања Пасхе, који иду све до прве године цара Александра и о периодима од шеснаест година, које Грци зову ἑκαίδεκαετηρίδα; давши тако прилику Јевсевију, који је саставио исте *Пасхалне Каноне*, али само на деветнаестогодишњи период, то јест ἑννεακαίδεκαετηρίδα. Написао је и неколике коментаре на Свето Писмо, од којих смо следеће пронашли: *На Шесћоднев*, *На Излазак*, *На Песму над ђесмама*, *На Постјање*, *На Књигу Пророка Захарије*, *О Псалмима*, још и *На пророка Исаију*, *О пророку Данилу*, *О Ошкривењу*, *О Причама Соломоновим*, *О Књизи*

si, de Proverbiis, de Ecclesiaste, de Saul et Pythonissa, de Antichristo, de Resurrectione, contra Marcionem, de Pascha, adversum omnes haereses, et Προσομιλίαν de laude Domini Salvatoris, in qua, praesente Origene, se loqui in Ecclesia significat. In hujus aemulationem Ambrosius, quem de Marcionis haeresi ad veram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenem, in Scripturas commentarios scribere, praebens ei septem et eo amplius notarios, eorumque expensas, et librariorum parem numerum, quodque his majus est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. Unde in quadam epistola ἐργοδιώκτην eum Origenes vocat.

710 **LXII.** Alexander, episcopus
A Cappadociae, cum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret, et Narcissus episcopus ejusdem urbis jam senex regeret Ecclesiam, et Narcisso et multis clericorum ejus revelatum est, altera die mane intrare episcopum, qui adjutor sacerdotalis cathedrae esse deberet. Itaque re ita completa, ut praedicta fuerat, cunctis in Palaestina episcopis in unum congregatis, adnitente quoque ipso vel maxime Narcisso, Hierosolymitanae Ecclesiae cum eo gubernaculum suscepit. Hic in fine cujusdam epistolae, quam scribit ad Antinoitas super pace Ecclesiae ait: Salutat vos

Проповедниковој, О цару Саулу и ендорској врачарици, О Анѣихристу, О Васкрсењу, Проѣив Маркиона, О Пасхи, Проѣив свих јереси и уводну беседу У ѿохвалу Госѿода Сѣасиѣља у којој назначује да говори у Цркви у Оригеновом присуству. Амвросије, о коме смо говорили, који је из Маркионове јереси дошао до праве вере, исправљен од Оригена, са друге стране, подстакао је Оригена не би ли се такмичио са Иполитом да испише Коментѣаре на Писмо, нудећи му седморицу и још више писара (секретара), и трошкове за њих и исти толики број преписивача, и још више са невероватном пажњом надгледао је повоздан његов рад, да га због тога у једној својој посланици Ориген и назива „Господар посла“ (Послодавац), ἐργοδιώκτην.

62. Александар, епископ Кападокије са жарком жељом према светим местима, стигао је у Јерусалим, када је Наркис епископ тога града већ као старац управљао Црквом. Епископу Наркису и многим његовим клирицима било је откривено (објављено), да ће наредног дана ући (у град) епископ, који ће бити помоћник свештеничке катедре. И тако се та ствар свршила, како је било и предсказано, а када су сви епископи Палестине били окупљени заједно, сам Наркис је понајвише био приморан да са њим прихвати вођење Јерусалимске Цркве. Овај на крају једне посланице, коју је написао антиноитима *О миру Цркве* каже: „Поздравља

Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, et nunc mecum eundem orationibus regit, annos natus circiter centum sexdecim, et vos mecum precatur ut
 B unum idemque sapiatis. Scripsit et aliam ad Antiochenses, per Clementem presbyterum Alexandriae, de quo supra diximus, nec non ad Origenem, et pro Origene contra Demetrium; eo quod juxta testimonium Demetrii eum presbyterum constituerit. Sed et aliae ejus ad diversos feruntur epistolae. Septima autem persecutione sub Decio, quo tempore Babyllas Antiochiae passus est, ductus Caesaream, et clausus in carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatur.

C LXIII. Julius Africanus, cujus quinque de Temporibus exstant volumina, sub Imperatore M. Aurelio Antonino, qui Macrino successerat, legationem pro instauratione urbis Emmaus suscepit, quae postea Nicopolis appellata est. Hujus est epistola ad Origenem super quaestione Susannae:
 711 eo quod dicat in Hebraeo hanc
 A fabulam non haberi, nec convenire cum Hebraica etymologia ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, contra quem doctam epistolam scribit Origenes. Exstat ejus ad Aristidem altera epistola, in qua super διαφωνία, quae videtur esse in genealogia Salvatoris apud Matthaeum et Lucam, plenissime disputat.

вас Наркис, који је пре мене обдржавао епископско место и сада заједнички са истог управљамо молитве, у доби од стотину и шеснаест љета, и заједно вас молимо да имате једномислије“. Написао је и другу *Антиохоијцима*, преко Климента свештеника у Александрији, о коме смо горе говорили, другу такође *Ориѐну*, и *За Ориѐна ѡпротив Димиѡтрија*, јер је по исказу Димитријевом, њега и рукоположио за свештеника. Али, постоје и друге његове посланице упућене различитим личностима. У оном седмом гоњењу, под Декијем, у време када је и Вавила страдао у Антиохији, одведен је у Кесарију и стрпан у тамницу, а за исповедање Христа овенчао се мучеништвом.

63. **Јулије Африканац**, од кога се сачувао петотомни спис *О временима* – *Хронолоѡија*, предузео (*suscepit*) је посланство за обнову града Емауса, који је касније назван Никопол под царем Марком Аурелијом Антонином, Макриновим наследником. Његова је посланица *Ориѐну о ѡиѡиѡу Сузане*, за ову причу кажу да се у јеврејском тексту (јеврејштини) не налази (садржи), а нити се подудара са јеврејском етимологијом ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, против које је Ориген написао учену посланицу. Сачувана је друга његова *Посланица* упућена Аристиду, у којој понајвише расправља о разгласју (размиоилажењу) (διαφωνία) које се чини у Спаситељској генеалогiji код Матеја и Луке.

LXIV. Geminus, Antiochenae Ecclesiae presbyter, pauca ingenii sui monumenta composuit, florens sub Alexandro principe, et episcopo urbis suae Zebennno, eo vel maxime tempore, quo Heraclas Alexandrinae Ecclesiae pontifex ordinatus est.

LXV. Theodorus, qui postea Gregorius appellatus est, Neocaesareae Ponti episcopus, admodum adolescens, ob studia Graecarum et Latinarum litterarum, de Cappadocia Berytum, et inde Caesaream Palaestinae transiit, juncto sibi fratre Athenodoro. Quorum cum egregiam indolem vidisset Origenes, hortatus est eos ad philosophiam, in qua paulatim Christi fidem subintroducens, sui quoque sectatores reddidit. Quinquennio itaque eruditi ab eo remittuntur ad matrem, e quibus Theodorus proficiscens, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας scripsit Origeni: et convocata grandi frequentia, ipso quoque Origene praesente, recitavit, qui usque hodie exstat. Scripsit et μετάφρασιν in Ecclesiasten brevem quidem, sed valde utilem.

C Et aliae hujus vulgo feruntur epistolae, sed praecipue signa

714 atque miracula, quae jam episcopus cum multa Ecclesiarum gloria perpetravit.

A

64. Геминије, презвитер Антиохијске Цркве, саставио је мало (оста-вио је нешто) споменика својих духовних моћи, истичући се за владе цара Александра и Зебенија, епископа свога града, односно нарочито у оно време у коме је Ираклије назначен првосвештеником Цркве у Александрији.

65. Теодор, који је касније про-зван Григорије, епископ Неокесарије у Понту, док је још био младић прешао је у Берит Кападокијски, а затим у Кесарију Палестинску ради проучавања грчке и латинске књижевности, повевши са собом брата Атинодора. Када је Ориген спазио њихове изузетне способности, упутио их је на философију, у коју је помало уносио (нешто из) Христове вере, направивши (тако) од њих своје следбенике. Пошто су се пет година обучавали код њега, Ориген их је послао натраг мајци. У име обојице, Теодор је одлазећи написао Оригену захвални говор (πανηγυρικὸν εὐχαριστίας), кога је и произнео испред великог мноштва и у присуству самог Оригена, а тај говор се сачувао до дана данашњег. Написао је кратку, али врло корисну парافразу (μετάφρασιν) *На Еклисијаста (Пројоведника)*. Од њега потичу посланице написане једноставним говором (изразом), а нарочито је као епископ стекао велику славу у Цркви по знаковима и чудесима.

LXVI. Cornelius, Romanae urbis episcopus, ad quem octo Cypriani exstant epistolae,

66. Корнилије, епископ града Рима, коме је Кипријан написао осам посланица које су се сачувале,

scripsit epistolam ad Fabium Antiochenae Ecclesiae episcopum, de synodo Romana, Italica, Africana, et aliam de Novatiano, et de his qui lapsi sunt; tertiam de gestis synodi (*Romanae an. 251*); quartam ad eundem Fabium valde prolixam, et Novatianae haereseos causas et anathema continentem. Rexit Ecclesiam annis duobus sub Gallo et Volusiano, cui ob Christum martyrio coronato, successit Lucius.

LXVII. Cyprianus Afer, primum gloriose rhetoricam docuit; exinde suadente presbytero Caecilio, a quo et cognomentum sortitus est, Christianus factus, omnem substantiam suam pauperibus erogavit, ac post non multum temporis electus in presbyterum, etiam episcopus Carthaginensis constitutus est. Hujus ingenii superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint ejus opera. Passus est sub Valeriano et Galieno principibus, persecutione octava, eodem die quo Romae Cornelius, sed non eodem anno.

LXVIII. Pontius, diaconus Cypriani, usque ad diem passionis ejus cum ipso exsilium sustinens, egregium volumen vitae et passionis Cypriani reliquit.

LXIX. Dionysios, Alexandriae urbis episcopus, sub Heracla

написао је *Посланицу Фабију епископу Антиохијске Цркве о Сабору римском, италијанском и африканском*. Другу (посланицу) *О Новатијану и о његовима који су ишли*, трећу *О раду Сабора (у Риму 251. године)*, четврту врло дугачку (развучену, подугачку) упутио је истом Фабију *о узроцима Новатијанове јереси и непосредном проклињању (исте)*. Управљао је две године Црквом за владе Гала и Волусијана, од којих (због исповедања) Христа би овенчан мученичким венцем. Наследио га је Луције.

67. Кипријан Африканац, најпре је славно поучавао реторику, а затим је на наговор презвитера Цецилија, који му је и наденуо друго име (дао надимак), постао хришћанин и све своје имање је раздао сиромасима. И не после дуго времена изабран је на свештенство, а затим је постао епископ у Картагини. Сувишно је и правити списак дела његовог генија (*ingenii*), пошто су његова дела сјајнија од сунца. Страдао је у време владавине царева Валеријана и Галијена, за осмог гоњења (*persecutione octava*), истог дана у коме је у Риму страдао Корнилије, али не исте године.

68. Понтије, Кипријанов ђакон, све до дана његовог страдања сносио је са њим прогонство, оставио је изузетан спис о Кипријановом животу и страдању.

69. Дионисије, епископ града Александрије као презвитер под

715 scholam κατηχήσεων presbyter
 tenuit, et Origenis valde insig-
 nis auditor fuit. Hic in Cypriani
 A et Africanae synodi dogma con-
 sentiens, de haereticis rebap-
 tizandis, ad diversos plurimas
 misit epistolas, quae usque hodie
 exstant, et ad Fabium Antioch-
 enae urbis episcopum scripsit de
 poenitentia, et ad Romanos per
 Hippolytum alteram: ad Xystum,
 qui Stephano successerat, duas
 epistolas, et ad Philemonem et
 ad Dionysium, Romanae Eccle-
 siae presbyteros, duas epistolas,
 et ad eundem Dionysium, postea
 Romae episcopum, et ad Nova-
 tianum causantem, quod invitus
 Romae episcopus ordinatus es-
 set, cujus epistolae hoc exordium
 est: Dionysius Novatiano fratri
 salutem. Si invitus, ut dicis, or-
 dinatus es, probabis, cum volens
 secesseris. Est ejus ad Dionysium
 et ad Didymum altera epistola, et
 εὐρηστικαὶ de Pascha plurimae,
 declamatorio sermone conscrip-
 tae, et ad Alexandrinam Eccle-
 siam de exsilio, et ad Hieracam
 C in Aegypto episcopum, et alia
 718 de Mortalitate, et de Sabbato, et
 A περὶ γυμνασίου, et ad Hermam-
 monem, et alia de persecutione
 Decii, et duo libri adversum Ne-
 potem episcopum, qui mille an-
 norum corporale regnum suis
 scriptis asseverat, in quibus de
 Apocalypsi Joannis diligentis-
 sime disputat: et adversum Sabel-
 lium, et ad Ammonem Beronices
 Episcopum, et ad Telesphorum,

Ираклом (епископом) држао је
 катихетску школу и био је веома
 упечатљив Оригенов слушалац.
 Овај је, слажући се са Кипријаном
 и учењем Африканског синода о
 поновном крштавању јеретика,
 послао многе посланице различитим
 личностима, које су се сачу-
 вале до дана данашњег, као што је
 написао и једну *Фабију*, епископу
 града Антиохије *О кајању*, и дру-
 гу *Римљанима* преко Иполита,
 две посланице *Ксистију* који је на-
 следио Стефана, две посланице
Филомену и *Дионисију* свеште-
 ницима Римске Цркве, и истом
Дионисију који је касније постао
 римски епископ, и *Новатијану* по
 питању тога да је хиротонисан за
 епископа мимо своје воље, од ко-
 је посланице је следећи почетак:
„Дионисије Новатијану, браћински
поздрав. Ако си, ујркос својој вољи
рукојоложен, докажи, и сада се
добровољно повуци“. Његова је и
 друга посланица *Дионисију* и *Диг-*
иму и многе *О иразновању Пасхе*,
 написане узвишеним говором, и
 Александријској Цркви *О пројо-*
ну, и *Јераку епископу у Еџипћу*, и
 друге *О смртности*, и *О сабају*, и
О вежбању (περὶ γυμνασίου), и *Хер-*
мамону, и друге *О Декијевом ѿне-*
њу, и две књиге *Прошив епископа*
Нейотиша који је у својим списима
 тврдио да ће бити хиљадугоди-
 шњег телесног царства, у којима
 расправља о Јовановом Откри-
 вењу на изузетан начин, и *Про-*
шив Савелија, и *Амону епископу*
Беронике, *Телесфору*, *Евфранору*,

et ad Euphranorem, et quatuor libri ad Dionysium Romanae urbis episcopum, et ad Laodicenses de poenitentia; item ad Canonem de poenitentia, et ad Origenem de martyrio, ad Armenios de poenitentia et de ordine delictorum, de natura ad Timotheum, de tentationibus ad Euphranorem. Ad Basilidem quoque multae Epistolae, in quarum una se asserit, etiam in Ecclesiasten coepisse scribere commentarios. Sed et adversus Paulum Samosatenum, ante paucos dies quam moreretur, insignis ejus fertur epistola. Moritur duodecimo Galieni anno.

и четири књиге *Дионисију, епископу града Рима*, и *Лаодикијцима о кајању*, исто *О кајању ујућену Канону (ад Сапонет)*, *Ориџену о мученишћу*, *Арменима о кајању и о прекршајима оних који су у чину (клирика)*, *Тимошеју о ђироди*, *Еуфранору о искушењима*, *Василиду* тако много *Посланица*, где је у једној рекао да се прихватио да напише *Коментаре на Пророковедника*. Још и *Против Павла из Самосатје*, на свега неколико дана пре него што ће умрети, оставши ипак значајна посланица. Упокојио се дванаесте године владе цара Галијена.

B LXX. Novatianus, Romanae urbis presbyter, adversus Corneli-um cathedram sacerdotalem conatus invadere, Novatianorum, quod Graece dicitur Καθαρῶν dogma constituit, nolens apostatas suscipere poenitentes. Hujus auctor Novatus, Cypriani presbyter, fuit. Scripsit autem de Pascha, de Sabbato, de Circumcisione, de Sacerdote, de Oratione, de Cibis Judaicis, de Instantia, de Attalo multaque alia, et de Trinitate grande volumen, quasi
719 ἐπιτομὴν operis Tertulliani fa-
A ciens, quod plerique nescientes, Cypriani existimant.

70. Новатијан, презвитер града Рима, покушаваши да преузме свештеничку катедру насупротив Корнилију, установио је новатијанско учење, које се на грчком зове катарско Καθαρῶν одричући отпадницима (палима) право на покајање (задобивање покајања). Творац овог учења) беше Новат (Новатијан), Кипријанов презвитер. Надаље, написао је *О Пасхи*, *О суботи*, *О обрезању*, *О свештенику*, *О молићви*, *О јудејским јелима*, *О ревности*, *О Ашалу* и многа друга; и велики спис *О Тројици* урадивши га као својеврстан извод (ἐπιτομὴν) из Тертулијанових дела, кога многи не знајући (погрешно) приписују Кипријану.

LXXI. Malchion, disertissimus Antiochenaе Ecclesiae presbyter, quippe qui in eadem urbe rhetoricam florentissime docuerat, adversum Paulum Sa-

71. Малхион, у беседништву врло способан свештеник Антиохијске Цркве, дакако да је у истом граду сјајно поучавао реторику, расправљао је у ходу против Павла

mosatenum, qui Antiochenae Ecclesiae episcopus dogma Artemonis instaurarat, excipientibus notariis disputavit; qui dialogus usque hodie exstat. Sed et alia grandis epistola, ex persona synodi, ab eo scripta ad Dionysium et Maximum Romanae et Alexandrinae Ecclesiae episcopos dirigitur. Floruit sub Claudio et Aureliano.

Самосатског преко кратких брзописачких белешки, пошто је овај, као епископ Цркве у Антиохији, поново увео (обновио) Артемоново учење. Тај дијалог је сачуван до дана данашњег, као и друга велика посланица написана од њега по овлашћењу сабора, а упућена Дионисију и Максиму, епископима Римске и Александријске Цркве. Истицао се за владе Клаудија и Аурелијана.

B LXXII. Archelaus, episcopus Mesopotamiae, librum disputationis suae, quam habuit adversum Manichaeum, exeuntem de Perside, Syro sermone composuit, qui translatus in Graecum habetur a multis. Claruit sub imperatore Probo, qui Aureliano et Tacito successerat.

72. Архелај, епископ Месопотамије, саставио је књигу својих расправа које је водио са манихејцима, на сиријском језику када је долазио из Персије. Ову књигу, која је преведена на грчки, имају многи у свом власништву. Истицао се у доба цара Проба кога су наследили Аурелијан и Тацит.

C LXXIII. Anatolius Alexandrinus, Laodiceae Syriae episcopus, sub Probo et Caro imperatoribus floruit; mirae doctrinae vir fuit in arithmetica, geometria, astronomia, grammatica, rhetorica, dialectica. Cujus ingenii magnitudinem de volumine, quod super Pascha composuit, et decem libris de arithmeticae institutionibus, intelligere possumus.

73. Анатолије Александринац, епископ Лаодиције Сиријске, истицао се у доба владавине царева Проба и Кара, био је човек сјајне учености у аритметици, геометрији, астрономији, граматичи, реторици, дијалектици. О величини његових дарова можемо сазнати из списка које је саставио: *О Пасхи* и из десет књига *О основама аритметике*.

722 A LXXIV. Victorinus, Petavionensis episcopus, non aequae Latine ut Graece noverat. Unde opera ejus grandia sensibus, viliora videntur compositione verborum. Sunt autem haec: Commentarii in Genesim, in Exo-

74. Викторин, епископ Петавијума, није подједнако био упознат са латинским и грчким језиком, што показују његова дела која су велика по замислима, али ниска по слагању речи (стилским решењима). Од тих су сачувана следећа:

dum, in Leviticum, in Isaia, in Ezechiel, in Abacuc, in Ecclesiasten, in Cantica Canticorum, in Apocalypsim Joannis, adversum omnes haereses, et multa alia. Ad extremum martyrio coronatus est.

LXXV. Pamphilus presbyter, Eusebii Caesariensis episcopi necessarius, tanto Bibliothecae divinae amore flagravit, ut maximam partem Origenis voluminum sua manu describeret, quae usque hodie in Caesariensi bibliotheca habentur. Sed et in duodecim Prophetas viginti quinque *ἐξηγήσεων* Origenis volumina, manu ejus exarata reperi, quae tanto amplector et servo gaudio, ut Croesi opes habere me credam. Si enim laetitia est, unam epistolam habere Martyris, quanto magis tot millia versuum, quae mihi videtur sui sanguinis signasse vestigiis! Scripsit, antequam Eusebius Caesariensis scriberet, Apologeticum pro Origene, et passus est Caesareae Palaestinae sub persecutione Maximini.

LXXVI. Pierius, Alexandriae Ecclesiae presbyter, sub Caro et Diocletiano principibus, eo tempore quo eam Ecclesiam Theonas episcopus regebat, florentissime docuit populos, et in tantam sermonis diversorumque tractatum, qui usque hodie exstant, venit elegantiam, ut Origenes junior

Коментари на Псалме, На Излазак, На Књигу Левитску, На Исају, На Језекиља, На Авакума, На Пророковедника, На Песму над пјесмама, На Јованово Откривење, Против свих јереси и многа друга. На крају је био овенчан мучеништвом.

75. Памфил презвитер, покровитељ Јевсевија епископа кесаријског, толиком љубављу је прионуо на Божанску библиотеку (Свето Писмо, Списе), да је највећим делом својеручно преписао Оригенове списе, који се до дана данашњег чувају у Кесаријској библиотеци. Нашао сам, тако: *На дванаесторицу пророка, 25 Ориџенових (ἐξηγήσεων) шумаћења*, списе његовом руком исписане, које сам тако пресрео и са љубављу сачувао, као да сам се дочепао Крезовог богатства. А када је радост имати само једну посланицу Мученика, колико је тек на више хиљада редова, које су мени дате да их видим траговима његове крви попрскане. Написао је пре него што је исто учинио Јевсевије Кесаријски апологију *За Ориџена*, и страдао је у Кесарији Палестинској у доба Максиминовог прогона.

76. Пиерије, презвитер Александријске Цркве, у доба царева Кара и Диоклецијана, у време оно када је том Црквом управљао епископ Теона, сјајно је подучавао народ, и у беседама и различитим списима, који су се сачували до данашњег дана, доспео је до таквог савршенства (углађености),

vocaretur. Constat hunc mirae, et appetitorem voluntariae paupertatis fuisse, scientissimum dialecticae et rhetoricae artis, et post persecutionem omne vitae suae tempus Romae fuisse versatum. Hujus est longissimus tractatus de propheta Osee, quem in vigilia Paschae habitum ipse sermo demonstrat.

LXXVII. Lucianus, vir disertissimus, Antiochenae Ecclesiae presbyter, tantum in Scripturarum studio laboravit, ut usque nunc quaedam exemplaria Scripturarum Lucianea nuncupentur. Feruntur ejus de Fide libelli, et breves ad nonnullos epistolae. Passus est Nicomediae ob confessionem Christi, sub persecutione Maximini, sepultusque Helenopoli Bithyniae.

LXXVIII. Phileas, de urbe Aegypti quae vocatur Thmuis, nobili genere, et non parvis opibus, suscepto episcopatu, elegantissimum librum de Martyrum laude composuit, et disputatione actorum habita adversum Judicem, qui eum sacrificare cogebat, pro Christo capite truncatur; eodem in Aegypto persecutionis auctore, quo Lucianus Nicomediae.

LXXIX. Arnobius sub Diocletiano principe Siccae apud Africam florentissime rhetoricam docuit, scripsitque adversum gentes, quae vulgo exstant, volumina.

да су га називали Млађим Оригеном. Одликовао се таквом уздржаности, био је одан добровољном сиромаштву и извежбан (обучен) у дијалектици и реторичкој вештини, а после прогона преостало време живота свога провео је у Риму. Његов је најдужи спис *О Пророку Осији* који треба беседом произнети очи Пасхе.

77. Лукијан, муж веома учен, презвитер Антиохијске Цркве, са прилежношћу је радио на Писму, да се данас неколико преписа (примерака) Св. Писма називају *Лусианеа* (Лукијанушама, књиге Лукијанке). Од њега потиче књижица *О вери* и неколико кратких *Посланица*. Страдао је у Никомидији због исповедања Христа, у време Максиминових прогона, а сахрањен је у Јелинополису Витинијском.

78. Филеја, из египатског града који се зове Тмуис, од племенитог рода, и не малог богатства, поставши епископ саставио је сјајну књигу *О похвали мученика* и расправу *Проштив судије*, који га је присиљавао да принесе жртву, на суђењу које је имао. За Христа је изгубио главу, страдавши у оним истим прогонима у Египту као Лукијан у Никомидији.

79. Арнобије је за владе Диоклецијанове у Сики афричкој сјајно подучавао реторику и написао *Проштив незнабожаца*, списе који се могу наћи посвуда.

LXXX. Firmianus, qui et Lactantius, Arnobii discipulus, sub Diocletiano principe accitus cum Flavio Grammatico, cujus de Medicinalibus versu compositi exstant libri, Nicomediae rhetoricam docuit, et penuria discipulorum, ob Graecam videlicet civitatem, ad scribendum se contulit. Habemus ejus Symposium, quod adolescentulus scripsit; ὁδοπορικὸν de Africa usque Nicomediam, hexametris scriptum versibus, et alium librum, qui inscribitur *Grammaticus*, et pulcherrimum de ira Dei, et Institutionum divinarum adversum gentes libros septem, et ἐπιτομὴν ejusdem operis in libro

B uno acephalo, et ad Asclepiadem libros duos, de persecutione librum unum, ad Probum Epistolarum libros quatuor, ad Severum Epistolarum libros duos; ad Demetrianum, auditorem suum. Epistolarum libros duos; ad eundem de Opificio Dei, vel formatione hominis, librum unum. Hic extrema senectute magister Caesaris Crispi, filii Constantini, in Gallia fuit, qui postea a patre interfectus est.

LXXXI. Eusebius, Caesareae Palaestinae episcopus in Scripturis divinis studiosissimus, et Bibliothecae divinae, cum Pamphilo martyre, diligentissimus per investigator, edidit infinita volumina.

727 **A** De quibus haec sunt: Εὐαγγελικῆς Αποδείξεως libri viginti, Εὐαγγε-

80. Фирмијан, познат и под именом **Лактанције**, Арнобијев ученик, за владе цара Диоклецијана, заједно са Флавијем Граматичарем, чије су се књиге *О медицинарским стварима* у стиху састављене сачувале, био је позван у Никомидију да поучава реторику, али због недостатка слушаца, јер то беше грчко насеље, посветио се писању. Имамо, тако, његову *Гозбу*, који је још написао у младалачкој доби, *Пушешествије* (ὁδοπορικὸν) *по Африци до Никомидије*, написан у шеснаестерачким стиховима, и још једну књигу која има наслов *Граматиичар*, и најлепшу *О њеву Господњем*, и седам књига *О шемељима божанских ствари поштив* (ἐπιτομήν) *незнабожаца* и *Извадке* (ἐπιτομήν) из истог дела сложене у једној књизи без наслова (*acephalo*, без поглавља), и две књиге упућене *Асклејијаду*, једну књигу *О пројонима*, четири књиге *Посланица Пробу*, две књиге *Посланица Северу*, две књиге *Посланица Димијтријану* своје слушаоцу, и истоме једна књига *О Божијем делу или о стварању човека*. У својој најдубљој старости био је учитељ цара Криспа, Константиновог сина, који је био у Галији, који је касније био убијен од сопственог оца.

81. Јевсевије, епископ Кесарије Палестинске, био је најприлежнији у проучавању Св. Писма и заједно са Памфилом мучеником један од најизузетнијих истраживача Божанске библиотеке, издао је тако бројне списе, од којих су следећи: двадесет књига *Је-*

λικῆς Προπαρασκευῆς libri quindecim, Θεοφανείας libri quinque, Ecclesiasticae historiae libri decem, Chronicorum Canonum omnimoda historia, et eorum Ἐπιτομή, et de Evangeliorum Diaphonia, in Isaiam libri decem, et contra Porphyrium, qui eodem tempore scribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri triginta, de quibus ad me viginti tantum pervenerunt; Τολικῶν liber unus, Ἀπολογίας pro Origene libri sex, de Vita Pamphili libri tres, de Martyribus alia opuscula, et in centum quinquaginta psalmos eruditissimi commentarii, et multa alia. Floruit maxime sub Constantino imperatore et Constantio, et ob amicitiam Pamphili martyris, ab eo cognomentum sortitus est.

В

LXXXII. Rheticius Aeduarum, id est, Augustodunensis Episcopus, sub Constantino celeberrimae famae habitus est in Galliis. Leguntur ejus Commentarii in Cantica canticorum, et aliud grande volumen adversus Novatianum, nec praeter haec quidquam ejus operum reperi.

LXXXIII. Methodius, Olympi Lyciae, et postea Tyri episcopus, nitidi compositique sermonis, adversum Porphyrium confecit libros, et Symposium decem virginum, de resurrectione opus egregium contra Origenem, et adversus eundem de Pythonissa, et

ванђелској доказивања, петнаест књига Јеванђелске пријреме, пет књига Бојоошкривења, десет књига Црквене историје, Хронолошке таблице ошшће историје, и Ешишоме (Сажешак) из исте, и о Јеванђелском нешодударању, На Исаију десет књига, и Прошив Порфирија, који је писао у то време, како неки мисле, на Сицилији, укупно тридесет књига, али је до мене дошло свега двадесет, једна књига О местшима; шест књига Ашолошје за Ориена, три књиге О Памфиловом живошу, друга мања дела О мученицима, веома учене Коменшаре на сшошину и шесетш шсалама, и многе друге списе. Највише се истицао за владе цара Константина и Констанција. Због свог пријатељства са Памфилом Мучеником, његово име је себи наденуо.

82. Ретикшје, епископ епископ Аугустодунума у области племена Едуа. Био је на гласу у Галији за време Константина. Читани су његови Коменшари на Пешму над шесмама, и други велики спис Прошив Новашшјана, и поред ова два нисам нашао ниједан други његов спис.

83. Методије, епископ Олимп Ликијског, а касније Тира, саставио је књиге убитачних говора (nitidi) Прошив Порфирија и Гозбу десетш девојака, и изузетно дело О Васкрсењу шрошив Ориена, и против истог О Пишониси и О слободној вољи (Autexusio). Тако-

730 de Autexusio; in Genesim quoque
A et in Cantica canticorum commen-
tarios; et multa alia, quae vulgo
lectitantur. Et ad extremum novis-
simae persecutionis, sive, ut alii af-
firmant, sub Decio et Valeriano in
Chalcide Graeciae, martyrio coro-
natus est.

LXXXIV. Juvencus, nobilis-
simi generis, Hispanus presbyter,
quatuor Evangelia hexametris
versibus pene ad verbum transfer-
ens, quatuor libros composuit, et
nonnulla eodem metro ad Sacra-
mentorum ordinem pertinentia.
Floruit sub Constantino principe.

B **LXXXV.** Eustathius, genere
Pamphylios, Sidetes, primum
Beroae Syriae, deinde Antiochiae
rexit Ecclesiam, et adversum
Arianorum dogma componens
multa sub Constantino principe
pulsus est in exilium Trajanopo-
lim Thraciarum, ubi usque hodie
conditus est. Exstant ejus volumi-
na de Anima, de Engastrimytho
adversum Origenem, et infinitae
epistolae, quas enumerare long-
um est.

LXXXVI. Marcellus, Ancyra-
nus episcopus, sub Constantino
et Constantio principibus floruit,
multaque diversarum ὑποθέσεων
scripsit volumina, et maxime ad-
versum Arianos. Feruntur con-
tra hunc Asterii et Apollinarij
libri, Sabellianae eum haeresis
arguentes, sed et Hilarius, in

ђе је написао коментаре *На По-
стиање* и *На Песму над ђесмама*, и
много друга, која се посвуда чи-
туцкају. И пред крај последњих
прогона, или како други тврде,
у време Декија и Валеријана у
Халкиди у Грчкој био је овенчан
мучеништвом.

84. Јувенкус, презвитер, Хи-
спанац од племенитог рода, чети-
ри Јеванђеља је лоше и дословно
превео у шеснаестерском стиху и
написао четири књиге. И још по-
неке у истом метру *О држању ѿо-
решка Светиш Тајни*. Истицао се у
доба цара Константина.

85. Евстахије од памфилске
странице, Сидећанин (*Sidetes*), нај-
пре је у Берији сиријској, а затим
у Антиохији управљао Црквом, и
писао је много против аријанског
учења у време цара Константина.
Био је послат у прогонство у трач-
ки Трајанополис, где се налази до
данас. Постоје његови списи *О ду-
ши*, *О шрбухозборцу ѿроштив Орије-
на*, и јако дугачке посланице, које
би требало дуго бројати (*quas enu-
merare longum est*).

86. Маркел, епископ ан-
кир(ан)ски, истицао се у време
царева Константина и Константи-
ја. Написао је много различитих
списа *Претђиоставки* (*ὑποθέσεων*),
али највише *Протђив Аријанаца*.
Књиге Астерија и Аполинарија
против овог су познате, у којима
га оптужују за савелијанску јерес,

731
A septimo adversum Arianos libro, nominis ejus, quasi haeretici meminit. Porro ille defendit, se non esse dogmatis, cujus accusatur, sed communione Julii et Athanasii, Romanae et Alexandrinae urbis pontificum, se esse munitum.

LXXXVII. Athanasius, Alexandrinae urbis episcopus, multas Arianorum perpessus insidias, ad Constantem Galliarum principem fugit, unde reversus cum litteris, et rursum post mortem ejus fugatus, usque ad Joviani imperium latuit, a quo recepta Ecclesia, sub Valente moritur. Feruntur ejus adversum Gentes duo libri, et contra Valentem et Ursacium unus, et de virginitate, et de persecutionibus Arianorum plurimi, et de Psalmorum titulis, et historia Antonii monachi vitam continens, et εὐορταστικάι epistolae, et multa
B alia, quae enumerare longum est.

LXXXVIII. Antonius monachus, cujus vitam Athanasius, Alexandrinae urbis episcopus, insigni volumine prosecutus est, misit Aegyptiace ad diversa monasteria Apostolici sensus sermonisque epistolas septem, quae in Graeciam linguam translatae sunt, quarum praecipua est ad Arsenoitas. Floruit sub Constantino et filiis ejus regnantibus. Vixit annos centum quinque.

али и Иларије у својој седмој књизи *Против аријанаца*, помиње га и означава као јеретика. Он се на махове бранио, али не због учења за кога га оптужују, него је себе заштитио по општењу са Јулијем и Атанасијем, епископима Рима и Александрије.

87. Атанасије, епископ Александрије, притешњен многим аријанским пакостима, нашао је уточиште код цара Константија у Галији. Одатле се вратио натраг са писмима, после његове смрти крио се и даље, док се није зацарио Јовијан за чије владе је поново уздигнуто правоверје, а упокојио се у време цара Валента. Од њега потичу две књиге *Против незнабожаца*, једна *Против Валента и Урсакија*, *О девичанству*, многе књиге *О аријанским јоњењима*, *О насловима њсалама*, једна књига која садржи *Историју монаха Антонија*, као и многе друге чије набрајање одузима доста времена.

88. Антоније, монах чије је житије Атанасије, епископ града Александрије, значајним списом представио, послао је различитим египатским манастирима седам беседа и посланица написаних у апостолском духу, које су преведене на грчки језик. Најглавнија је она упућена *Арсенијима*. Истицао се за владе цара Константина и његових синова. Поживео је 105 година.

C **LXXXIX.** Basilius, Ancyranus episcopus, artis medicinae, scripsit contra Marcellum, et de Virginitate librum, et nonnulla alia, et sub rege Constantio Macedonianae partis, cum Eustathio Sebasteno, princeps fuit.

734 A **XC.** Heracliae Thraciarum episcopus, elegantis apertique sermonis, et magis historicae intelligentiae, edidit sub Constantio principe commentarios in Matthaeum, et in Joannem, et in Apostolum, et in Psalterium.

XCI. Eusebius, Emesenus episcopus, elegantis et rhetorici ingenii, innumerabiles, et qui ad plausum populi pertinent, confecit libros, magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur, e quibus vel praecipui sunt adversum Judaeos, et Gentes, et Novatianos, et ad Galatas libri decem, et in Evangelia homiliae breves, sed plurimae. Floruit temporibus Constantii Imperatoris, sub quo et mortuus, Antiochiae sepultus est.

B **XCII.** Triphyllius, Cypri Ledrensis, sive Leucotheon episcopus, eloquentissimus suae aetatis, et sub rege Constantio celeberrimus fuit. Legi ejus in Cantica canticorum commentarios. Et multa alia composuisse fertur quae in nostras manus minime pervenerunt.

89. Василије, епископ анкирски, уз лекарско умеће, написао је књиге *Проћив Маркела* и *О девичанству*, као и још неке, и за владе цара Константија (Constantius) у крајевима Македоније, са Евстахијем из Савастije, био је водећи.

90. Ираклије, епископ Трачана, срећеног и издашног беседништва (apertique), са великим историјским разумевањем, уредио је у време цара Константија *Коментар на Матјеја*, као и *На Јована*, и *На Ајосиол*, и *На Псалтир*.

91. Јевсевије, епископ емески, по природи отресит и добар говорник. Изучивши многе историје, саставио је бројне књиге ради одушевљавања народа који му је био пред очима. (С друге стране) понајвише је био читан од оних који су за циљ имали беседништво. Од тих дела истичу се: *Проћив Југеја*, *Незнабожаца*, *Новатијана*, као и *Десет књија на (јосланицу) Галатима* и кратке, али бројне *Омилије на Јеванђеља*. Цветао је у доба владавине цара Константина, када је и умро, а сахрањен је у Антиохији.

92. Трифилије, епископ Ледре на Кипру, то јест Левкотеона, један од најречитијих људи свога доба и за владе цара Констанција био је на врхунцу славе. Читао сам његове *Коментар на Песму над ђесмама*. Саставио је, кажу, још много чега другог, али је до наших руку дошло то најмање.

XCIII. Donatus, a quo Donatiani per Africam sub Constantio Constantinoque principibus pululaverunt, asserens, a nostris Scripturas in persecutione Ethnicis traditas, totam pene Africam et maxime Numidiam, sua persuasione decepit. Exstant ejus multa ad suam haeresim pertinentia opuscula, et de Spiritu sancto liber, Ariano dogmati congruens.

C **XCIV.** Asterius, Arianæ philosophus factionis, scripsit, regnante Constantio, in Epistolam ad
735 Romanos et in Evangelia et Psalmos commentarios, et multa alia,
A quæ a suæ partis hominibus studiosissime leguntur.

XCV. Lucifer, Caralitanus episcopus, cum Pancratio et Hilario Romanæ Ecclesiæ clericis, ad Constantium imperatorem a Liberio episcopo, pro fide legatus missus, cum nollet sub nomine Athanasii Nicaenam damnare fidem, in Palaestinam relegatus, miræ constantiæ et præparati animi ad martyrium, contra Constantium imperatorem scripsit librum, eique legendum misit, ac non multo post, sub Juliano principe, reversus Caralis, Valentiniano regnante, obiit.

B **XCVI.** Eusebius, natione Sardus, et ex Lectore urbis Romanæ, Vercellensis episcopus,

93. Донат, од кога су се донатисти за време цара Константина и Констанција испилели по свој Африци, осуђивао је наше што су у време гоњења предавали незнабожцима Света Писма. По целој Африци, а највише у Нумидији уврежила су се његова уверења. Многа његова дела су препуна јеретичких заблуда, а понајвише књига *О Светиоми Духу*, која се сва подудара са аријанским догматима.

94. Астерије, паметњаковић из аријанске струје, написао је за владе Констанције *Коментаре на Посланицу Римљанима*, *Коментаре на Јеванђеља* и *Коментаре на Псалме* и много других дела која се пажљиво читају у редовима оних који му држе страну.

95. Луцифер, каралитански епископ кога је епископ Либерије заједно са Панкратијем и Иларијем, клирицима (свештеницима) Римске Цркве, послао цару Констанцију као представнике (праве) вере. Када није хтео да се одрекне Никејске вере (проглашене) под Атанасијевим именом, отпослан је у Палестину, са задивљујућом постојаношћу и припремљеном душом на мучеништво, написао је књигу против цара Констанција и послао му је на прочитање и не дуго потом вратио се у Карали у време владавине цара Јулијана, а умро је у доба Валентинијана.

96. Јевсевије, родом са Сардиније, најпре чтец (у Цркви) града Рима, а доцније епископ верцел-

ob confessionem fidei a Constantio principe Scythopolim et inde Cappadociam relegatus, sub Juliano imperatore ad Ecclesiam reversus, edidit in psalmos commentarios Eusebii Caesariensis, quos de Graeco in Latinum verterat. Mortuus est Valentiniano et Valente regnantibus.

C XCVII. Fortunatianus, natione Afer, Aquileiensis episcopus, imperante Constantio, in Evangelia, titulis ordinatis, brevi et rustico sermone scripsit commentarios: et in hoc habetur detestabilis, quod Liberium, Romanae urbis
738 episcopum, pro fide ad exsilium
A pergentem, primus sollicitavit ac fregit, et ad subscriptionem haereseos compulit.

XCVIII. Acacius, quem, quia luscus erat, μονόφθαλμον nuncupabant, Caesariensis Ecclesiae in Palaestina episcopus, elaboravit in Ecclesiasten decem et septem volumina, et συμμίκτων ζητημάτων sex, et multos praeterea diversosque tractatus. In tantum autem sub Constantio imperatore claruit, ut in Liberii locum Romae Felicem episcopum constitueret.

B XCIX. Serapion, Thmueos episcopus, qui ob elegantiam ingenii cognomen Scholastici meruit, charus Antonii monachi, edidit adversum Manichaeum

ски, послао га је цар Констанције у Скитополис, а касније у Кападокију да би ширио веру Христову, вратио се својој (домаћој) Цркви за владе цара Јулијана где је уредио (издао, приредио) *Коменшаре на Псалме* Јевсевија Кесаријског, које је превео са грчког на латински језик. Умро је у време владавине Валентијана и Валента.

97. **Фортуватијан**, родом Африканац, епископ Аквилеје, у време Констанцијево написао је кратким и једноставним говором *Коменшаре на Јеванђеља*, поређане по поглављима (зачалима). Сматра се грозним због овога: када је Либерије, епископ римски, ради вере отишао у прогонство, први га је напао и сломио да стави потпис на јеретичку подметачину.

98. **Акакије**, кога су због слепоће у једно око, прозвали *Једнооки*, епископ кесаријски у Палестини, написао је седамнаест томова (*volumina*) *На Пројо-ведника* и шест *На разна ђишњања* (συμμίκτων ζητημάτων) и много различитих расправа. Понајвише се истицао и био утицајан у време цара Констанција, тако да је на место римског епископа уместо Либерија поставио Феликса.

99. **Серапион**, епископ Тмуитски који је због велике учености заслужио надимак *Схоласџик*, био је близак са монахом Антонијем, објавио је изузетну књигу *Против*

egregium librum, et de psalmo-
rum titulis alium, et ad diversos
utiles epistolas, et sub Constantio
principe etiam in confessione in-
clytus fuit.

C. Hilarius, urbis Pictavorum
Aquitaniae episcopus, factione
Saturnini Arelatensis episcopi,
de synodo Biterrensi in Phry-
giam relegatus, duodecim ad-
versus Arianos confecit libros et
aliud librum de Synodis, quem
ad Galliarum episcopos scrip-
sit, et in psalmos commentarios,
primum videlicet, et secundum,
et a quinquagesimo primo usque
ad sexagesimum secundum, et
a centesimo decimo octavo us-
que ad extremum, in quo opere
imitatus Origenem, nonnulla
etiam de suo addidit. Est ejus et
ad Constantium libellus, quem
viventi Constantinopoli porrex-
erat, et alius in Constantium,
quem post mortem ejus scripsit,
et liber adversum Valentem et
Ursacium, historiam Ariminen-
sis et Seleuciensis synodi con-
tinens: et ad praefectum Salus-
tium, sive contra Dioscorum, et
liber Hymnorum et Mysteriorum
alius, et commentarii in Mat-
thaeum, et tractatus in Job, quos
de Graeco Origenis ad sensum
transtulit, et alius elegans libel-
lus contra Auxentium, et non-
nullae ad diversos epistolae. Ai-
unt quidam, scripsisse eum et in
Cantica canticorum; sed a nobis
hoc opus ignoratur. Mortuus est

манихејаца, и другу О насловима
Псалама и јако корисне Послани-
це упућене различитим људима.
У време цара Констанција био је
чувен по својој вери.

100. Иларије Пиктивјски,
епископ пиктивјског града у
Аквитанији, присталица еписко-
па Сатурнина Арлетанског. По-
слат у Фригију по одлуци Сабора
битеренског, саставио је дванаест
књига *Проћив аријанаца* и другу
књигу *О саборима* коју је написао
епископима Галије, као и *Комен-
шаре на Псалме*, а посебно на Пр-
ви, Други, и од Педесет и првог до
Шездесет и другог и од Сто осам-
наестог до краја (Псалтира). У том
делу подражава Оригена, мада је
додао и нешто мало изворно сво-
га. Његова је и књижица упуће-
на *Константију*, коју је написао
док је живео у Константинопо-
лису и друга, такође насловљена
Константију, коју је написао по-
сле његове смрти. Даље је напи-
сао: *Проћив Валентија и Урсакија*,
Историју Сабора ариминијског и
*селевкијског, Префекту Салустии-
ју или Проћив Диоскора*, једну
књигу *Химни и свешћених тајни*,
Коменшаре на Маттеја, расправу
(трактат) *О Јову*, који је смислено
превео од Оригена са грчког пред-
лошка, и другу дотерану књижицу
Проћив Авксентија, као и неко-
лике *Посланице* различитим љу-
дима. Кажу поједини да је писао
и *О Песми над ђесмама*, али нама
ова књига није позната. Упокојио

Pictavis, Valentiniato et Valente regnantibus.

се у Пиктивијуму за владе царева Валентинијана и Валента.

В **CI.** Victorinus, natione Afer, Romae sub Constantio principe rhetoricam docuit, et in extrema senectute, Christi se tradens fidei, scripsit adversus Arium libros more dialectico valde obscuros, et Commentarios in Apostolum.

101. Викторин, родом и зави-чајем из Африке, у доба цара Констанција предавао је реторику у Риму. У позној старости, вођен вером Христовом, написао је књиге *Против Арија* веома тамним стилем (мрачним и нејасним изразима), као и *Коментаре на Ајостол*.

742 А **CII.** Titus, Bostrenus episcopus, sub Juliano et Joviano principibus, fortes adversum Manichaeos scripsit libros, et nonnulla volumina alia. Moritur autem sub Valente.

102. Тит, епископ Бостријски у доба царева Јулијана и Јовијана, написао је снажне књиге *Против манихејаца* и неколико других списа, а умро је за владе цара Валента.

CIII. Damasus, Romanae urbis episcopus, elegans in versibus componendis ingenium habuit, multaque et brevia metro edidit, et prope octogenarius sub Theodosio principe mortuus est.

103. Дамас, епископ града Рима, имао је дара, опробан у састављању стихова, саставио је много у кратком метру (стиху), и умро је скоро као осамдесетогодишњак у време владавине цара Теодосија.

В **CIV.** Apollinarius, Laodicensis Syriae episcopus, patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit, et postea in sanctas Scripturas innumerabilia scribens volumina, sub Theodosio imperatore obiit. Exstant ejus adversus Porphyrium triginta libri, qui inter caetera ejus opera vel maxime probantur.

104. Аполинарије, епископ Лаодикије сиријске, од оца свештеника, у младости својој се био доста посветио студијама граматике, а касније је о Светом Писму (на тему Св. Писма) написао бројне списе, умро је за владе цара Теодосија. Постоји његових тридесет књига *Против Порфирија*, које се од свих његових дела сматрају најбољим.

CV. Gregorius, Baeticus, Eliberi Episcopus, usque ad extremam senectutem diversos mediocri sermone tractatus compo-

105. Григорије Бетичанин, епископ Елибера, до своје позне старости саставио је различите списе (*tractatus*) осредњег стила

suit, et de Fide elegantem librum, qui hodieque superesse dicitur.

CVI. Pacianus, in Pyrenaei jugis Barcilonaе episcopus, castitate et eloquentia, et tam vita, quam sermone clarus, scripsit varia opuscula, de quibus est Cervus, et contra Novatianos. Sub Theodosio principe, jam ultima senectute, mortuus est.

743 **CVII.** Photinus, de Gallograecia, Marcelli discipulus, Sirmii episcopus ordinatus, Hebionis haeresim instaurare conatus est, postea a Valentiniano principe pulsus Ecclesia, plura scripsit volumina, in quibus vel praecipua sunt contra Gentes, et ad Valentinianum libri.

CVIII. Phoebadius, Agenni Galliarum episcopus, edidit contra Arianos librum. Dicuntur et ejus alia esse opuscula, quae necdum legi. Vivit usque hodie decrepita senectute.

B CIX. Didymus, Alexandrinus, captus a parva aetate oculis, et ob id elementorum quoque ignarus, tantum miraculum sui omnibus praeбuit, ut dialecticam quoque, et geometriam, quae vel maxime visu indiget, usque ad perfectum didicerit. Is plura opera et nobilia conscripsit, commentarios in psalmos omnes, commentarios in Evangelium Matthaei et Joannis, et de Dogmatibus, et contra Arianos libros duos, et de Spiritu

(sermone) и лепу књигу *О вери*, и за њега кажу да је још увек у животу.

106. Пакијан, епископ са Пиринеја према Барселони, честит и речит, чистог живота као што је био и говора, написао је различита дела, од којих је *Јелен* и *Прошив Новашијана*. Упокојио се за владе цара Теодосија, већ у дубокој старости.

107. Фотин из Галогрчке, Маркелов ученик, назначен за епископа Сирмијума, уплевши се, упao је у евионитску јерес, а касније је залагањем цара Валентинијана изагнан из Цркве, написао је многе списе од којих су најзначајнији *Прошив незнабожаца*, као и они упућени Валентинијану.

108. Фебадије, епископ Агена Галског, издао је књигу *Прошив Аријанаца*. Говори се да постоје и друга његова дела, која, истини за вољу, никада нисам прочитао. Жив је до дана данашњег и у дубокој је старости.

109. Дидим Александријац, од ране младости је остао без очињег вида и, иако је био лишен тога темељитог чула, изазивао је код свих толико дивљење с обзиром да је дијалектику и геометрију, науке које понајвише захтевају вид, изучио до савршенства. Он је написао многа и значајна дела: *Коментаре на све Псалме*, *Коментаре на Маттејево* и *Јованово јеванђеље*, *О догматима*, *Две књиге прошив аријанаца*, једну књигу *О Светиоми Духу* – коју

sancto librum unum, quem ego in Latinum verti: in Isaiam tomos decem et octo, in Osee, ad me scribens, commentariorum libros tres, et in Zachariam, meo rogatu, libros quinque, et commentarios in Job, et infinita alia quae digerere proprii indicis est. Vivit usque hodie, et octogesimum tertium aetatis excessit annum.

746 **CX.** Optatus Afer, episcopus Milevitanus, ex parte catholica, scripsit Valentiniano et Valente principibus, adversum Donatianae partis calumniam libros sex, in quibus asserit crimen Donatianorum in nos falso retorqueri.

CXI. Aquilius Severus, in Hispania, de genere illius Severi, ad quem Lactantii duo epistolae scribuntur libri, composuit volumen, quasi ὁδοποιρικὸν totius suae vitae statum continens tam prosa quam versibus, quod vocavit Καταστροφὴν, sive Πεῖραν, et sub Valentiniano principe obiit.

B CXII. Cyrillus Hierosolymae episcopus, saepe pulsus Ecclesia, et receptus, ad extremum sub Theodosio principe octo annis inconcussum episcopatum tenuit. Exstant ejus κανηχήσεις, quas in adolescentia composuit.

CXIII. Euzoius, apud Thespesium rhetorem, cum Gregorio

сам ја превео на латински, *На (ѱуро-рока) Исаију* осамнаест књига (*tomos*), *На (ѱурока) Осију* три књиге коментара, пишући за мене, *На (књиѱу ѱурока) Захарије* пет књига, на моју молбу, *Коментшаре на Јова* и (без)бројна друга (дела) која би требало засебно набројати. И сада живи док му протиче осамдесет трећа година (животног) века.

110. Оптат Африканац, епископ милевитански, од православне струје, писао је царевима Валентинијану и Валенту, шест књига *Прошив силешки Донаѱијанових ѱрисѱалица*, у којима разобличава донатистичку злоћу по којој нас лажно оптужују.

111. Аквила Север, из Хиспаније, од рода оног Севера, коме је Лактанције писао две књиге *Посланица*, саставио је спис, нешто попут *Пушешествија* (ὁδοποιρικὸν) *кроз цео свој животи*, дело које садржи како прозу тако и стихове, кога је назвао *Καταστροφὴν*, или *Πεῖραν*, а скончао је за владе цара Валентинијана.

112. Кирило, епископ Јерусалима, много је пута прогањан за Цркву, на крају се прихватио и држао је епископску катедру у току осам уза-стопних година за владе Теодосија. Сачувале су се његове *Кашихезе* које је написао још у младићкој доби.

113. Евзоније, учио се код Теспесија ретора у Кесарији заједно

Nazianzeno episcopo adolescens Caesareae eruditus est, et ejusdem postea urbis episcopus, plurimo labore, corruptam jam Bibliothecam Origenis et Pamphili in membranis instaurare conatus est. Ad extremum sub Theodosio principe Ecclesia pulsus est. Feruntur ejus varii multiplicesque tractatus, quos nosse perfacile est.

са епископом Григоријем Назијанским, после чега је постао епископ тога града. Много је настојао да уништену Оригенову и Памфилову библиотеку обнови у књижном фонду (снабде пергаментским списима). На крају је у доба цара Теодосија изагнан из Цркве. Још увек је у животу и од њега потичу бројни и различити састави (*tractatus*).

C **CXIV.** Epiphanius, Cypri Salaminae episcopus, scripsit adversum omnes Haereses libros, et multa alia, quae ab eruditis propter res, a simplicioribus propter verba lectitantur. Superest usque hodie, et in extrema jam senectute varia cudit opera.

114. Епифаније, епископ Саламине кипарске, написао је књиге *Против свих јереси* и многе друге које се и те како читају што због излагања учевних ствари, а што због једноставности језика. Жив је до дан данас и већма у позној старости пише (*cudit*) различита дела.

CXV. Ephraem, Edessenae Ecclesiae diaconus, multa Syro sermone composuit, et ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem Scripturarum publice in quibusdam ecclesiis ejus scripta recitentur. Legi ejus de Spiritu sancto Graecum volumen, quod quidam de Syriaca lingua verterat, et acumen sublimis ingenii, etiam in translatione, cognovi. Decessit sub Valente principe.

115. Јефрем, ђакон Цркве у Едеси, написао је много на сиријском језику, а дошао је до такве јасноће (достигао је такву јасноћу) да се у неким црквама после читања Св. Писма његова дела јавно читају. Читао сам његов спис *О Светиома Духу* на грчком језику, кога је неко са сиријског језика превео, али и у преводу сам упознао (спознао) бриту снагу његовог ауторског печата. Скончао је за владе цара Валента.

CXVI. Basilius, Caesareae Cappadociae, quae prius Mazaca vocabatur, episcopus, egregios contra Eunomium elaboravit libros, et de Spiritu sancto volumen, et in Hexaemeron homilias novem, et ἀσκητικὸν, et breves

116. Василије, епископ Кесарије кападокијске, која се пре звала Мазака (*Mazaca*), урадио је сјајне књиге *Против Евномија*, и спис *О Светиома Духу* и девет омилија *На Шестоднев*, и *Ἀσκητικὸν*, и различите кратке трактате (рас-

variosque tractatus. Moritur imperante Gratiano.

праве). Упокојио се у време цара Грацијана.

- В** **CXVII.** Gregorius, primum Sasimorum, deinde Nazianzenus episcopus, vir eloquentissimus, praeceptor meus, quo Scripturas explanante, didici, ad triginta milia versuum omnia opera sua composuit. E quibus illa sunt: de morte fratris Caesarii, Φερὶ Φιλοπρωχίας, laudes Machabaeorum, laudes Cypriani, laudes Athanasii, laudes Maximi philosophi, post exsilium reversi, quem falso nomine quidam Heronis superscripserunt (quia est et alius liber vituperationem ejusdem Maximi continens; quasi non licuerit eundem et laudare et vituperare pro tempore); et liber, hexametro versu, Virginitatis et Nuptiarum, contra se disserentium; adversum Eunomium liber unus, de Spiritu sancto liber unus. Contra Julianum imperatorem libri duo. Secutus est autem Polemonem dicendi caractere, vivoque se episcopum in loco suo ordinans, ruri vitam monachi exercuit. Decessitque ante hoc ferme triennium sub Theodosio principe.
- С**

117. Григорије, најпре Сасимски, а затим епископ у Назијанзу, један од образованијих људи, учитељ мој, од кога сам се поучавао док ми је објашњавао Свето Писмо, написао је својих дела у 30.000 стихова. Од тих су ови наслови: *О смрти браћца Кесарија*, *О љубави према сиромасима*, *Похвала Макавејима*, *Похвале: Киријану, Аџанасију, Максиму Философу*, књигу која садржи погрде на рачун филозофа, а ту последњу је написао када се вратио из прогонства, коју неки под лажним именом приписују неком Ирону, тако да није могуће да исти писац у исто време и хвали и куди. Затим, књигу у шеснаестерцу *Расправу брака и девичанства*, једну књигу *Против Евномија*, једну књигу *О Светоме Духу*, две књиге *Против цара Јулијана*. Био је Полемонов следбеник у облику изражавања, кога је наследио на епископској катедри, а на селу је доцније проводио живот у монашком подвигу. Умро је пре три, или више година, за владе цара Теодосија.

- 750** **CXVIII.** Lucius, post Athanasium Arianæ partis episcopus, usque ad Theodosium principem, a quo et pulsus est, Alexandrinam ecclesiam tenuit. Exstant ejus solemnes de Pascha epistolae, et pauci variarum hypotheseon libelli.
- А**

118. Лукије, после (прогонства) Атанасија епископ аријанске странке (фракције), све до цара Теодосија који га је и свргао, држао је Александријску Цркву. Сачуване су његове узвишене *Посланице о Пасхи*, као и неколико различитих књижица *Претпоставки*.

CXIX. Diodorus, Tarsensis episcopus; dum Antiochiaie esset presbyter, magis claruit. Exstant ejus in Apostolum commentarii, et multa alia, ad Eusebii magis Emiseni characterem pertinentia, cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam saecularium litterarum.

В CXX. Eunomius, Arianae partis, Cyzicenus episcopus, in apertam haereseos suae prorumpens blasphemiam, ut quod illi tegunt, iste publice fateretur, usque hodie vivere dicitur in Cappadocia, et multa contra Ecclesiam scribere. Responderunt ei Apollinarius, Didymus, Basilius Caesariensis, Gregorius Nazianzenus, et Gregorius Nyssenus.

CXXI. Priscillianus, Abilae episcopus, qui factione Hidaicii et Ithacii Treveris a Maximo tyranno caesus est, edidit multa opuscula, de quibus ad nos aliqua pervenerunt. Hic usque hodie a nonnullis Gnosticae, id est Basilidis et Marci, de quibus Irenaeus scripsit, haereseos accusatur, defendentibus aliis, non ita eum sensisse, ut arguitur.

731 A CXXII. Latronianus, provinciae Hispaniae, valde eruditus, et in metrico opere veteribus comparandus, caesus est et ipse Treveris cum Priscilliano, Felicissimo, Juliano, Euchrotia, ejusdem

119. Диодор, епископ Тарса, био је запажен још као презвитер у Антиохији. Постоје његови *Коментари на Ајосџол* и много чега другог, подражавајући јаку доследност великог Јевсевија Емеског, кога је следио у мишљењу, али није могао да подражава у изразу и говору, јер му је недостајало познавање световне књижевности.

120. Евномије, од јереси (странке) аријанске, епископ кизички, уплевши се, пао је у отворено јеретичко светогрђе. То што су други прикривали тај је јавно испољавао, кажу да још живи у Кападокији пишући много против Цркве. Одговарали су му Аполинарије, Дидим, Василије Кесаријски, Григорије Назијанзин и Григорије Ниски.

121. Прискилијан, епископ Авиле, припадао је странци Хидакија и Итакија из Тревера, убио га је Максимин Тиранин. Издао је многа мања дела од којих су нека и дошла до наших руку. Данас га неки оптужују да припада гностицизму, тј. Василиду и Маркиону, против којих је писао Иринеј, док га други бране да се са њима не слаже већ да устаје против њих.

122. Латронијан, из провинције Хиспаније, веома учен, писао је у метричким стиховима да се може поредити са старим писцима. Страдао је исто у Треверу, са Прискилијаном, Фелицисимом, Јулијаном, Евхротјом,

factionis auctoribus. Exstant ejus ingenii opera, diversis metris edita.

CXXIII. Tiberianus, Baeticus, scripsit pro suspicione, quam cum Prisciliano accusabatur haereseos, apologeticum tumentis compositoque sermone; sed post suorum caedem, taedio victus exsiliis, mutavit propositum, et juxta sanctam Scripturam, *canis reversus ad vomitum suum* (Prov. XVI, 11; II Petr., II, 22), filiam, devotam Christo virginem, matrimonio copulavit.

B CXXIV. Ambrosius, Mediolanensis episcopus, usque in praesentem diem scribit, de quo, quia superest, meum iudicium subtraham, ne in alterutram partem, aut adulatio in me reprehendatur, aut veritas.

CXXV. Evagrius, Antiochiae episcopus, acris ac ferventis ingenii, cum adhuc esset presbyter, diversarum hypotheseon tractatus mihi legit, quos necdum edidit; Vitam quoque Beati Antonii de Graeco Athanasii in sermonem nostrum transtulit.

C CXXVI. Ambrosius Alexandrinus, auditor Didymi, scripsit adversum Apollinarium volumen multorum versuum de dogmatibus, et ut ad me nuper quodam narrante perlatum est, commentarium in Job, qui usque hodie superest.

који су сви били припадници једне странке. Сачувала су се његова изузетна дела, издата у различитом метру.

123. Тиберијан Бетичанин, због сумњичења којим су га оптуживали да са Прискилијаном припада јереси, написао је *Ајолоџију* оholим и високопарним стилем. Али, после смрти својих пријатеља, искусивши одвратност живљења у прогонству, променио је став, и како каже Св. Писмо „као пас се вратио на своју бљувотину“ (Прич. Сол. 16, 11; 2 Пет. 2, 22), јер се са монахињом, девојком која беше посвећена Христу, сјединио у браку.

124. Амвросије, епископ медиолански, до данашњег дана бави се делатним писањем, свој суд о њему нећу износити јер је још увек жив, јер могу подједнако (у истој мери) бити оптужен како не говорим истину или да се додворавам.

125. Евагрије, антиохијски епископ, ватреног и бритког ума. Док је још био презвитер, читао ми је различите саставе о неким стварима, које још није објавио (издао). Превео је *Животиј Св. Антонија* од Атанасија са грчког на наш језик (латински).

126. Амвросије Александринац, Дидимов ученик и слушац написао је спис *Против Ајолинарија* многим стиховима о догматским стварима и као што ме је неко скоро обавестио *Коментар на Јова*. Још увек је у животу.

754 **CXXVII.** Maximus Philoso-
A phus, natus Alexandriae, Constan-
tinopoli episcopus ordinatus est, et
pulsus, insignem de Fide adversus
Arianos scripsit librum, quem Me-
diolani Gratiano principi dedit.

CXXVIII. Gregorius Nys-
senus episcopus, frater Basilii
Caesariensis, ante paucos annos
mihi et Gregorio Nazianzeno con-
tra Eunomium legit libros, qui et
multa alia scripsisse et scribere
dicitur.

CXXIX. Joannes Antioch-
enae Ecclesiae presbyter, Euse-
bii Emiseni Diodorique secta-
tor, multa componere dicitur, de
quibus περὶ ἱερωσύνης tantum
legi.

CXXX. Gelasius Caesareae
Palaestinae, post Euzoium, epis-
copus, accurati limatique ser-
monis, fertur quaedam scribere,
sed celare.

755 **CXXXI.** Theotimus, Scythiae
A Tomorum episcopus, in morem
dialogorum et veteris eloquen-
tiae breves commaticosque trac-
tatus edidit. Audio eum et alia
scribere.

CXXXII. Dexter, Paciani, de
quo supra dixi, filius, clarus apud
saeculum et Christi fidei deditus,
fertur ad me omnimodam his-
toriam texuisse, quam necdum
legi.

127. Максим философ, родом
из Александрије, одређен за еписко-
па у Константинополису, па после
свргнут, написао је значајну књигу
О вери против Аријанаца коју је пре-
дао цару Грацијану у Медиолануму.

128. Григорије, епископ ни-
сијски, брат Василија кесариј-
ског, пре неколико година је ме-
ни и Григорију Назијанзину читао
књиге *Против Евномија*, и још је
много другог чега је написао, а ве-
ле да још увек пише.

129. Јован, свештеник Антио-
хијске Цркве, следбеник Јевсевија
из Емесе и Диодора (из Тарса), за
кога кажу да је много тога напи-
сао, од чега сам само читао његов
рад *О свештенству*.

130. Геласије, епископ Кеса-
рије палестинске после Евзоја за
кога се каже да је писао тачним и
одмереним стилем (говором, изра-
зом), али написано још увек крије.

131. Теотим, епископ града
Томи у Скитији. У облику дија-
лога и старинским говором из-
дао је рогобатне (*commaticosque*)
списе. Чуо сам да пише и друга
дела.

132. Декстер, Пакијанов син, о
коме смо горе говорили, сав предан
вери Христовој и истакнут у своме
времену. Речено ми (*fertur ad me*) је
да је саставио *Опширу историју*, али
је још увек нисам прочитао.

CXXXIII. Amphilochius, Iconii episcopus nuper mihi librum legit de Spiritu sancto, quod Deus, et quod adorandus, quodque et omnipotens sit.

B CXXXIV. Sophronius vir ap-
prime eruditus, laudes Bethlehem
adhuc puer, et nuper de subversione
Serapis insignem librum composuit:
de virginitate quoque ad Eustochi-
um, et Vitam Hilarionis monachi,
opuscula mea, in Graecum eleganti
sermone transtulit: Psalterium quo-
que et Prophetas, quos nos de He-
braeo in Latinum vertimus.

C CXXXV. Hieronymus patre
Eusebio natus, oppido Stridonis,
quod a Gothis eversum, Dalma-
tae quondam Pannoniaeque con-
finium fuit, usque in praesentem
annum, id est, Theodosii prin-
cipis decimum quartum, haec
scripsi: Vitam Pauli monachi,
Epistolarum ad diversos librum
758 unum, ad Heliodorum Exhorta-
toriam, Altercationem Luciferi-
ani et Orthodoxi, Chronicon om-
nimodae historiae; in Hieremiam
et in Ezechiel Homilias Origenis
viginti octo, quas de Graeco in
Latinum verti; de Seraphim, de
Osanna, et de frugi et luxurioso
filiis; de tribus Quaestionibus
Legis veteris, Homilias in Can-
tica canticorum duas, adversus
Helvidium de virginitate Mariae
perpetua, ad Eustochium de vir-
ginitate servanda, ad Marcel-
lam Epistolarum librum unum,

133. Амфилохије, епископ
иконијски, скоро ми је читао књи-
гу *О Светиome Духу*, који је Бог, ко-
га треба обожавати, као и то да је
свемогућ (сведржитељ).

134. Софроније, човек вели-
ке учености. Још као дечак напи-
сао је *Похвалу Вишлејему*, а у ско-
рије време је саставио књигу *О*
низвержењу Серајиса, Евстохији
о девичанству, Живош Илариона
монаха; моја мања дела је сјајно
превео на грчки; као и *Псалтир*
и *Пророке* које сам са јеврејског
превео на латински језик.

135. Јероним, рођен од оца
Јевсевија у граду (*oppido*) Стридо-
ну, кога су разорили Готи, а који
је био некад у Крајини (*confini-*
um) Далмације и Паноније, на-
писао је све до текуће године, то
јест четрнаесте године владавине
цара Теодосија, следеће: *Живош*
Павла монаха, једну књигу *По-*
сланица разним лицима, Подсти-
цајно слово Илиодору, Расправу
луциферијанца и православног,
Хронику ошћих историје, дваде-
сет и осам Оригенових *Омилија*
на Јеремију и Језекиља које сам
превео са грчког на латински, *О*
Серафимима, О узвику „Осана!“,
О добром и разметном сину, О
шри ишћања Старој Завести, две
Омилије на Песму над ђесмама,
Прошв Хелвидија о Маријином
приснодјевству, Евстохији о чу-
вању чистоте, једну књигу *Писа-*
ма Маркели, Утешно писмо Павли

Consolatoriam de morte filiae ad Paulam, in Epistolam Pauli ad Galatas commentariorum libros tres, item in Epistolam ad Ephesios libros tres, in Epistolam ad Titum librum unum, in Epistolam ad Philemonem librum unum, in Ecclesiasten commentarios, Quaestionum hebraicarum in Genesim librum unum, de Locis librum unum, hebraicorum nominum librum unum; de Spiritu sancto Didymi, quem in Latinum transtuli, librum unum; in Lucam homilias triginta novem; in Psalmos, a decimo usque ad decimum sextum, tractatus septem; Malchi, captivi monachi, vitam, et beati Hilarionis. Novum Testamentum Graece fidei reddidi, 739 Vetus juxta Hebraicam transtuli; A Epistolarum autem ad Paulam et Eustochium, quia quotidie scribuntur, incertus est numerus. Scripsi praeterea in Michaelam explanationum libros duos, in Sophoniam librum unum, in Nahum librum unum, in Habacuc libros duos, in Aggaeum librum unum. Multaque alia de opere prophetali, quae nunc habeo in manibus, et necdum expleta sunt. Adversus Jovinianum libros duos, et ad Pammachium Apologeticum et Epitaphium.

о смрти њене ћерке, три књиге Коменшара на Посланицу айостіола Павла Галаџима, опет три књиге Тумачења на Посланицу Ефесцима, једну књиу Тумачења на Посланицу Тишу, једну књигу Тумачења на Посланицу Филимону, Тумачење на Проїоведника, једну књигу О јеврејским џиџањима на Књиу Постіања, једну књигу О (свеџим) месџима, једну књигу О јеврејским именима, Дидимову књигу О Духу Свеџоме коју сам превео са грчког на латински, тридесет и девет Омилија на Луку, седам расправа На Псалме од деветог до шеснаестог, Жиџије Малха – заробљеної монаха, и Жиџије блаженої Илариона. Нови Завет сам поново веродостојно издао, а Стари (Завет) превео са јеврејског. За посланице Павли и Евсџохији, које до дан данас пишем, не знам колики им је број. Такође сам написао две књиге Тумачења на Михеја, једну књигу На Софонију, једну књигу На Наума, две књиге На Авакума, једну књигу На Аіеја, и многа друга дела о пророчким стварима која имам у рукама, али која још нису завршена; додајмо томе још две књиге Проџив Јовинијана, и Айолоџију Памахију, и Збирку еџиџафа (надїробних наџииса).

превод са латинског:
Радован Пилиповић